

BISMIL'LAHI'R-RAHMANI'R-RAHIM

FATKEQËSITË E GJUHËS

Imam Gazali

Ihjaul Ulumid-din
Ringjallja e diturive fetare
Imam Gazali

Titulli i origjinalit:
Kitabu Afati'l-Lisan
Libri 24

Përgatiti dhe përktheu
Is'hak Shala dhe Abdullah B. Ferizi

Lektor:
Shenaj Zeneli

Prishtinë, 2023

Me emrin e Allahut, Mëshiruesit, Mëshirëbërësit

PARATHËNIE

Hamd (Falënderimi) i takon vetëm Allahut, i Cili e krijoi njeriun në formën më të mirë dhe e stolisi me nurin e imanit, e duke i dhënë aftësinë e të folurit rrjedhshëm e bukur, e bëri atë më të nderuar se krijesat e tjera. Duke derdhur thesaret e diturisë në zemrën e tij, e solli atë në përsosmëri. Ia dha gjuhën, për të shprehur atë që i vjen në mendje dhe i lind në zemër dhe për t'i shpjeguar fshehtësitë. Ia mundësoi ta thotë të vërtetën, dhe e mësoi të jetë falënderues për nimetet që Ai ia dhuroi. Dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç Allahut, Allahu është një dhe nuk ka ortak, dhe Muhammedi (a.s.) është rob dhe i dërguar i Tij, të cilin Allahu e nderoi, e dalloi, dhe e lartësoi virtytin e tij, të cilin e dërgoi, bashkë me Librin.

Salat dhe selam zotërisë të pejgamberëve, robit dhe të dërguarit të Allahut Teala, Muhammedit s.a.v.s., familjes së tij të pastër, as'habëve të ndershëm si edhe atyre para tij që dëshmuan se nuk ka zot tjetër përveç Allahut, dëshmuan Njëshmërinë, që e madhëruan Allahun, e adhuruan.

Pas kësaj dije se, gjuha është një nga nimetet më të mëdha të Allahut Teala dhe një nga artet më të rëndësishme të Tij. Gjuha është e vogël, por faji i gjuhës është i madh.

Besimi dhe mosbesimi, qëllimet e të cilave janë bindja ose gjynahu, zbulohen vetëm nëpërmjet gjuhës. Nuk ka asgjë që ekziston ose nuk ekziston, krijues ose i krijuar, i njohur ose i panjohur, i imagjinuar ose i supozuar - që gjuha nuk e përfshin. Me gjuhë shprehet vërtetimi ose mohimi i tyre. Gjuha shpreh gjithçka që përfshinë dituria, qoftë ajo e vërtetë apo e pavërtetë. Kjo cilësi nuk ekziston në organet tjera. Për shembull, me sy njihen ngjyrat dhe format, me veshë tingujt, me dorë një trup tjetër, e kështu është edhe me organet tjera. Por fusha e gjuhës është shumë më e gjerë, dhe nuk ka as fund e as kufi. Edhe hajri (e mira) hyn në fushën e gjerë të gjuhës, e edhe sherri (e keqja).

Kush e lë gjuhën të lirë e nuk ia mban frerin, shejtani e zvarrit si të do, e dërgon buzë të një humnere të madhe dhe e tërheq drejt shkatërrimit. Belaja e gjuhës është ajo që do ta dërgojë njeriun në xhehenem. Nga e keqja e gjuhës mund të shpëtohen vetëm ata që e frenojnë gjuhën me shariat, që përdorin fjalë që i sjellin dobi dynjallëkut dhe ahiretit të tyre, dhe që nuk përdorin fjalë që shkaktojnë rrezik për ta, në dynja dhe në ahiret.

Është e vështirë të dihet se në cilat çështje është e pranueshme të përdoret gjuha dhe ku nuk është pranueshme, e edhe kur e di, është e vështirë ta përdorësh ashtu siç ti dëshiron.

Ajo që më së shumti kundërshton njeriun nga organet e tij është gjuha e vet. Sepse në lëvizjen e gjuhës nuk ka ndonjë vështirësi. Njerëzit janë indiferentë nga fatkeqësive dhe telasheve të gjuhës së vet. Ata nuk kanë frikë nga mashtrimet e saj. Kurse, një nga veglat më të forta të shejtanit për të mashtruar njerëzit është gjuha e tyre.

Me ndihmën dhe mëshirën e Allahut Teala, ne do të sqarojmë si vjen deri te këto fatkeqësi të gjuhës; do të shpjegojmë rreziqet, sebetet dhe telashtet prej saj, një nga një, do të tregojmë edhe transmetimet që i qortojnë këto fatkeqësi, por edhe rrugën e shpëtimit.

Kapitulli i parë

RREZIKU I MADH I GJUHËS DHE FAZILETI I HESHTJES

Dije se, rreziku i gjuhës është i madh e shpëtimi është vetëm në heshtje. Prandaj sheriati e lavdëroi heshtjen dhe inkurajoi myslimanët në të. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Ka shpëtuar ai që heshtë”¹, dhe

“Heshtja është hikmet, por pak janë ata që heshtin.”²

Abdullah b. Sufjani tregon:

“Babai im Sufjani, i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- Më mëso një gjë për islamin që të mos kem nevojë më të pyes askënd tjetër; e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

*- **Thuaj “Unë besoj Allahun”, dhe pastaj vepro drejtë.***

Babai pyeti:

*- **Prej çfarë të ruhëm më shumë?; e Resulallahu s.a.v.s., tregoi gjuhën e tij me gisht, dhe i tha:***

*- **Zotëro këtë.**³*

Ukbe b. Amir tregon: *“Kur e pyeta Resulallahun s.a.v.s., se çka është ilaçi për shpëtim, Resulallahu s.a.v.s., më tha:*

*- **Përmbaje gjuhën, rri në shtëpi, qaj për gjynahet tua!**⁴*

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

¹ Tirmidhiu nga Abdullah b. Omeri.

² Ebu Mansur nga Ibn Omeri.

³ Tirmidhiu nga Abdullah b. Sufjani.

⁴ Tirmidhiu nga Ukab b. Amiri.

“Kush bëhet garant për atë që ka mes dy nofullave dhe mes dy këmbëve të tij, unë bëhem garant për xhenetin e tij.”⁵, dhe:

“Kush mbrohet nga e keqja e barkut, organit seksual dhe e gjuhës, do të jetë i mbrojtur nga të gjitha të këqijat.”⁶

Pikërisht për shkak të epshit të këtyre tri organeve janë shkatërruar shumica e njerëzve. Për këtë arsye, pasi që tashmë i shpjeguem fatkeqësitë e stomakut dhe të organit seksual, këtu po i shpjegojmë edhe fatkeqësitë e gjuhës. Kur i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., u pyet se cila është vepra që do t'i ndihmojë njerëzit më së shumti të hyjnë në xhenet, ai tha:

- *Takva dhe ahlak i bukur*⁷, e kur e pyetën se cilat gjynahe më së shumti bëhen sepse që njerëzit të hyjnë në xhehenem, tha:

- *Dy zbrazëti, goja dhe organi seksual.*⁸

Me siguri ajo që nënkuptohet me “*gojë*” në këtë hadith është fatkeqësia e gjuhës, e cila ndodhet në gojë, e ka mundësi të jetë edhe stomaku, sepse goja është hapje për në stomak.

⁵ Buhariu nga Sehl b. Sa’di.

⁶ Ebu Mansur Dejlemi nga Enesi

⁷ Tirmidhiu, që e konsideron të besueshëm, si edhe Ibn Maxhe nga Ebu Hurejre.

⁸ Tirmidhiu nga Ebu Hurejre.

Kur Muadhi pyeti:

- *O i Dërguari i Allahut! A jemi përgjegjës për atë që e flasim?* Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Mjerë nëna jote o biri i Xhebelit, a nuk do të tërhiqen për gjuhe njerëzit zvarrë drejt xhehenemit, dhe për çka tjetër, pos për thashethemet dhe shpifjet e tyre!***⁹

Kur Abdullah Sakati i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- *Më jep një këshillë me të cilën të jem i lidhur fort.*

Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Thuaj “Rabbi im është Allahu”, e pastaj vepro në rrugë të drejtë!***

Kur e pyeti:

- *Nga çfarë ke më shumë frikë për mua?* Resulallahu s.a.v.s., duke treguar gjuhën, tha:

- ***Nga kjo.***

Edhe kur Muadhi e pyeti Resulallahun s.a.v.s.:

“Cila vepër është më vlefshme?”; Resulallahu s.a.v.s., nxorri gjuhën dhe duke treguar me gisht kah ajo, tha se mbrojtja e saj është vepra më e vlefshme.¹⁰

Ndërsa Enes b. Malik transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

⁹ Tirmidhiu nga Muadhi.

¹⁰ Teberani dhe Ibn Ebu'd-Dunja.

“Besimi i personit nuk do të jetë i drejtë nëse zemra e tij nuk është e drejtë, e zemra e tij nuk do të jetë e drejtë, nëse gjuha e tij nuk është e drejtë, dhe ai që prej të keqes së tij nuk është i sigurt komshiu i tij, nuk do të hyjë në xhenet.”¹¹

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Ai që dëshiron të jetë në selamet, le të heshtë”¹², dhe

“Kur të zgjohet i biri i Ademit në mëngjes, të gjitha organet e tij i thonë gjuhës: *Frikësoju Allahut për ne, sepse nëse ti e flet të vërtetën dhe ndjek rrugën e drejtë, edhe ne të gjithë do të jemi të drejtë e në selamet, por nëse ti devijon, do të devijojmë edhe ne.*”¹³

Omer b. Hatai e pa Ebu Bekrin, r.a., si po e tërhiqte gjuhën e vet me dorë, dhe e pyeti:

- *Çfarë po bën ashtu?*; e Ebu Bekri, r.a., u përgjigj:

- *Të gjitha belatë më kanë ardhur prej saj. Kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut, s.a.v.s., duke thënë: “**Nuk ka organ në trup që nuk do të ankohet tek Allahu për gjuhën.**”¹⁴*

¹¹ Ibn Ebu’d-Dunja.

¹² Ibn Ebu’d-Dunja nga Enesi.

¹³ Tirmidhiu nga Sad b. Xhubejri (ose nga Ebu Said Hudri)

¹⁴ Ibn Ebu’d-Dunja nga Eslemi.

Ibn Mesudi r.a., duke ecur mes Safasë dhe Merves, i tha gjuhës së vet:

- *O gjuha ime! Thuaj fjalë të mira dhe përfito. Mos thuaj fjalë të këqija, që të gjesh shpëtim para se të pendohesh.*

Ata që e dëgjuan, e pyetën:

- *O Ebu Abdurrahman! A janë këto fjalët tua, apo i ke dëgjuar nga dikush?; e Ibn Mesudi tha:*

- *E kam dëgjuar Resulallahun s.a.v.s., kur tha: “**Shumica e gabimeve të birit të Ademit janë nga gjuha e tij.**”¹⁵*

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu ia mbulon të metat atij që ruan gjuhën e vet. Allahu e mbron nga zemërimi i Tij atë që mban nën kontroll zemërimin e vet. Allahu e pranon faljen e atij që Allahut i kërkon falje.”¹⁶

Muadh b. Xhebel r.a., kërkoi këshillë prej Resulallahut s.a.v.s., e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Adhuroje Allahun sikur je duke e parë, dhe llogarite veten në mesin e të vdekurve. E nëse do, po të njoftoj për diçka edhe më të dobishme se kjo;*** dhe duke treguar me gisht kah gjuha e vet, tha:

- ***Përmbaje gjuhën.***¹⁷

¹⁵ Teberani nga Ibn Mesudit.

¹⁶ Ibn Ebu'd-Dunja

¹⁷ Ibn Ebu'd-Dunja dhe Teberani.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“A t’ju tregoj për ibadetin më të lehtë dhe më të rehatshëm për trupin? Heshtja dhe ahlaku i bukur.”¹⁸

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Kush beson Allahun dhe Ditën e Ahiretit, le të thotë fjalë të mira ose le të heshtë.”¹⁹

“Allahu e mëshiroftë atë rob që kur flet - përfiton, ose heshtë, e shpëton.”²⁰

I thanë Isasë a.s.:

- *Na udhëzo në një vepër që na çon në xhenet;* e Isa a.s., ju tha:

- *Mos flisni fare.* Ata thanë:

- *Kjo nuk është e mundur;* e Isa a.s., ju tha:

- *Atëherë flisni vetëm fjalë të mira.*

Sulejmani a.s., ka thënë: *“Nëse fjalët tua janë argjend, heshtja jote është ar.”*

Një beduin erdhi te i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., e i tha:

- *O i Dërguari i Allahut, më mëso një veprim që do të më çojë në xhenet;* e i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., i tha:

¹⁸ Ibn Ebu’d-Dunja nga Sefvan b. Sulejmani.

¹⁹ Buhariu dhe Muslim inga Ebu Hurejre.

²⁰ Ibn Ebu’d-Dunja

- Ushqeje të uriturin, jepi ujë të eturit, urdhëro të mirën e ndaloje të keqen. Nëse nuk ke fuqi për këto, përmbaje gjuhën tënde nga fjalët jo të mira.²¹

Me një hadith tjetër, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Përmbaje gjuhën nga çdo fjalë që nuk është e mirë, vetëm në këtë mënyrë mund ta mposhtësh shejtanin.”²²

Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu Teala është pranë gjuhës së gjithsecilit, pra e di çdo fjalë që thuhet, prandaj secili le ta ketë frikë Allahun nga fjala që e thotë.”²³

Gjithashtu, Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Kur të shihni një mysliman të heshtur dhe dinjitoz, afrohuni atij, sepse gjendja e tij frymëzon hikmet.”²⁴

“Njerëzit ndahen në tri grupe, disa janë në fitim, disa në shpëtim, e disa në shkatërrim. Ata që janë në fitim, janë ata që përmendin (bëjnë dhikr) Allahun. Në shpëtim janë ata që zotërojnë gjuhën e vet), e në shkatërrim, ata që lëshohen në fjalë të kota e boshe.”²⁵

²¹ Ibn Ebu'd-Dunja nga Bera b. Azib.

²² Teberani nga Ebu Said

²³ Hatibi dhe të tjerë nga Ibn Abbasi.

²⁴ Ibn Maxhe

²⁵ Teberani dhe të tjerë nga Ebu Said Hudri

”Gjuha e besimtarit është pas zemrës së tij; kur ka diçka për të thënë, fillimisht mendon me zemër, e më pas flet. Ndërsa gjuha e hipokritit është para zemrës së tij; kur ai ka diçka për të thënë, e thotë pa u menduar.” ²⁶

“Kush flet shumë, rrëshqet shumë. Kush rrëshqet shumë, bën gjynahe shumë. E kush ka shumë gjynahe, meriton zjarrin.”²⁷

Ndërsa Isa a.s., ka thënë: *“Ibadeti është dhjetë pjesësh. Nëntë nga to janë heshtje, e një pjesë është largimi nga njerëz.”*

²⁶ Harati në ‘Mekarim-i Ahlak’ nga Hasan Basriu.

²⁷ Ebu Nuajm dhe të tjerë nga Ibn Omeri.

FJALËT E AS'HABËVE DHE DIJETARËVE NË KËTË TEMË

Ebu Bekiri r.a., vinte guralecë në gojë që të mos fliste. Tregonte me gisht gjuhën e vet, e thoshte: *“Të gjitha belatë më erdhën prej kësaj.”*

Abdullah Ibn Mesud r.a., ka thënë: *“Betohem në Allahun, që nuk ka zot tjetër përveç Tij, se asgjë nuk meriton të lidhet më shumë se sa gjuha!”*

Tavusi ka thënë: *“Gjuha ime është si një bishë e egër, që, po ta liroj, menjëherë do të më shkatërronte.”*

Vehab b. Munebih, duke shpjeguar hikmetet (urtësitë) e Davudit a.s., ka thënë: *“ Është detyrë për këdo që është në mendje të mirë që të njohë kohën e vet, të mbrojë gjuhën e vet, dhe të mendojë e të përmirësojë gjendjen e vet.”*

Hasan Basriu ka thënë: *“Ai që nuk e mbron gjuhën e vet, nuk e ka kuptuar fenë e vet.”*

Evzai ka thënë: *“Omer b. Abdulazizi në një letër na shkroi: “Njeriu që e kujton shumë vdekjen, do të kënaqet me pak në këtë dynja. E ai që fjalët e tij i konsideron ibadet, flet pak dhe e thotë vetëm atë që është e nevojshme.”*

Dikush ka thënë: *“Ai që flet pak mbledh dy virtyte; një është selameti në fe, e tjetri se e dëgjon dhe kupton shokun.”*

Muhammed b. Vasiu i tha Malik b. Dinarit: *"O Ebu Jahja! Më e vështirë për njerëzit është të mbrojnë gjuhën e tyre, sesa dinarët dhe dërrhemët e tyre."*

Junus b. Ubejdi ka thënë: *"Kush i jep rëndësi gjuhës së vet, do të shohë mirësi edhe në veprat tjera të tij."*

Hasan Basriu tregon: *"Një ditë Muavija po fliste me njerëzit e tij dhe të gjithë thanë nga diçka. Vetëm Ahnef b. Kajs heshti dhe dëgjonte. Muavija e pyeti:*

- *O Ebu Bahr, pse ti nuk flet?; e Ahnef u përgjigj:*
- *Preferoj heshtjen, sepse, nëse gënjej, i frikësohem Allahut, e nëse them të vërtetën, kam frikë prej teje".*

Ebu Berir b. Ajash tregon: *"Një herë, sundimtarët e Indisë, Kinës, Kisasë dhe Kaiser u takuan në një vend. Gjatë bisedës njëri tha:*

- *Unë bëhem pishman për atë që kam thënë, e jo për atë që nuk e kam thënë. Tjetri tha:*

- *Unë kur e them një fjalë, nuk mund ta marr më nën komandën time, por kur nuk flas, ajo fjalë është vullneti im. I treti tha:*

- *Unë habitem me atë që flet; nëse i kthehet fjala, do ta dëmtojë veten, e nëse nuk kthehet, nuk do të ketë dobi. I katërti tha:*

- *Për mua është më e lehtë kur tjetri refuzon të flasë sesa kur e refuzon atë që kam thënë.*

Thuhej se Mansur b. Mutezi për dyzet vjet nuk foli pas namazit të jacisë. Edhe për Rebi b. Hajsemin, thuhet se nuk foli për dynjallëkun, për njëzet vjet. Mbante një laps dhe pak letër me vete, shkruante gjithçka që flet gjatë ditës, e në mbrëmje ia bënte vetes llogarinë.

Nëse ti pyet se nga vjen ky fazilet i madh i heshtjes dhe çka është sebeci i kësaj;

Dije se; sebeci për këtë është se ka shumë fatkeqësi të gjuhës, si gabimi, gënjeshtria, përgojimi, dëbimi, hipokrizia, grindjet, fjalët e kota, mangësia, shtrembërimi, sulmi nderit. Pra, këto fatkeqësi janë të shumta. Këto nuk janë të rënda për gjuhën, dhe janë të këndshme për zemrën. Nefsi dhe shejtani e inkurajojnë njeriun në to. Kushdo që zhytet një herë në to, nuk mundet lehtë ta shpëtojë veten. Ai e lëshon gjuhën për atë që do, por mund ta tërheqë gjuhën nga ajo që nuk i pëlqen. Siç do ta shpjegojmë më vonë, këto janë ndër çështjet e mbyllura të diturisë. Dalldisja në to është rrezik, ndërsa në heshtje ka selamet. Prandaj fazileti (vlëra e lartë) e heshtjes është e madhe.

Krahas kësaj, në heshtje ka edhe veti të mira si mendimi i thellë, dinjiteti, qetësia për meditim, dhikr e ibadet, shpëtimi nga thashethemet në dynja dhe largimi prej llogarisë në ahiret.

Allahu Teala thotë:

“...për çdo fjalë që ai e thotë, ka pranë vetes një mbikëqyrës të gatshëm (për ta shënuar atë)...” 50-Kaf: 18.

Ajeti tregon vlerën e lartë (fazilet) të heshtjes. E fjalët që dalin nga goja ndahen në katër:

- Një pjesë është krejtësisht e dëmshme;
- Një pjesë është krejtësisht e dobishme;
- Një pjesë është e përzier, edhe e dëmshme, edhe e dobishme; dhe
- Një pjesë nuk është as e dëmshme, as e dobishme.

Sa i përket pjesës së parë; fjalët që janë krejtësisht të dëmshme, duhet absolutisht të heshtën. Bile edhe fjalët që janë edhe të dëmshme edhe të dobishme duhet heshtur, sepse dobia e tyre nuk mund të kompensojë dëmin e tyre. Sa për fjalët që nuk kanë as dobi as dëm, edhe nga këto duhet të largohet, sepse humbet koha e çmuar. Siç shihet, tre të katërtat e fjalëve ranë. Një e katërta e saj janë fjalë që janë krejtësisht të dobishme, por edhe në to ka rrezik. Sepse fjalët e rreme mund të përzihen, në mënyrë fshehur dhe pa dije, si dyfytirësia, përgojimi, fjalët për shfaqësimin e nefsit, ose fjalët e pavend. Për shkak të këtyre, njeriu bie në rrezik.

Siç do ta shpjegojmë, kushdo që njeh fatkeqësitë e fshehta të gjuhës, padyshim, ai e di se dëshmi këtu është fjala e të Dërguarit të Allahut **“Ai që hesht, shpëton”**.

Allahu Teala i dha Resulallahut s.a.v.s., esencën e hikmetit dhe *xhevami-ul kelim* – fjalë të pakta me shumë kuptim. Vetëm dijetari *havass* i di kuptimet e thella që qëndrojnë në themel të fjalëve të tij.

Ajo që do të flasim në vazhdim, inshallah ka të dhëna të mjaftueshme që do t'ju tregojë të vërtetën (hakikatin) e fatkeqësive të gjuhës, dhe vështirësisë për t'u mbrojtur prej tyre.

Pra, të fillojmë t'i shpjegojmë këto fatkeqësi, e do të fillojmë me më të lehtat, që të shkojmë me radhë tek ato të rëndat. Për çështjet si përgojimi, shpifjet dhe gënjeshtria do t'ju shpjegojmë në fund, sepse është e nevojshme të ndalemi gjatë në secilën prej këtyre fatkeqësive. Ato janë njëzet. E le t'i shpjegojmë ato, me lejen e Allahut.

Kapitulli i dytë

FATKEQËSITË E GJUHËS

Fatkeqësia e parë,

FJALËT BOSH

Dije se, gjendja jote më e mirë është kur flet fjalë që nuk janë të dëmshme, as për ty, as për të tjerë, dhe kur mbrohesh nga përgojimi, shpifja e gënjeshtër, grindja, dyfytërsia, e të ngjashme. Fjalët e kota e pa nevojë, jo vetëm që ta humbin kohën tënde të çmuar, por edhe do të japësh llogari që e përdor gjuhën tënde në atë mënyrë. Kështu i hedh të mirat e i merr të këqijat. Por nëse shpenzon kohën tënde të çmuar duke medituar madhësinë e Allahut dhe krijesave të Tij, mund të nuhasësh aromë hyjnore, që për ty është dobi tepër e madhe. Ose bën *tesbih*, *tehmîd*, *tehlîl* e dhikr, që është edhe më e mirë për ty. Ka aso fjalë që, Allahu Teala dhuron një pallat në xhenet në këmbim të saj. Ai që ka mundësi të merr një thesar, por merr një rruazë të pavlerë, sigurisht është i mashtruar dhe në humbje të madhe. I këtillë është edhe ai që braktis dhikrin (përmendjen e Allahut) e merret me *mubah* të padobishëm. I zënë me *mubah*, ani që nuk është gjynahqar, prapë është në humbje, sepse është privuar nga fitimi i madh që do ta arrinte falë dhikrit të Allahut. Sepse heshtja e besimtarit është meditim, shikimi i tij është mësim dhe fjalët e tij janë dhikr. Kështu ka thënë Resulallahu s.a.v.s..

Kapitali më i vlefshëm i një personi është koha e tij. Nëse e shpenzon në të panevojshmen e nuk përgatit sevap për ahiret, kapitali i falimenton. E Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Braktisja e punëve dhe fjalëve boshe është një nga bukuritë e myslimanit.”²⁸

Ka hadithe edhe më ndikues; Enesi r.a., tregon:

“Njëri ra shehid në Uhud. Nga uria, kishte lidhur një gur në bark. Nëna e tij ia fshiu dheun nga fytyra e i tha:

- Çfarë lumturie për ty, myzhde për xhenetin!; e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- Ku e di ti, ndoshta ka thënë fjalë bosh e është marrë me të panevojshmen.²⁹

Resulallahu s.a.v.s., nuk e pa Ka’bin një kohë, e kur i thanë se ishte sëmurë, Resulallahu s.a.v.s., e vizitoi, e i tha:

- O Ka’b, myzhde për ty!, Nëna e Ka’bit tha:

- O Ka’b, xheneti është gati për ty. Resulallahu s.a.v.s., pyeti:

- Kush është kjo që bën premtim në emër të Allahut?

- Është nëna ime, o i Dërguar i Allahut; tha Ka’bi, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- Çfarë di ti o j nëna e Ka’bit, ndoshta ai ka fol fjalë të kota, ose është penguar me të panevojshmet.³⁰

²⁸ Tirmidhiu dhe Ibn Maxhe nga Ebu Hurejre.

²⁹ Tirmidhiu.

³⁰ Ibn Ebu’d-Dunja nga Ka’bi

Domethënë, xheneti është përgatitur për atë që nuk do të japë llogari. Ai që bisedon panevojshëm, qoftë edhe për një çështje të lejuar, do të japë llogari për atë bisedë. Xheneti nuk do të përgatitet për ta, pasi llogaritë e tyre janë të diskutueshme, e kjo është një lloj mundimi.

Muhammed b. Ka'b tregon se i Dërguari i Allahut tha:

“Personi i parë që hyn nga kjo derë është një nga banorët e xhenetit”, e pas pak hyri Abdullah b. Salem. As'habët iu afruan Abdullahut, ia përcollën myzhden nga i Dërguar i Allahut, dhe e pyetën se me çfarë vepre e arriti këtë. Abdullahu tha:

- *Unë jam njeri i dobët. Shpresa ime më e fortë është selameti i zemrës, prandaj askujt nuk ia dëshiroj të keqen e as nuk flas pa nevojë. Nuk kam vepër tjetër.”*³¹

Ebu Dher r.a., ka thënë: *“Resulallahu s.a.v.s., më tha:*

- ***A të mësoj një veprim që është i lehtë për trup, por i rëndë në peshore? e unë i thashë:***

- *Po, o Resulallah (a.s.)! e Resulallahus.a.v.s., më tha:*

- ***Ajo vepër është të heshtësh, të kesh moral (ahlak) të mirë, dhe të braktisësh gjërat e panevojshme.*** ³²

Muxhahidi transmeton se Ibn Abbasi ka thënë:

“Janë pesë gjëra të lehta që janë më të dashura për mua sesa kuajt ezmer në rrugën e Allahut:

³¹ Ibn Ebu'd-Dunja

³² Ibn Ebu'd-Dunja nga Ebu Dher.

1. Mos fol për atë që nuk të intereson dhe që nuk të sjell dobi. Sepse të është e panevojshme, e nga dëmi i saj nuk je i sigurt.

2. Mos fol as fjalë të nevojshme, nëse nuk e gjen vendin e saj. Shpesh, njerëzit flasin për një temë që ju intereson, por në kohë ose vend të gabuar, e kështu futen në telashe. E pasi që fjala e dobishme nuk e gjen vendin e saj, ajo zhduket.

3. Mos debato me një njeri të mirë, e as me një budalla! I miri të urren për grindjen tënde, e budallai të shqetëson.

4. Bisedo për shokun kur ai nuk është prezent siç ti do të dëshiron që ai të flas për ty. Sillu me vëllain tënd ashtu që ai të jetë i lumtur, nëse dëshiron që edhe ai të sillet njësoj.

5. Vepro si dikush që e di se do të shpërblehet për veprat e tij të mira dhe do të ndëshkohet për veprat e tij të këqija!

Llokman Hakimin e pyetën:

- Çka është hikmeti yt?, e ai tha:

- Ajo që fshihet prej meje nuk e hulumtova. Nuk u ndala në atë që nuk ishte domosdoshme për mua.

Mevrik el- Axheli ka thënë: “Ka njëzet vjet që po mundohem për një çështje, dhe ende nuk arrita sukses. Por nuk do ta braktis.” Kur e pyetën se çfarë është ajo, tha:

- Heshtja për kotësira.

Omeri r.a., ka thënë: *“Mos u përfshij në diçka që nuk është e domosdoshme. Largohu nga armiku. Largohu edhe nga shoku, përveç atij që është i sigurt, e i sigurt është ai që i frikësohet Allahut. Mos u shoqëro me njeriun e keq, sepse e keqja e tij përhapet edhe te ti. Mos ia jep atij sekretin tënd, e në punët tua konsultohu me ata që i frikësohen Allahut.”*

Kufijtë e fjalëve boshe janë heshtja e tyre, ose mosdëmtimi me to. Pra, fjalët boshe mund të jenë të padëmshme, por me to mund edhe të bëhet gjynah. Për shembull, kur në një xhemat tregoni për kujtimet tuaja të udhëtimit, për malet, lumenjtë, për gjërat që ju kanë pëlqyer ose jo, dhe për njerëzit që keni takuar; këto, nëse i heshtë, nuk bën gjynah, dhe nëse i tregon, nuk bën dëm.

Nëse gjatë tregimit je bile i kujdesshëm duke mos i shtuar asgjë dhe duke mos lënë asgjë mangët, duke mos zbukuruar vendet që i ke parë, duke mos përgojuar a qortuar askënd, prapë je duke harxhuar kot kohën tënde të çmuar. E si mund të shpëtosh nga fatkeqësitë e tjera që i përshkruam?

Të pyesësh dikë për diçka që nuk është e rëndësishme për ty, konsiderohet fjalë e kotë sepse po e humbë edhe kohën tënde, edhe kohën e atij. Nëse nuk ka dëm në pyetjen e bërë, edhe nuk është humbje, por në shumicën e pyetjeve ka dëm.

Për shembull, kur pyet dikë për ibadetin e tij:

- *A je duke agjëruar?*, e ai thotë:

- *Po, jam*; atij ibadeti i përzihet me hipokrizi. Edhe nëse nuk përzihet hipokrizia, ibadeti ia humb vlerën e fshehtësisë! Sepse ibadeti i fshehtë është shumë më i mirë se ibadeti i shfaqur. Nëse thotë nuk jam, edhe pse agjëron, gënjen. Nëse nuk përgjigjet, kjo konsiderohet ofendim për ty. Nëse jep përgjigje të pakuptimtë, do të ketë telashe duke sqaruar. Kjo do të thotë se me një pyetje që bëni për ibadetin e personit, ose do ta futni në hipokrizi, ose do të gënjejë, ose të ofendon, ose do ta futni në telashe. Kështu ndodh edhe kur pyet për ibadete tjera. Kështu ndodh edhe kur pyet për gjithçka që ai frikësohet dhe për gjynahet që i fsheh. Njëjtë është edhe nëse e pyet:

- *Çfarë thua? Cili është mendimi yt?*, për diçka që dikush tjetër e ka thënë, Pyetje e këtij lloji është edhe kur takon një person në rrugë edhe e pyet: *"Kush jeni, nga vini?"* Ndoshta personi nuk dëshiron të përgjigjet, sepse në shumicën e rasteve ka ndonjë pengesë që e pengon të tregojë se nga ka ardhur. Nëse tregon, do të turpërohet. Nëse nuk e thotë të vërtetën, ai gënjen dhe ti je sebeb, e edhe ashtu po e pyet për diçka që nuk të duhet.

Shumica, kur pyeten, nuk thonë: *"Nuk e di"* por përgjigjen, edhe pse nuk e dinë! Ti e shkakton këtë përgjegjësi.

Pra, këto janë fjalët e kota që kanë fatkeqësi në to. Por, kur ne po themi *“fjalë të kota”*, qëllim nuk kemi këtë lloj fjalësh. Sepse, fjalët si këto kanë edhe gjynahe dhe dëm. Ja një shembull:

Llokmani Hakim shkoi te Davudi a.s., Davudi a.s., ishte duke bërë mburojë metali. Llokmani nuk kishte parë kurrë diçka të tillë, dhe u habit. Deshi ta pyeste Davudin a.s., se çfarë po bën, por mençuria e tij e ndaloi. Kur Davudi a.s., mbaroi punën, veshi atë që kishte bërë dhe tha:

- *Kjo mburoje është e mirë për luftë.*

Atëherë Llokmani tha:

- *Heshtja është urtësi, por pak dinë të heshtin.*

Pra, me pak durim, pa e pyet mësoi se çfarë ishte duke bërë. Bile, sipas një transmetimi, thuhet se Llokmani shkoi te Davudi a.s., për një vit për të mësuar se çfarë është ajo mburojë metali, pa pyetur. Këto dhe pyetje të ngjashme, të cilat nuk shkaktojnë dëm, nuk shkaktojnë zbulim të fshehtësisë dhe nuk i çojnë njerëzit në hipokrizi dhe gënjeshtër, janë fjalë të kota, të panevojshme dhe boshe. Braktisja e tyre është bukuri e Islamit.

Kjo që shpjeguem janë fjalët e kota, pra, fjalët të panevojshme. Sepse i tyre janë fjalimet e gjata, dëshira për dituri të panevojshme, ose të kalojë kohë me histori të padobishme.

Ilaci dhe shpëtimi prej të gjitha këtyre është të dihet se vdekjen e ka mes syve e vetullave, se ka përgjegjësi për çdo fjalë që i del nga goja, se fryma është kapitali kryesor, se gjuha është një kurth dhe se me të mund të përfitojë hyritë. Lënia e saj pa kontroll shkakton dëm të madh, e ilaci është të kuptohet kjo, dhe sipas kësaj, të zotërohet gjuha. Le të qëndrojnë vetëm (*uzlet*) ose të le mbajë një gur në gojë si Ebu Bekri r.a., bile le ta detyrojë veten të heshtë edhe në gjëra të nevojshme, duke e mbrojtur ashtu gjuhën. Këso kontrole është e vështirë, pos nëse është në *uzlet*.

Fatkeqësia e dytë,
ZGJATJA E FJALËVE

Edhe zgjatja e fjalëve është e papëlqyeshme. Qëllimi shpesh mund të shprehet me pak fjalë, por edhe me fjalë të gjata e përsëritje. Kur qëllimi mund të shprehet me një fjalë, ose me një fjali të vetme, përsëritja e saj është e panevojshme. Pra, është më shumë se që duhet, e edhe nëse nuk ka sebep për gjynah e zarar, është e papëlqyeshme për sebetet që i shpjeguam më lart. Ata b. Ebi Ribah ka treguar se selefët e konsideronin të shëmtuar fjalimin e panevojshëm. Ata do ta konsideronin çdo fjalë si të tepërt, përveç fjalëve për librin e Allahut, sunnetit të Resulallahut, s.a.v.s., urdhërimit për vepra të mira dhe për ndalim prej veprave të këqija (*emri bi'l-maruf ve'n-nehji-an'i'l-munker*) dhe fjalëve që i nevojiten për jetesë.

Ti a ke harruar se melekët në të djathtë dhe në të majtë tënde shkruajnë çdo fjalë që të del nga goja? A nuk do të turpërohesh kur, në praninë e Allahut Teala të hapen faqet e veprave që i ke mbushur gjatë gjithë jetës tënde në dynja dhe të shohësh se shumica e tyre janë fjalë të kota, të panevojshme, që nuk janë të dobishme as për dynja e as për ahiret?

Njëri prej as'habëve ka thënë: *“Kur dikush dëshiron të flasë me mua, më pëlqen të flas me të më shumë se sa personi i etur që dëshiron ujë të ftohtë. Megjithatë, nuk flas, nga frika se mos po them diçka të panevojshme.”*

Edhe Mitraf ka thënë: *“Madhëria e Allahut qoftë e madhe në zemrën tuaj! Përmendjes së Emrit të Tij mos i shtoni gjëra të ulëta.”*

Dije se, fjalët e tepërta nuk janë përkufizuar. Por, në Kur'an janë përshkruar ato që nuk janë të tepërta:

“S’ka kurrfarë të mire në shumë prej bisedave të tyre të fshehta, përveç rastit kur ndokush kërkon që të jepet sadaka ose të kryhet një vepër e mirë apo paqësim ndërmjet njerëzve. Atij që e bën këtë për të fituar kënaqësinë e Allahut, Ne do t’i japim një shpërblim të madh.” 4-Nisa: 114

E Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Myzhde për atë që tepricën e fjalës e mban nën kontroll e tepricën e pasurisë e shpenzon në rrugë të Allahut!"³³

Por, njerëzit bëjnë pikërisht të kundërtën e kësaj; mbajnë tepricën e pasurisë së tyre dhe e lëshojnë gjuhën sa të munden. Mitraf tregon se babai i tij Abdullahu, ka thënë:

- *Shkuam me një grup të fisit Benu Amr të Resulallahu s.a.v.s., e ata filluan ta lavdërojnë Resulallahun s.a.v.s.: "Ti je babai ynë, zotëria ynë, ti je më i virtytshëm se ne, ti je më bujar se ne, ti je më i ndershëm"...më kështu e ashtu, ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ju tha: **"Thoni atë që keni për të thënë, e mos e lejoni shejtanin t'ju mashtrojë."*** Në këto fjalë të bekuara të Resulallahut s.a.v.s., theksohet se, kur gjuha fillon të lavdërojë, edhe nëse është e vërtetë, frikësohet se shejtani e nxit atë në teprime të panevojshme.

Ibn Mesudi ka thënë: *"Ju paralajmëroj të mos flisni pa nevojë! Tjetrit mjafton t'i flisni vetëm aq sa ka nevojë."*

Muxhahidi ka thënë: *"Sigurisht që çdo fjalë që del nga goja, shkruhet. Bile, kur personi për ta heshtur fëmijën e tij i thotë: 'Do të blej këtë e këtë', dhe nëse nuk ia blen, kjo i shkruhet si gënjeshtër."*

³³ Bezzar nga Enesi

Hasan Basriu ka thënë: *“O biri i Ademit, për ty është përgatitur një fletore. Janë dy melekë që shkruajnë për atë që bën; e ti bëj çfarë të duash.”*

Transmetohet se Sulejmani a.s., dërgoi një xhind të tij në pazar dhe një tjetër pas tij, që ta kontrollonte. Xhindi i dytë erdhi te Sulejmani a.s., dhe e njoftoi se xhindi i parë duke kaluar në pazar ngriti kokën drejt qiellit, pastaj shikoi njerëzit, dhe tundi kokën. Kur u kthye, Sulejmani a.s. e pyeti për arsyen, e Xhindi tha: *“U habita me njerëzit; sa lëviznin buzët, melekët pranë kokave të tyre shkruanin atë që ju dilte prej goje, a njerëzit buzëqeshnin. Prandaj tunda kokën.”*

Ibrahim Tejmiu ka thënë: *“Kur një besimtar dëshiron të flasë, ai mendon; nëse është në favor të tij flet, përndryshe hesht. Ndërsa gjynahqari flet çdo gjë që i vjen në gojë.”*

Hasan Basriu gjithashtu ka thënë: *“Kush flet shumë, i shumohen rrenat. Kush pasurohet shumë, i shtohen gjynahet. Nga ahlaku i keq, vuan nefsi.”*

Amr b. Dinar tregon: *“Një person foli shumë në praninë e Resulallahut s.a.v.s., e Resulallahu s.a.v.s., e pyeti:*

- Sa perde ke para gjuhës?

- Kam buzë dhe dhëmbë, tha personi, e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- A nuk ka forcë asnjëra nga to që të ndalë fjalët tua?

Në një transmetim, Resulallahu s.a.v.s., i tha një personi i cili e lavdëroi tepër në praninë e tij:

- *E keqja më e madhe e njeriut është që flet shumë.*

Omer b. Abdulazizi ka thënë: *"Nuk flas shumë, nga frika se mburrem."*

Një dijetar ka thënë: *"Nëse dikush prej jush ka dëshirë të flasë në ndonjë mexhlis, le të heshtë. Nëse i pëlqen të heshtë, atëherë le të flet."*

Jezid b. Ebi Habib ka thënë: *"Një nga fitnet e dijetarit është se të folurit i është më e këndshme se heshtja. Sepse në dëgjim dhe heshtje ka selamet, ndërsa në të folur ka zbulurim dhe fjalë të tepërta, ose të mangëta."*

Ibn Omeri ka thënë: *"Gjëja më e rëndësishme për personin është të pastrojë gjuhën e vet."*

Ebu Derda pa një grua me gjuhë të vrazhdë, dhe tha: *"Sikur të kishte qenë memece; më mirë për të."*

Ibrahim Nehai ka thënë: *"Dy teprime i shkatërrojnë njerëzit; pasuria e tepërt dhe fjalët e tepërta."*

Pra, këto janë fatkeqësitë dhe sebetet e fjalëve të tepërta. Ilaçi është i njëjtë si për fjalët bosh.

Fatkeqësia e tretë,
FJALËT PA VLERË

Fjalë pa vlerë janë të folmet për gjynahet, siç janë fjalët e grave (*“Filan gruas i thashë..., ajo më tha...”*) muhabetet në tavolinën e alkoolit, bisedat për maskarallëqet e gjynahqarëve, për kënaqësitë e të pasurve, për mizorinë e sundimtarit, për ceremonitë e tyre të shëmtuara dhe për gjendjet e tyre të mjera. Të gjitha këto janë tema në të cilat nuk është hallall thellimi dhe të flitet për to, bile ndoshta është haram. Kur bëhet fjalë për fjalët ‘e panevojshme’, madje edhe për shumicën e fjalëve të nevojshme, nuk është haram të jesh i zënë me to, por më mirë është të largohesh. Edhe e folmja për ndonjë temë që nuk të intereson, ose të flasësh më shumë se që duhet për një temë që të intereson, më mirë ta braktisësh, ani që nuk është haram. Sepse një person që flet shumë nuk mund të jetë i sigurt se nuk do të thotë diçka të pa vlerë. Shumica e njerëzve mblidhen për kënaqësinë e të folurit, por nuk mund të jenë të sigurt se nuk do të përgojnë njerëzit dhe nuk do të thonë fjalë pa vlerë. Nuk është e mundur të kufizohen llojet e fjalëve të pa vlerë, sepse janë të shumta dhe të larmishme. Prandaj, mënyra e vetme për të shpëtuar prej fjalëve të pa vlera është përdorimi i fjalëve që janë të rëndësishme për fenë, edhe në çështje të dynjallëkut. Personi zhytet në fjalë të pa vlerë, duke menduar se janë të parëndësishme, por ato bëhen sebeb për shkatërrimin e tij.

Bilal b. Haris tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Një person thotë ndonjë fjalë dhe nuk mendon se do të marrë shpërblim. Por, me atë fjalë fiton rizanë e Allahut. dhe Allahu Teala do të jetë i kënaqur me të deri në Ditën e Gjykimit. Një person tjetër thotë ndonjë fjalë që mendon se është e parëndësishme dhe me atë fjalë shkakton hidhërimin e Allahut në Ditën e Gjykimit”³⁴, e Alkame ka thënë: “Ky hadith i Bilalit më ndaloj nga shumë fjalë.

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Një person thotë fjalë për t'i bërë miqtë e tij të qeshin, e këto fjalë e largojnë edhe më larg se ylli Syreja.”³⁵

Ebu Hurejre ka thënë: *“Një person thotë një fjalë që e konsideron të parëndësishme, por për shkak të saj, hidhet në xhehenem. E një person tjetër thotë një fjalë që nuk e vlerëson fare, dhe për shkak të asaj fjale Allahu Teala e ngritë në pozitë më të larta të xhenetit.”*

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Njerëzit më pishman në Ditën e Gjykimit do të jenë ata që përdorin shumë fjalët e pa vlerë në këtë botë”³⁶,

ndërsa Allahu Teala këtë e tregon në ajetet:

³⁴ Ibn Maxhe dhe Tirmidhiu

³⁵ Ibn Ebu'd-Dunja nga Ebu Hurejre

³⁶ Ibn Ebu'd-Dunja nga Katede dhe Teberani nga Ibn Mesudi

“Dhe kemi qenë që përziheshim me të tjerët në punë të kota.” 74-Mudethir:45, dhe,

“...mos rrini me ata derisa të mos hyjnë në bisedë tjetër. Përndryshe, ju do të jeni si ata...” 4- Nisa: 140

Selmani ka thënë: *“Njerëzit më gjynahqar në Ditën e Gjykimit do të jenë ata që me fjalët e tyre më së shumti kundërshtuan urdhrat e Allahut.”*

Ibn Sirini tregon se njëri nga ensarët i vizitonte mexhliset e tyre, dhe ju thoshte: *“Kjo që po flisni është shumë më e keqe se sa të mos kishit abdes!”*

Kjo që e shpjeguam është zhytja në fjalët e pa vlerë, dhe ndëshkimi për to. Kjo është ndryshe prej përgojimit, shpifjes, fjalëve të pista e të tjera, të cilat do t'i shpjegojmë më vonë. Kjo është zhytje në të këqija që kanë ndodhur në të kaluarën, duke folur për to ose duke menduar për t'i arritur ato, pa pasur nevojë fetare. Kjo përfshin zhytje në tregimet e bidateve, tregimet e luftërave që ndodhën mes as'habëve, ofendimin e disa as'habëve. Të gjitha këto janë fjalë pa vlerë dhe përdorimi i tyre është gjithashtu i pa vlerë. Lusim Allahun të na ruajë nga këto.

Fatkeqësia e katërt,
MIRA DHE XHIDAL

*Mira*³⁷ - kundërshtim i fjalës së tjetrit, dhe *xhidal*³⁸ - luftimi me fjalë, janë të ndaluara. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Mos e kundërshto vëllain tënd, mos u tall me të, kur i bën një premtim, mos e shkel premtimin.”³⁹

“Braktisni kundërshtimin, sepse hikmeti i tij nuk mund të kuptohet dhe nuk mund të jeni i sigurt nga fitne e tij.”⁴⁰

“Kush i ikë grindjes, e ka faj, Allahu Teala ia ndërton shtëpinë në pjesën e ulët të xhenetit, e kush i ikë grindjes kur ka të drejtë, Allahu Teala ia ndërton shtëpinë në pjesën më të lartë të xhenetit.”

“Pas ndalimit të idhujtarisë dhe alkoolit, gjëja e parë që më urdhëroi Rabbi im ishte shmangia nga grindjet.”⁴¹

“Allahu nuk e ka devijuar asnjë popull pas udhëzimit të tij. Por kanë devijuar ata që u grinden me fjalë.”⁴²

³⁷ **Mira:** (nga *Rija* - dyfytirësi; hipokrizi) të kundërshtosh dhe të luftosh kundër fjalës së tjetrit; të thuhet e kundërta; të thuhet e kundërta e asaj që thuhet.

³⁸ **Xhihal:** luftim me fjalë; zënkë me fjalë përpjekje; debat; grindje;

³⁹ Tirmidhiu nga Ibn Abbasi.

⁴⁰ Teberani nga Ebu Derda.

⁴¹ Ibn Ebu'd-Dunja, Teberani dhe Bejhaki.

⁴² Tirmidhiu nga Ebu Umame.

“Edhe nëse robi ka të drejtë, ai nuk mund ta përsosë besimin e tij nëse nuk e braktis grindjen me fjalë.”⁴³

“Kush ka gjashtë tipare, ka arritur të vërtetën e besimit: agjërimi në muajt e verës, luftimi i armiqve të Allahut, falje e namazit të akshamit në kohë edhe në ditët me shi dhe e me erë, sabri ndaj fatkeqësive, marrja e abdesit të plotë pavarësisht vështirësive dhe, braktisja e kundërshtimit dhe grindjes edhe kur ka të drejtë.”⁴⁴

Zubejr b. Avam i tha djalit të tij: *“O biri im, mos debato me njerëzit për Kuran! Fuqia jote nuk është e mjaftueshme kundër tyre. Por ti vazhdo në sunnet, me sunnet mund t’i mposhtësh ata.”*

Muslim b. Jesar ka thënë: *“Largohuni nga debati. Sepse ai është momenti kur dijetari bëhet injorant e shejtani pret që dijetari të rrëshqasë.”*

Është thënë: *“Një popull i udhëzuar nga Allahu do të devijojë nga rruga e drejtë vetëm për shkak të zënkave me fjalë”.*

Malik b. Dinar ka thënë: *“Zënka nuk ka vend në fe”*, dhe gjithashtu ka thënë: *“Zënka ngurtëson zemrën dhe ngjall urrejtje.”*

⁴³ Ibn Ebu’d-Dunja nga Ebu Hurejre.

⁴⁴ Ebu Mansur Dejlami nga Ebu Maliku

Edhe Llokmani i ka thënë djalit të tij: *“O biri im, mos debato me ulematë. Do të t’urrejnë për këtë.”*

Bilal b. Sad ka thënë: *“Kur e shihni një person shumë kokëfortë në të folur, grindavec dhe mendjemadh, dijeni se dëmi i tij ka arritur kulmin.”*

Sufjan Sevri ka thënë: *“Nëse vëllai im thotë për një shegë ‘është e ëmbël’, e unë kundërshtoj dhe them ‘jo, është e thartë’ ai do t’i ankohej sundimtarit për mua”,*

Sufjan Sevri gjithashtu ka thënë: *“Shoqërohu me një person sa të duash, e pastaj zemëroje një herë në debat. Ai do të shpif aq shumë për ty, sa ta kthen jetën përmbys.”*

Ibn Ebi Lejla ka thënë: *“Unë nuk debatoj me mikun tim, sepse në debat ose ai do të më thotë se jam gënjeshtar ose unë do ta zemëroj atë.”*

Ebu Derda r.a., ka thënë: *“Sa për gjynahe, edhe nëse nuk ke të meta tjera, të mjafton që vazhdimisht të debatosh.”*

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Shlyerja (keffaret) e çdo debati është dy rekate namaz.”⁴⁵

⁴⁵ Teberani nga Ebu Uname.

Omeri r.a., ka thënë: *“Mos mëso diturinë për tri gjëra: debatim, lavdërim dhe për dyfytërsi; si edhe mos e braktis diturinë për tri gjëra; të kesh turp nga mësimi (i diturisë), të mendosh se nuk ka nevojë (për dituri) dhe që në vend të dijes, të kënaqesh me injorancën.”*

Isa a.s., ka thënë: *“Gënjeshitari humb bukurinë e debatuesi humb urtësinë.”*

Qatipit të Omer b. Abdulazizit Mejmun b. Mihranit i thanë:

- *Ti me vëllain tënd nuk largoheni kurrë nga njëri-tjetri dhe nuk ofendoheni; e ai u përgjigj:*

- *Sepse nuk përllahem e as nuk debatoj me të.*

Shkurtimisht; hadithet dhe fjalët e të mëdhenjve të islamit për *mira* dhe *xhidal* janë aq të shumta, sa që nuk mund të numërohen.

Mira nënkupton çdo kundërshtim ndaj të folurit të dikujt tjetër duke paraqitë mangësitë në atë fjalim. Kjo mangësi është ose në formulim, shqiptim, në kuptim ose në qëllim. Braktisja e *mira*-së është e mundur duke braktisur çdo lloj kundërshtimi dhe mohimi. Nëse një fjalë që dëgjoni është e vërtetë, pranojeni menjëherë, dhe nëse është e rreme e pa vlerë - që nuk ka lidhje me fenë, heshtni.

Pra, nganjëherë kundërshtohet formulimi i fjalës, duke treguar ndonjë mangësi sa i përket gramatikës, ose aspektit leksikor ose arabishtes, ose në aspektin e renditjes. Kjo situatë, që shkakton kundërshtim, ndonjëherë ndodh për shkak të mangësisë në marifet, e ndonjëherë për shkak se rrëshqet gjuha. Pavarësisht, nuk ka dobi të tregosh mangësinë në fjalimin e tjetrit, ose të kundërshtohet kuptimi i fjalëve të tjetrit duke i thënë: *“Nuk është ashtu siç thua; ke gabuar në filan çështje.”*

Sa i përket kundërshtimit të fjalës për shkak të qëllimit, kjo është kur i thuhet: *“Kjo fjalë është e vërtetë, por ajo që ti kupton me këtë fjalë nuk është e vërtetë. Qëllimi yt është pa theme!”*, apo fjalë të ngjashme.

Nëse kjo është një çështje e diturive, ndonjëherë quhet *xhedel*, që është e keqe. Këtu obligim për myslimanin është të heshtë, por kjo nuk është inat dhe mohim; ai është duke bërë pyetje me mirësjellje, e jo në formë të kundërshtimit dhe fyerjes. E *xhedel* është dëshira për ta heshtë dikë tjetër. Qëllimi është ta ulë në sy të të tjerëve duke kritikuar fjalën e tij, ta denigrojë dhe ta prezantojë si të paaftë. Ai në dukje përpiket gjoja ta nxjerr në shesh drejtësinë, e nga ana tjetër, duke zbuluar mangësinë e kundërshtarit, mundohet ta poshtërojë atë dhe të tregojë se është më lartë se ai.

Shpëtimi nga kjo është i mundur duke heshtur në çdo zënkë, ku nuk është gjynah të heshtësh. Ajo që e nxit njeriun në zënkë është dëshira që, duke treguar diturinë dhe virtytin, ta argumentojë epërsinë dhe duke treguar të metat e tjetrit, ta sulmoj atë. Të dyja këto janë epshe të fshehta dhe të forta të nefsit.

Sa i përket tregimit të virtyteve, kjo bëhet për t'u paraqitur i pastër dhe është pretendim për madhështi. Mirëpo, madhështia është cilësi e rububijetit.

Sa për dëshirën për të poshtëruar dikë tjetër, edhe kjo është natyrë grabitqare, e cila te njerëzit kërkon dëmtimin, lëndimin dhe mundimin e tjetrit.

Të dy këto cilësi janë të këqija dhe shkatërruese. *Mira* dhe *xhedel* i përforcojnë këto dy cilësi. Prandaj, personi që vazhdon të kundërshtojë fjalën e tjetrit (*mira*) dhe të luftojë me fjalë (*xhedel*) i përforcon këto cilësi shkatërruese. Kjo sjellje ngrihet në shkallën *mekruh* dhe nëse përfshin lëndimin e dikujt tjetër, është gjynah. Megjithatë, është e qartë se *xhedeli* mund të shkaktojë dhimbje të tjetri dhe të shtojë zemërimin e tij. Gjithashtu është e qartë se zemërimi nxit inkurajimin që sa më shumë të flasë, qoftë të vërtetën apo gënjeshtren!

Edhe personi i kundërshtuar, e kritikon kundërshtarin me gjithçka që i vjen në mendje. Kështu, dhuna përshkallëzohet mes dy debatuesve. Njëjtë si dy qen që luftojnë për ta mbytur njëri-tjetrin. Secili prej tyre kërkon një mundësi për ta kafshuar tjetrin. Është e qartë se grindja do të shkaktojë zemërim dhe kështu do të mundohet ta heshtë kundërshtarin e vet. Ilaçi për këtë është thyerja e cilësisë së grabitqarit që nxit dëshirën të tregojë virtytet e veta dhe të metat e tjetrit.

Këto do t'i shpjegojmë në librin ***“E keqja e zemërimit, urrejtjes dhe hasetit”***. Sepse shërimi i çdo sëmundje është i mundur duke eliminuar shkaqet e sëmundjes. Sebeper e sëmundjeve *mira* dhe *xhedel* janë këto që i treguam. Këto duhet të pastrohen. Nëse personi e bën adet *mira*-në, pra vazhdon të kundërshtojë dhe të luftojë kundër fjalës së tjetrit, shërimi i kësaj sëmundje do të jetë i vështirë.

Transmetohet se Ebu Hanife e pyeti Davud et-Tain:

- *Pse ke zgjedh të tërhiqesh në izolim?*, e Davud et-Tai tha:

- *Për t'u larguar nga xhidali e për ta luftuar egon time.*

- *Eja në mbledhi*; i tha Ebu Hanife, e vazhdoi: *Për ta fituar këtë luftë që po e fillon, zgjedhje nuk është ikja dhe izolimi. Duhet të marrësh pjesë në mbledhi, të dëgjosh çfarë thonë të tjerët, e të mos flasësh. Vetëm ashtu do ta fitosh betejën*; e Davud et-Tai tha:

- Unë veprova ashtu, dhe për mua ishte lufta më e ashpër që kam pasë. Ishte pikërisht ashtu siç thatë. Kushdo që dëgjon fjalën e gabuar dhe është në gjendje ta korrigjojë, nuk ka asgjë më të vështirë se sa të heshtë për të e të jetë i durueshëm.

Prandaj Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Atij që e lë grindjen edhe pse ka të drejtë, Allahu do t'ia ndërtojë një shtëpi në xhenet.”

Kjo sepse në një situatë të tillë largimi nga diskutimi është shumë i rëndë për nefsin dhe kjo shihet edhe në mosmarrëveshjet për çështjet e imanit dhe medh'hebit. Kundërshtimi (*mira*) dhe luftimi me fjalë (*xhidal*) është një gjendje e natyrës dhe personi bile mendon se do të marrë sevap për këtë, prandaj dëshira për luftë i rritet edhe më shumë. Në këtë luftë e ndihmon dhe stimulon edhe natyra edhe sheriat, e kjo është gabim i madh.

Për njeriun më së miri është ta mbajë gjuhën e tij larg prej njerëzve të kiblës. Kur sheh një bidatxhi, duhet të përpiqet ta paralajmërojë me këshilla dhe me gjuhë të butë, e jo me *xhidal*. E kur e kupton se këshilla nuk po i bën dobi bidatxhiut, duhet të largohet prej tij dhe të jetë i zënë me nefsin e vet.

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu e mëshiroftë personin që e largon gjuhën nga njerëzit e kiblës dhe përpiqet t'i paralajmërojë ata vetëm në mënyrën më të mirë.”⁴⁶ Transmetuesi i hadithit Hisham b. Urve r.a., ka thënë se Resulallahu s.a.v.s, e ka përsëritur këtë shtatë herë.

Ai që e ka bërë adet të luftojë, dhe për këtë lavdërohet nga njerëzit, nderohet dhe pranohet nga ta, këto cilësi shkatërruese i forcohen, dhe kur paraqiten tek ai cilësitë e këqija si zemërimi, arroganca, dyfytërsia, dashuria për pozitën dhe krenaria, bëhet vështirë të braktisen këto. Është e qartë se lufta do të jetë edhe më e vështirë kur të mbledhen të gjitha bashkë.

⁴⁶ Ibn Ebu'd-Dunja nga Hisham b. Urve

Fatkeqësia e pestë, **ARMIQËSIA**

Edhe armiqësia është e papëlqyeshme, dhe është rezultat i kundërshtimit (*mira*) dhe debatit (*xhidal*). *Mira* është të kundërshtohet ndonjë mangësi në fjalimin e tjetrit, me qëllimin që ai të përulet e vetja të paraqitet më superior. *Xhidal* është konfrontim për të shpjeguar dhe përcaktuar botëkuptimet. Ndërsa armiqësia është inat dhe insistim për një çështje. Kjo ndonjëherë ndodh në fillim, e ndonjëherë shkaktohet më pas, nga qëndrimi dhe sjellja e tjetrit. Ndërsa *mira* është kundërshtim ndaj fjalës së folur, pra, jo në fillim. Aisha r.a. transmeton se Resulallahu s.a.v.s. ka thënë:

”Meshkujt më të papëlqyer tek Allahu janë ata që insistojnë në grindje.”⁴⁷

Ebu Hurejre transmeton se Resulallahu s.a.v.s. ka thënë:

“Kushdo që pa dituri debaton e grindet në një armiqësi, do t'i nënshtrohet zemërimit të Allahut derisa të heqë dorë nga grindja.”⁴⁸

Njëri prej selefëve (*selef-i salihin*) ka thënë: *“Kujdes nga armiqësia, sepse armiqësia e shkatërron fenë”*, e është thënë se ata që janë të devotshëm në fe, nuk kanë kurrë armiqësi.

⁴⁷ Buhariu nga Aisha r. anha.

⁴⁸ Ibn Ebu'd-Dunja dhe Isfahani

Ibn Kutejbe tregon: “*Bishr ibn Abdullahu më kaloi pranë dhe më pyeti çfarë po bëja, e unë i tregova se kam një padi me djaln e xhaxhait dhe që po pres, e ai më tha:*

- Babai yt më ka bërë shumë mirësi, e edhe unë dua të të bëj ty një mirësi, prandaj më dëgjo. Të betohem që nuk di për diçka që e mundon zemrën më shumë se armiqësia, që ia prishë paqen dhe mirësinë, e që e dëmton fenë.

U ngrita në këmbë për t’u larguar nga aty, e djali i xhaxhait më pyeti se ku po shkoj, e i thashë:

- Hoqa dorë nga padia. Ai më pyeti:*
- A e kuptove që kisha të drejtë?; e unë i thashë:*
- Jo, por po e braktis çështjen, si dhuratë për nefsën tim; e ai tha:*
- As unë nuk dua asgjë, ti merri krejt.*

Nëse ti thua: *Kur një personi i bëhet padrejtësi, ai sigurisht që do të padisë për të kërkuar e mbrojtur të drejtat e veta. Si mund të llogaritet armik ai?;* atëherë dije se, e papëlqyeshme është armiqësia e padrejtë dhe injorante. Si avokati që merr përsipër çështjen dhe lufton për të, pa e ditur se ku është e drejta. Kjo vlen për atë që kërkon më shumë se e drejta e vet, me qëllim që ta bëjë të vuaj personin përballë, dhe insiston në këtë. E papëlqyeshme është edhe armiqësia e atij që thotë fjalë lënduese, e atij që nuk ka dëshmi për fjalët e veta, e edhe e atij për të cilin pasuria nuk ka rëndësi, por e paditë kundërshtarin e vet për inat.

Shumica e tregojnë të vërtetën duke thënë: *“Qëllimi im është ta bëj kundërshtarin të vuaj dhe ta mposhti atë, përndryshe pasuria nuk ka rëndësi për mua.”*

Pra, qëllimi i një personi që e thotë këtë është inati, armiqësia dhe insistimi. Kjo është e keqe. Përndryshe, nuk është haram për një person të cilit i është bërë padrejtësi të kërkojë të drejtën e tij duke vepruar sipas sheriatit, me kusht që të mos i kalojë kufijtë dhe pa u inatosur e lënduar. Megjithatë, edhe kjo më mirë është të braktiset. Sepse gjatë armiqësisë është shumë e vështirë të përmbahet gjuha e të mos shkelësh kufijtë. Armiqësia ndez gjoksin dhe nxit zemërimin. Kur zemërimi aktivizohet, çështja e kontestuar harrohet, dhe mes dy armiqve mbet vetëm hakmarrja dhe urrejtja. Secili i gëzohet trishtimit të kundërshtarit dhe trishtohet nga gëzimi i kundërshtarit, dhe përdorin lirisht gjuhën kundër tjetrit. Kushdo që fillon të armiqësohet, përballet me këto rreziqe. Më së paku, nuk do të mund të qëndrojë brenda kufijve të sheriatit. Prandaj braktisja është më e mirë.

Kuptohet se armiqësitë janë fillimi i çdo të keqeje. Edhe *mira* dhe *xhidal* jenë të tilla. Pra, më mirë është të mos hapet dera e armiqësisë pa nevojë. Në rast nevoje, duhet të mbrohen zemra dhe gjuha, që të mos lindin armiqësi, e kjo nuk është e lehtë.

Në armiqësi, të sigurt nga gjynahu janë vetëm ata që marrin të drejtën e tyre, dhe armiqësia e tyre nuk mund të jetë e papëlqyeshme. Nëse nuk i duhet, e megjithatë i gëzohet asaj që pretendon se ka të drejtë, ai e ka braktisur më të mirën, por prapë nuk konsiderohet gjynahqar. Megjithatë, ai në armiqësi humb së paku sevapin e premtuar për të folmen e mirë. Sepse shkalla më e ultë e të folmes së mirë është të shprehë fjalë të pranueshme ndaj kundërshtarit. Fjala më e keqe është ofendimi dhe kundërshtimi i personit përballë. Sepse kundërshtimi është të zbulosh ose injorancën ose gënjeshtren e tjetrit, me çka personi që kundërshton edhe e humb ndjeshmërinë për të folmen e mirë. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Fjala e bukur dhe të ushqyerit e tjetrit ju lehtëson hyrjen në xhenet.” ⁴⁹

Allahu Teala thotë:

“...njerëzve thuaj fjalë të mira...” 2-Bekare: 83.

Ibn Abbasi r.a., ka thënë: *“Kur ju përshëndet ndonjë nga robët e Allahut, edhe nëse është zaratuştian, kthejani me një përshëndetje më të mirë.”* Sepse Allahu Teala thotë:

“Kush përshëndetet me ndonjë përshëndetje, ju ktheni përshëndetje edhe më të mirë, ose në të njëjtën mënyrë!” 4-Nisa: 86.

⁴⁹ Teberani nga Xhabiri

Ibn Abbasi r.a., gjithashtu ka thënë: *“Sikur Faraoni të më thoshte diçka të mirë, unë do t'i përgjigjesha në të njëjtën mënyrë”*, e Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Në xhenet ka pallate që e jashtëmja shihet nga brenda dhe e brendshmja shihet nga jashtë. Allahu i ka përgatitur ato pallate për ata që japin ushqim dhe për ata që flasin me të butë.”⁵⁰

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Fjala e mirë është sadaka.”

“Mbroje veten nga zjarri qoftë edhe me gjysmë hurme. Nëse nuk ke, mbrohu me një fjalë të mirë.”⁵¹

Thuhet se një derr kaloi pranë Isasë a.s., e Isa a.s., tha:

- *Kalo me përshëndetje. Njerëzit i thanë:*
- *Si mund t'ia thuash këtë një derri?; e Isa a.s., tha:*
- *Nuk dua ta mësoj gjuhën time me fjalë të këqija.*

Omeri r.a., ka thënë: *“Me të vërtetë, mirësia është e lehtë për t'u bërë; sepse edhe fytyra e qeshur dhe fjala e butë është mirësi.”*

Një dijetar ka thënë: *“Fjala e butë dhe e ëmbël largon urrejtjen e fshehur në gjymtyrë.”*

⁵⁰ Tirmidhiu nga Enesi

⁵¹ Buhariu dhe Muslim inga Adij b. Hatemi

Edhe një dijetar tjetër ka thënë: *“Mos u bëj koprrac për bisedë që do ta kënaqë mikun tënd, e që nuk e zemëron Rabbin tënd. Sepse besohet se prej bisedës merret sevap sikur për sadaka.”*

Të gjitha këto janë transmetime për vlerën e lartë (*fazilet*) të fjalës së mirë. Armiqësia, *mira*-ja, *xhidal* dhe inati janë e kundërta. Sepse fjalët e ashpra, të vrazhda dhe të shëmtuara thyejnë zemrën, turbullojnë jetesën, shkaktojnë zemërim dhe ngushtojnë gjoksin. Nga Allahu Teala kërkojmë mirësitë e Tij dhe ndihmën e Tij.

Fatkeqësia e gjashtë,
MUNDIMI NË BISEDË

Gjatë bisedave, përdredhja e gojës, përdorimi i fjalëve të rimuara, të pasinqerta, fjalëve boshe dhe tregimi i diçkaje me aludim dhe fyerje, të gjitha këto sjellje të pasinqerta janë të përbuzura. Resulallahu, s.a.v.s., thotë: **“Unë dhe të devotshmit e ummetit tim nuk mendojmë me fjalë.”**⁵²

“Më të papëlqyerit për mua dhe më të largët nga mexhlisi im janë ata që janë mendjemëdhenj; që flasin fjalë të panevojshme duke e përhapur gojën djathtas e majtas, dhe e zgjasin bisedën.”⁵³

“Të këqijtë e ummetit tim janë ata që e teprojnë; që hanë të gjitha llojet e ushqimeve, veshin çdo ngjyrë të veshjes dhe flasin me gojë të shtrembëruar.”⁵⁴

“Kujdes, ata që thellohen në fjalë dhe i zgjasin pa nevojë, janë të shkatërruar.”⁵⁵ Resulallahu, s.a.v.s., e përsëriti këtë tri herë.

Omeri r.a., ka thënë: *“Të flasësh sikur deveja me nofull të çarë është murmuritje e shejtanit.”*

⁵² Darekutni nga Zubejir b. Avam

⁵³ Ahmed Ebu Salebe

⁵⁴ Ibn Ebu'd-Dunja dhe Bejhaki në **‘Shuabu'l- Iman’**

⁵⁵ Muslim nga Ibn Mesud

Amr b. Sad erdhi te babai i tij Sadi për të kërkuar diçka dhe filloi të fliste rreth e rrotull para se të kërkonte atë që kishte nevojë. Sadi i tha: *“Sot u largove nga nevoja jote. Sepse e kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut (s.a.v.s.) duke thënë: ”Do të vijë një kohë kur njerëzit do t'i murmurijnë fjalët e tyre në gojë ashtu si lopa që përtyp barin.”*⁵⁶

Pra, Sadi deshi të thotë: mos murmurijë me fjalë, thuaj atë çfarë po kërkon, nuk ka nevojë për hyrje të panevojshme, për fjalë bosh. Ky lloj i të folurit është fatkeqësi e gjuhës. Aty përfshihen edhe fjalët e rimuara që thuhën me vështirësi.

Kështu është edhe me letërsinë jashtë kufirit të së zakonshmes. Sepse, kur i Dërguari i Allahut mori vendim për një fetus të abortuar, një nga vrasësit, tha:

- Si t'i japim dietë atij që nuk ka pirë, nuk ka ngrënë, nuk ka bërtit, as nuk kishte zë?

Kur i dëgjoi këto fjalë të rimuara, i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) tha:

*“Ai po bën rima, si beduinët”*⁵⁷, me çka kundërshtoi të folmen e tillë, sepse mundimi me fjalë dhe fjalët e pasinqerta ishin të dukshme. Është mirë të shprehet qëllimi. Të folurit shërben që t'i shpjegojmë qëllimin tjetrit. Përtej kësaj është mundim me fjalë dhe fjalë të pasinqerta.

⁵⁶ Ahmed i

⁵⁷ Buhariu nga Mugire dhe Ebu Hurejre, si edhe Ebu Davudi

“Qëndisja” e fjalëve dhe të folurit bukur, nëse nuk teprohet dhe nuk përdoren fjalë të pahijshme, nuk llogariten si mundim. Sepse qëllimi i fjalimit dhe bisedës është aktivizimi i zemrave, inkurajimi dhe zbutja e tyre. Fjala e bukur këtu ka një efekt të madh. Në këtë drejtim, fjalët e bukura janë të përshtatshme, në fjalim dhe këshilla. Por, nuk ka nevojë të përdoren fjalë të rimuara në biseda që bëhen për të shprehur nevojat dhe për t'i lehtësuar gjërat. Preokupimi me rima, të flitet rreth-e-rrotull, të flitet me zë të lartë, të flitet pasinqertë, dhe fjalët boshe janë të përbuzura. Ajo që e shtyn personin të përdor fjalë të tilla është hipokrizia e tij, përpjekja për t'u dalluar mes shokëve. Këto janë sjellje *mekruh* dhe të ndaluara.

Fatkeqësia e shtatë,
SHARJA, GJUHA E NDYRË DHE FJALA E SHËMTUAR

Edhe kjo është e ndaluar dhe e përbuzur. Burimi i kësaj është poshtërsia dhe natyra e ndyrë.

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Aman largohuni nga bisedat e pahijshme. Allahut Teala nuk i pëlqen fjala e shëmtuar dhe bisedat e tilla.”⁵⁸

Duke ndaluar të flitet keq për politeistët (*mushrik*) e vrarë në betejën e Bedrit, Resulallahu s.a.v.s., tha:

“Mos i shani ata! Sepse nga ajo që thoni asgjë nuk do t'u shkojë atyre, por me to do të mërzitni të gjallët (të afërmit e tyre). Dijeni mirë se të folurit e pahijshëm dhe të shëmtuar është poshtërsi.”⁵⁹

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Besimtari nuk shan, nuk lëndon askënd, nuk mallkon, nuk flet fjalë të pahijshme dhe nuk fyen.”⁶⁰

“Xheneti është haram për ata që flasin fjalë të shëmtuara dhe të pahijshme.”⁶¹

⁵⁸ Buhariu nga Mugire dhe Ebu Hurejre

⁵⁹ Ibn Ebu'd-Dunja nga Muhammed Bakir

⁶⁰ Tirmidhiu nga Ibn Mesudi

⁶¹ Ibn Ebu'd-Dunja nga Ibn Omeri

“Nga vuajtja e katër njerëzve në xhehenem, edhe banorët e xhehenemit mërzhiten! Ata vrapojnë mes dy xhehenemeve të quajtur *Hamim* dhe *Xhahim*, e thonë:

- *Mjerë ne, jemi të shkatërruar. Nga goja e njërit prej tyre rrjedh vazhdimisht qelb e gjak, e personi larg tij i thotë:*

- *Ja si është gjendja e tradhtarit! Sikur të mos na mjaftojë vuajtja jonë, e po vuajmë edhe vuajtjen e tij. Ai dëgjonte çdo lloj fjale të pahijshme dhe kënaqej me to. Ky është dënimi për të.*” ⁶²

“Resulallahu s.a.v.s., i tha Aishes r.anha.:

“O Aishe! Po të ishte fjala e pahijshme person, sigurisht që do të ishte një person i keq.” ⁶³

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Fjalët e këqija dhe fjalët e pahijshme janë dy degë të përçarjes.”⁶⁴

Është e mundur që me fjalën ‘*bejan*’⁶⁵ në hadith qëllim të jetë përpjekja për ta zbuluar diçka që nuk është e përshtatshme, ose për ta shpjeguar atë në mënyrë që paraqet vështirësi. Ekziston edhe mundësia se qëllim i kësaj shprehje të jetë shpjegimi i urdhrave të fesë dhe cilësitet e Allahut Teala.

⁶² Ibn Ebu’d-Dunja

⁶³ Ibn Ebu’d-Dunja nga Ibn Luhaja

⁶⁴ Tirmidhiu nga Hakimi

⁶⁵ Bejan: shpjegim; deklaratë; njoftim; sqarim; shpallje.

Urdhrat e fesë dhe cilësitë e Allahut Teala, masave të njerëzve është më mirë t'ju shpjegohen në mënyrë të përmbledhur sesa në hollësi. Sepse njerëzit e rëndomtë nuk kanë durim për hollësi, e kjo mund të sjell dyshime dhe vesvese te ta. Nëse ju shpjegohet shkurt, zemrat e tyre këtë e pranojnë lehtësisht. Mirëpo, këso shpjegime nganjëherë mund të tingëllojnë sikur nxisin të folmen e pahijshme, nga të cilat njeriu ka turp. Në raste të atilla, më mirë edhe të lihet diçka e paqartë e mos t'i jepet vëmendje. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Allahu Teala nuk i do ata që enden rrugëve dhe flasin fjalë të ndyra e të pahijshme.”⁶⁶

Xhabir b. Samura ka treguar:

“Unë isha ulur pranë Resulallahut, s.a.v.s., e babai im ishte para meje, kur i Dërguari i Allahut, s.a.v.s, tha:

“Prostitucioni dhe përdorimi i fjalëve të ndyra mes vete nuk kanë vend në Islam. Në islam, njerëzit më të bukur janë ata me ahlak më të bukur.”⁶⁷

Ibrahim b. Mesire ka thënë: *“Në Ditën e Gjykimit, llafazani do të paraqitet në formën e qenit.”*

Ahmed b. Kajs ka thënë: *“A t'ju tregoj sëmundjen më të keqe? Ajo është gjuha e shëmtuar dhe ahlaku i keq.”*

⁶⁶ Ibn Ebu'd-Dunja nga Xhabiri

⁶⁷ Ahmed i dhe Ibn Ebu'd-Dunja

Sa i përket kufirit dhe të vërtetës së fjalëve të ndyra; fjalë të ndyra është shprehja qartë e gjërave të shëmtuara. Këto përgjithësisht janë marrëdhëniet seksuale dhe fjalët e lidhura me to. Sepse njerëzit e prishtë kanë shprehje shumë të shëmtuara dhe shumë të qarta që përdorin në këtë çështje. Por, njerëzit e devotshëm janë larg nga to, janë të sjellshëm, dhe tregojnë me aludim, shenjë a nënkuptim.

Ibn Abbasi r.a., ka thënë: *“Allahu është i turpshëm dhe i mëshirshëm. Ai fal dhe tregon me aludime. Ai përdori fjalët ‘mese,’ ‘lems,’ ‘duhul’ e ‘sohbet’ për marrëdhënien seksuale, dhe e tregon me aludim. Këto nuk janë terma të ndyra. Por në këtë temë ka terma që është e shëmtuar të përdoren. Ato kryesisht përdoren për të sharë ose turpëruar. Disa janë më të ndyra se të tjerat, që ndryshon sipas adeteve. Më të lehtat janë të papëlqyera, e të rëndat janë të kundërshtuara. Mes tyre është shkalla e degjeneruar. Këto shprehje të shëmtuara nuk janë vetëm për marrëdhënien seksuale, por edhe për nevojën fiziologjike. Shprehja e nevojës me aludim është më e mirë sesa të shprehet haptas. Sepse nevoja bëhet fshehurazi, e të tregohet haptas për të, është fjalë e ndyrë.”*

Njëjtë, nëse dikush ka një gabim dhe i vije turp, do të ishte më mirë të thotë se *“është diçka për të cilën ankohet”*, sesa ta përmend atë gabim hapur. Përndryshe është fjalë e ndyrë. Të gjitha këto janë fatkeqësi të gjuhës.

Është traditë që për gratë të flitet me aludim. Prandaj nuk thuhet: *“Kështu tha gruaja ime”*, por thuhet *“Kështu tha nëna e fëmijëve të mi.”* Sepse është bukur të tregosh mirësi me fjalë, por se biseda haptas mund të nxisë në bisedë të ndyrë.

Kjo vlen edhe për atë që ka ndonjë sëmundje ose tipar të dukshëm, për shembull është tullac ose ka majasëll, dhe i vjen turp, nuk është mirë të flasim hapur për to. Duhet të përdoren shprehje si *“sëmundje ankuese”* dhe terma të ngjashëm. Deklarimi hapur i këtyre sëmundjeve përfshihet në fjalim të pahijshëm.

Ala b. Haruni tregon:

“Omer b. Abdulazizi ishte shumë i kujdesshëm në fjalët e tij. Një herë kishte një plagë në sqetull, e ne shkuam të pyesim për gjendjen, e i thamë:

- Ku është plaga?, e ai ishte tepër i turpëruar të thotë se e kishte nën sqetull, e na tha se plaga ishte në dorë. Edhe këtu e mbajti gjuhën dhe mirësjelljen.

Sebepi për të thënë fjalë të ndyra është për ta munduar personin përballë ose është bërë adet duke u shoqëruar e duke mësuar prej njerëzve të këqij. Sepse sharja është adet i njerëzve të karakterit të ulët.

Një beduin i kërkoi këshillë Resulallahut s.a.v.s., e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- Vazhdo në devotshmëri. Nëse dikush të turpëron për një të metë që e di për ty, mos u përpiq ta turpërosh edhe ti atë me diçka që ti di për të; ashtu, gjynahi do të jetë i tij, ndërsa sevapi do të jetë i yti. Dhe mos i thuaj askujt fjalë të këqija⁶⁸; e ky beduin më pas ka treguar:

- Pas këshillës së Resulallahut s.a.v.s., unë nuk i thash më askujt fjalë të këqija.

Ijad b. Himar ka treguar se e ka pyetur Resulallahun s.a.v.s.:

- Një nga të afërmit e mi po më thotë fjalë të këqija. Megjithatë, unë jam më i ndershëm se ai. A mund të përgjigjem në të njëjtën mënyrë?, e Resulallahu s.a.v.s., i ka thënë:

- Ata që shajnë njëri-tjetrin janë shejtanët. Ata grinden si qenë, gënjejnë njëri-tjetrin, dhe ndahen.⁶⁹

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Ai që shan besimtarin është gjynahqar. Ai që vret besimtarin është qafir.”⁷⁰

⁶⁸ Ahmed dhe Teberani nga Xhabiri

⁶⁹ Tajalis

⁷⁰ Buhariu dhe Muslimi nga Ibn Mesudi

“Gjynahi i atyre që shajnë njëri-tjetrin i takon atij që e filloi për herë të parë, derisa i shtypuri thotë më shumë se sa shtypësi.”⁷¹

“Ai që shan nënën dhe babanë e vet është i mallkuar.”

“Një nga gjynahet më të mëdha është sharja e nënës dhe babait.” As’habët thanë:

- *O i Dërguari i Allahut! Si i shan dikush prindërit e vet?*,
e Resulallahu, s.a.v.s., tha:

- ***Ai shan babanë e dikujt tjetër, e dikush tjetër ia shan babanë e tij.***⁷²

⁷¹ Muslim inga Ebu Hurejre

⁷² Ahmed Ebu Jala dhe Teberani nga Ibn Abbasi

Fatkeqësia e tetë,

MALLKIMI

Të mallkohet një person, kafshë ose bimë, është keq. Resulallahu s.a.v.s, thotë:

“Besimtari nuk mallkon.”

“Mos mallkoni njëri-tjetrin me hidhërimin e Allahut, me mallkimin e Allahut dhe me xhehenemin.”⁷³

Huzejfe ka thënë: *“Një popull që mallkojnë njëri-tjetrin, meritojnë mallkimin e Allahut!”*

Edhe Imran b. Husajni ka thënë: *“Resulallahu s.a.v.s., ishte në një udhëtim, një grua nga ensarët iu zemërua devesë së saj dhe e mallkoi. Resulallahu s.a.v.s, tha:*

- Merre barrën e devesë, hiqja shalën, sepse ajo deve është e mallkuar.”⁷⁴ E transmetuesi i këtij hadithi thotë:

“Sikur po e shoh atë deve tani; Ecte mes njerëzve, askush nuk e prekte dhe nuk i afrohej”.

Ebu Derda r.a., ka thënë: *“Kush e mallkon tokën, toka ia kthen:*

- Allahu e mallkoftë atë prej nesh që është më rebel ndaj Allahut!”

⁷³ Tirmudhiu nga Ebu Davud Semure

⁷⁴ Muslimi

Aisha r.anha., tregon: “Kur Resulallahu s.a.v.s., e dëgjoj Ebu Bekr Sidik duke mallkuar një skllav të vetin, i tha:

- O Ebu Bekir a mund te jenë së bashku edhe sidiku edhe ai që mallkon? Jo! Pasha Rabbini e Qabesë s’bëhet.”⁷⁵
Pas kësaj, Ebu Bekri i liroi skllavërit e tij dhe i premtoi Resulallahut s.a.v.s., se nuk do të mallkonte më.”

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Mallkuesit nuk do të jenë as ndërmjetësues e as dëshmitarë në ditën e kiametit.”⁷⁶

Enesi tregon: “Një person duke ecur pranë Resulallahut s.a.v.s., e mallkoi devenë e tij, e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- O rob i Allahut! Mos ec me ne, me deve të mallkuar!”

Mallkimi do të thotë dëbim dhe largim nga Allahu, që ndodh vetëm kur një person posedon cilësi që meriton atë largim. Ato cilësi janë kufër (mosbesim) dhe zullum. Kur personi thotë “Mallkimi i Allahut qoftë mbi zullumqarët ose jobesimtarët”, është me vend të përdoren fjalë që gjenden në Kur'an dhe hadith, sepse, në mallkim ka rrezik të madh. E pasi që mallkimi është një vendim i Allahut - sepse Ai e largon të mallkuarin, kjo është *gajb*, e askush nuk e di *gajbin* përveç Allahut. E nëse Allahu i ka lajmëruar pejgamberët, edhe ata mund ta kenë ditur.

⁷⁵ Ibn Ebu'd-Dunja në '*Kitabu's – Samt'*

⁷⁶ Muslim inga Ebu Derda

SebePET për mallkim janë tri: kufri, bidati dhe *fasik*, braktisja dhe kundërshtimi i urdhrave të Allahut dhe devijimi nga rruga e drejtë. Edhe mallkimi ndahet në tri grada:

Grada e parë është mallkimi i përgjithshëm. Kjo është si të thuhet me një shprehje të përgjithshme: *“Mallkimi i Allahut qoftë mbi qafirët, bidatxhinjtë dhe të devijuarit.”*

Grada e dytë është mallkimi me cilësi më specifike, sikur të thuhet: *“Mallkimi i Allahut qoftë mbi çifutët”,* ose të krishterët, zaratustrianët (mexhuzitë), kaderitë, harixhitë, rafizitë, zinaqarët, zullumqarët ose atë që marrin kamatë (*riba*). Të gjitha këto janë të lejuara. Por, është e rrezikshme të mallkohen cilësitë e bidaxhinjve, sepse njohja e bidatit është shumë e ndërlikuar. Kjo për shkakun se nuk ka transmetim të qarta për këtë çështje. Prandaj do të ishte më mirë që njerëzit e rëndomtë të përmbahen nga kjo pjesë e mallkimit. Sepse, mallkimi i ndërsjellë është shumë i rrezikshëm. Pra, kur ti mallkon një person për bidat e edhe ai të mallkon ty për bidat, dhe kjo bëhet sepër për sherr e grindje mes njerëzve.

Grada e tretë është mallkimi personin konkret, e që është shumë e rrezikshme. Për shembull, kur thuhet: *“Allahu e mallkoftë Zejdin, ai është qafir, gjynahqar ose bidatxhi.”*

Shpjegimi këtu është: Lejohet mallkimi i një personi, për të cilin lejohet mallkimi në shariat, sikur kur thuhet: *“Allahu e mallkoftë Faraonin dhe Ebu Xhehlin”*, sepse dihet që ata vdiqën në qyfër - si mosbesimtar, dhe kjo dihet me shariat. Por, kur bëhet fjalë për një person të caktuar në kohën tonë, për shembull të thuhet: *“Allahu e mallkoftë Veliun, sepse ai është çifut”*, kjo është e rrezikshme. Sepse ekziston mundësia që Veliu të kthehet nga judaizmi e të vdesë si mysliman. Atëherë si mund të gjykohet se ai është i mallkuar?

Nëse ti thua, *ai mallkohet për shkak që në këtë moment është qafir dhe duhet të lejohet ky mallkim ashtu siç lejohet një myslimani t'i thuhet: “Allahu të mëshiroftë”* sepse është mysliman në këtë moment, edhe pse ekziston mundësia që të largohet nga feja në të ardhmen; atëherë ti dije se, t'i thuhet një myslimani: *“Allahu të mëshiroftë”*, do të thotë: *“Allahu e bëftë të qëndrueshëm në fenë islame, dhe Allahu e bëftë të përherëshëm në adhurim.”* Por, një qafirrit që është shkak i mallkimit, nuk është e mundur t'i thuhet: *“Allahu e bëftë të qëndrueshëm në kufër”*, sepse të thuhet kështu do të thotë se e dëshiron kufrin. Ndërsa të dëshirohet kufri është kufër në vetvete. Nëse vdes në gjendje të kufrit, i thuhet: *“Allahu e mallkoftë”*, por nëse vdes si mysliman, nuk mallkohet. E kjo është gajb, ndërsa gajbin e di vetëm Allahu Teala.

Mes imanit (absolut) dhe kufrit, është qëndrimi i pavendosur. Pra, ka rrezik në mallkim, por nuk ka rrezik në braktisje të mallkimit.

Pasi u sqarua ky rregull për qafirin, atëherë kuptohet se më mirë është të braktiset edhe mallkimi për gjynahqarin ose bidatxhinë. Prandaj mallkimi i një personi konkret është e rrezikshme. Sepse gjendje e tyre mund të ndryshojë në çdo moment. Resulallahu, s.a.v.s., është i përjashtuar nga ky rrezik, sepse Allahu Teala e njoftoi, prandaj Resulallahu s.a.v.s., i mallkoi disa njerëz me emër, Ebu Xhehlin dhe Utben, dhe ata vdiqën në betejën e Bedrit, në kufër. Edhe Resulallahu s.a.v.s., e kishte të ndaluar të mallkojë ata që nuk e dinte përfundimin e tyre. Sipas transmetimit, Resulallahu s.a.v.s., në lutjen e Kunutit, për një muaj i mallkoi ata që vranë shokët e tij në pusinë e Maune. Pas kësaj u shpall ajeti:

"Ty nuk të takon asgjë rreth çështjes se a do t'ua pranojë Ai pendimin apo do t'i dënojë ata, në të vërtetë ata janë zullumqarë." 3-Ali Imran: 128.

Pra, ndoshta ata do të bëhen myslimanë, nga e dini se janë të mallkuar? Lejohet mallkimi i një personi për të cilin ne e dimë se ka vdekur në kufër – pabesim, por me kusht që kjo të mos e shqetësojë ndonjë të afërm të tij mysliman. Në atë rast, ai mallkim nuk lejohet.

Sipas transmetimit, rrugës për në Taif, Resulallahu, s.a.v.s., kaloi pranë një varri dhe e pyeti Ebu Bekr Sidikun se i kujt ishte ai varr. Ebu Bekri tha:

- *Ky është varri i kryengritësit ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij, Sad b. As'it. Në këtë, djali i Sad b. As, Amr b. Said që ishte prezent, u zemërua dhe tha:*

- *O i Dërguari i Allahut! Ky është varri i një personi që ua preu kokën më shumë armiqve dhe ju dha më shumë ushqim mysafirëve se Ebu Kuhafe (babai i Ebu Bekrit).*

Atëherë Ebu Bekr tha:

- *O i Dërguari i Allahut! Ky njeri po më provokon; e i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., duke iu drejtuar Amrit, i tha:*

- *Mbaje gjuhën karshi Ebu Bekrit.*

Pasi u largua Amri, i Dërguari i Allahut iu drejtua Ebu Bekrit dhe i tha:

- *Kur flisni për qafirët, flisni në përgjithësi. Sepse kur përmendni emra, fëmijët zemërohen për baballarët e tyre.*

Dhe njerëzve ju ndalua që të përmendin emrat.

Një person i quajtur Nuajman pinte shumë dhe vazhdimisht dënohej në prani të të Dërguarit të Allahut, s.a.v.s.. Njëri prej as'habëve tha:

- *Allahu e mallkoftë! Sa shumë pi!, e i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., i tha:*

- ***Mos e ndihmo shejtanin kundër vëllait tënd."***

E në një transmetim tjetër thuhet:

"Mos thuaj kështu! Sepse Nuajmani e do Allahun dhe të Dërguarin e tij." Resulallahu s.a.v.s., e ndaloi të mallkohet ai pijanec, çka na tregon se nuk lejohet mallkimi i një gjynahqari konkret. Shkurtimisht: ka rrezik në mallkimin e personit konkret. Çdo besimtar duhet të shmanget nga kjo. Bile, edhe Iblisin nëse nuk e mallkon, nuk ka rrezik për ty pse nuk ke mallkuar. E tani le të mendohet për mallkimin e dikujt tjetër.

Nëse ti thua, *A lejohet mallkimi i Jezidit sepse është vrasësi i Huseinit r.a., ose ka urdhëruar vrasjen e tij,*

ne themi se nuk është e sigurt se Jezidi e ka vrarë Huseinin apo e ka urdhëruar që të vritej. Prandaj, nuk lejohet as të thuhet 'Jezidi e vrau Husejin' ose 'urdhëroi të vritej'. Sepse nuk lejohet t'i përshkruhet një gjynah i madh myslimanit, përveç nëse vërtetohet se ai e bëri këtë. Po, lejohet të thuhet; *"Ibn Mulxhem e vrau Aliun, Ebu Lu'lu Omerin"*, sepse kjo është e vërtetuar, nga njerëz të besueshëm.

Prandaj, nuk i lejohet asnjë myslimanit t'i përshkruhen cilësi të gjynahqarit ose kufrit pa e shqyrtuar çështjen. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Askush nuk duhet të akuzojë askënd për që është gjynahqar apo në mosbesim (kufër). Sepse nëse ai person nuk është i tillë, kjo akuzë do t'i kthehet akuzuesit."⁷⁷

⁷⁷ Buhariu nga Ebu Dherri

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu thotë:

"Nëse një person e quan një tjetër qafir, me siguri njëri prej tyre është qafir. Nëse personi për të cilin ai thotë 'qafir' është vërtet i tillë, atëherë ky gjykim është i drejtë. Nëse nuk është, ai vet bëhet qafir, sepse dikë tjetër e quan qafir!"⁷⁸

Pra, nëse e di që është mysliman dhe i thotë qafir, ai vet bëhet qafir. Nëse mendon se ky është qafir për shkak të bidateve, qëndrimeve dhe sjelljeve të tij dhe e quan *qafir*, atëherë ai vet nuk bëhet qafir, por ndoshta llogaritet që ka gabuar. Muadhi r.a., tregon:

"I Dërguari i Allahut, s.a.v.s., më tha:

***- O Muadh! Të ndaloj të flasësh keq për myslimanët dhe të rebelohesh kundër sunduesit të drejtë."*⁷⁹**

Mallkimi i të vdekurit është edhe më i rëndë. Mesruku tregon::

"Shkova te Aisha r.anha., e ajo më pyeti:

- Çfarë po bën filan njeri? Allahi e mallkoftë.

Unë i tregova që ai kishte vdekur, e Aisha r.anha., tha:

- Allahu e mëshiroftë. Unë e pyeta:

- Çka do të thotë kjo? Sapo e mallkove, e tani po thua:

"Allahu e mëshiroftë"! e Aishe r. anha., më tha:

- i Dërguari i Allahut s.a.v.s., ka thënë:

⁷⁸ Ebu Mansur Dejlemi nga Ebu Said

⁷⁹ Ebu Nuajm në '*Hilje*'

- Mos fol kundër të vdekurve, sepse ata kanë arritur veprat që i kanë dërguar më parë.⁸⁰ Prandaj, thashë Allahu e mëshiroftë.

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Mos fol keq për të vdekurit, sepse do të lëndosh të afërmit e tyre të gjallë."⁸¹

"O njerëz, më kujtoni mua, për shokët, vëllezërit dhe të afërmit e mi dhe mos flisni kundër tyre. O ju njerëz, kur dikush vdes, përmendni të mirat e tij, jo të këqijat."⁸²

Nëse ti pyet: *A lejohet të thuhet: "Allahu e mallkoftë atë që e vrau Husejnin ose urdhëroi të vritet?"*; ne themi se nëse personi që e vrau Husejnin ose urdhëroi të vritej, ka vdekur pa u penduar (pa bërë teube) lejohet të thuhet: *"Allahu e mallkoftë"*. Nëse është penduar, mallkimi nuk lejohet. Për shembull: Vashiu, vrasësi i Hamzës, ishte qafir kur e vrau. Më pas u pendua dhe bëri teube për atë që kishte bërë, prandaj nuk lejohet mallkimi i tij. Edhe pse vrasja e një njeriu është një gjynah i madh, ky gjynah nuk mund të arrin shkallën e kufrit. Pra, edhe ai mund të bëj teube. Do të ishte e rrezikshme të mallkosh atë që vrau Husejnin ose urdhëroi që të vritej, duke mos e ditur a është penduar. Por, nuk ka rrezik nëse nuk mallkohet fare, dhe kjo është më e drejta.

⁸⁰ Ibn Mubarek

⁸¹ Tirmidhiu nga Mugire

⁸² Ebu Mansur në *'Musned'*

Ne i shpjeguam këto çështje për shkak të dobësisë së njerëzve në lidhje me mallkimin dhe në lënien e gjuhës së tyre pa kontroll. Por, ata që dihet se kanë vdekur si qafirë, mund të mallkohen, dhe ata që posedojnë këto cilësi mund të mallkohen në përgjithësi, por individë të caktuar nuk mallkohen. Prandaj, është më mirë të përmendet Allahu (*dhikr*) sesa të mallkohen disa persona të caktuar. Nëse nuk bën *dhikr*, hesht, sepse në heshtje është selameti.

Makki b. Ibrahim tregon:

"Ishim në mexhlisin e Ibn Avn'it, e duke bërë muhabet filluam të mallkojmë Bilal ibn Ebi Burden, i cili e kishte torturuar Ibn Ava'nin gjatë qeverisjes së tij, e Ibn Avni po dëgjonte pa bërë zë. Në një moment i thamë:

- Ne po e mallkojmë këtë person për shkak që të ka torturuar ty, e ti po hesht; e ai tha:

- "La ilahe ilallah" dhe "Allahu e mallkoftë filanin", janë dy fjali që do të shkruhen në librin e veprave tona. Për mua është më e dashur që në librin e veprave të mia në Ditën e Gjykimit të dalë fjala "La ilahe ilallah", se sa fjalia "Allahu e mallkoftë filanin." Prandaj, nuk po mallkoj, e po bëj tehvid.

Një person kërkoi këshillë, e Resulallahut s.a.v.s., i tha:

"Të këshilloj të mos bëhesh mallkues."

Ibn Omeri ka thënë: *"Njerëzit më të papëlqyer tek Allahu janë ata që mallkojnë të tjerët."*

Njëri prej selefëve ka thënë: *"Mallkimi i myslimanit është po aq e rëndë sa vrasja e tij"*, e Hammad b. Zejdi, pasi e transmetoi këtë thënie, tha:

- *Nuk hezitoj të them se kjo fjalë është hadith-i merfu.*

Transmetohet se Ebu Katade ka thënë:

"Në të kaluarën është thënë: "Kush mallkon një besimtar është sikur ta ketë vrarë atë", e kjo thënie u transmetua gjithashtu si hadith merfu, që i atribuohet Resulallahut s.a.v.s. Edhe nëma është diçka afër mallkimit. Bile edhe nëma për mizorin është e njëjtë. Për shembull kur thuhet: "Allahu mos e shpëtoftë nga telashet, mos ia tregoftë dritën e ditës". Kjo është e qortueshme. Ndërsa është thënë:

"I shtypuri aq shumë e nëm zullumqarin sa që, në Ditën e Gjykimit pasi të krahasohen nëmat e të shtypurit me zullumin e zullumqarit, e drejta e zullumqarit do të jetë më e madhe!"

Fatkeqësia e nëntë,
KËNDIMI (TEGANNI) DHE POEZIA

Pjesët hallall dhe haram të këndimit (*taganni*) i kemi shpjeguar në librin *“Sema dhe vexhd”*. Prandaj nuk e shohim të nevojshme ta përsërisim. Sa i përket poezisë, ajo është fjalë, ku e bukura është e bukur dhe e shëmtuara është e shëmtuar. Megjithatë, është *mekruh* të jesh i zënë vetëm me poezi. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Më mirë është të jesh i mbushur me qelb, se sa me poezi.”**⁸³

Mesruku u pyet për poezinë, e atij iu duk pyetje e shëmtuar. Kur e pyetën përse, ai u përgjigj: *“Nuk më pëlqen të kem poezi në librin e veprave të mia.”*

Njërin prej selefëve e pyetën për poezinë, e ai tha: *“Në vend të saj bëni dhikr; dhikri është më i mirë.”*

Shkurtimisht, nëse nuk ka fjalë të shëmtuara në të, kompozimi dhe recitimi i poezisë nuk është haram. Sepse Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Vërtetë, disa poezi janë urtësi.”**⁸⁴ E qëllimi i poezisë është të lavdërojë, të qortojë ose të tregojë bukurinë. Ndonjëherë në poezi përzihet edhe gënjeshtër. Resulallahu s.a.v.s., e urdhëroi Hasan b. Sabitin të qortojë qafirët me poezi.

⁸³ Muslimi ngga Sad b. Ebi Vakkas

⁸⁴ Është përmendur në librin *“Sema dhe vexhd”*.

Lavdërimi i tepërt nga poeti, ndonëse gënjeshtër, nuk llogaritet haram. Poeti thotë:

“Ai nuk ngurron të japë jetën, nëse nuk ka gjë tjetër.

Prandaj, kush e kërkon, Allahun le ta kujtojë, dhe përshkruan kështu shkallën më të lartë të bujarisë, por ai nuk ka për qëllim t'ju bëjë të besoni se është ashtu siç e thotë ai. Prandaj, nuk është si gënjeshtër tjerë. Në praninë e Resulallahut s.a.v.s., është recituar shumë poezi, që nëse shqyrtohen, shihet se në to gjenden edhe fjalë të tilla. Por, i Dërguari i Allahut s.a.v.s., nuk i ndaloj. Aisha r.anha., tregon: *“Një ditë, i Dërguari i Allahut ishte ulur e po qepte sandalet e tij, e unë tjerëja lesh. Pashë me habi se si nga balli i derdhej djersë si nur. Ai më shikoi, dhe tha:*

- Pse je e habitur?, e unë i thashë:

- O i Dërguar i Allahut, pashë djersën tënde që të rrjedhte nga balli, e shkëlqente si nur! Po të kishte parë Ebu Kebir el-Huzeli (një poet i famshëm), do ta kishte kuptuar se ti meriton të jesh tema e poezisë së tij më shumë se kushdo tjetër.

I Dërguar i Allahut s.a.v.s., pyeti:

- Çfarë thotë Ebu Kebir el-Huzeli në poezinë e tij?

e unë fillova të recitoj:

“Kur vijat e fytyrës ia shikon, nga to nur buron.

Si rrufeja që nga retë gufon, e shiu pikon.”

Kur e përfundova recitimin, i Dërguar i Allahut, a.s., la sandalet, u grit e më puthi në ballë, dhe tha:

- O Aishe, Allahu të shpërbleftë me mirësi. Unë nuk mund të të bëj të lumtur ty, siç më bëre ti mua.”

Pas kthimit nga lufta e Hunejnit, i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., në ndarjen e plaçkës së luftës Abbas b. Mirdasit i dha katër deve. Abbasi mendoj se është pak dhe u ankua për këtë në një nga poezitë e tij, e në fund të saj thotë:

“Ebu Ujejne e Akra nuk janë më me vlerë se Mirdasi.

Unë nuk jam më i ulët se ata.

Nëse ju e ulni sot,

ai nuk mundet më të ngrihet lart.”

I Dërguari i Allahut tha: **“Heshtni atë”**, e Ebu Bekri r.a. ,shkoi te Abbasi e ia dha atij njëqind devetë që i donte. Ai pranoi dhe u kthye i kënaqur. I Dërguari i Allahut, a.s., i tha:

- A po këndon poezi kundër meje?

Abbasi, duke kërkuar falje nga Dërguarit të Allahut, s.a.v.s., i tha:

- O i Dërguar i Allahut, nënë e baba tu bëfshin kurban, poezinë e shoh të lehtë si një milingonë që ecën në gjuhën time. Pastaj më kafshon si kafshon milingona. Atëherë nuk shoh dobi nga ajo.” I Dërguari i Allahut tha:

- Deri sa deveja të braktis rënkimin, arabi nuk e braktis poezinë.”

Fatkeqësia e dhjetë,

SHAKAJA

Humori dhe shakatë në esencë janë të përbuzura dhe të ndaluara, përveç se në dozë të vogël. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Mos lufto dhe mos bëj shaka me vëllain tënd.”

Nëse ti thua: *Në luftë ka vuajtje, përgënjeshtim e akuza për injorancë, ndërsa shakaja është kënaqësi e zemrës dhe argëtim. Pse pra është e ndaluar?*

Dije se, e ndaluar është shakaja e tepruar dhe në vazhdimësi. Tallja e vazhdueshme do të thotë harxhim i pa nevojshëm i kohës në lojë e argëtim. Loja është *mubah*, e vazhdueshmëria në të është e përbuzur.

Sa për të tepruarit (*ifrat*) kjo sjell shumë qeshje, e qeshja e shumtë e mbyt zemrën, në disa raste shkakton urrejtje, humb dinjitetin dhe respektin. Nga ky aspekt, është e përbuzur. Një shaka që nuk arrin në këtë shkallë nuk është e përbuzur. Ndërsa Resulallahu, s.a.v.s., thotë:

“Po, edhe unë bëj shaka, por them vetëm të vërtetën.”

Mirëpo, nuk është e mundur që të tjerët edhe të bëjnë shaka edhe të thonë vetëm të vërtetën. Kjo është e veçantë për pejgamberët a.s.. Sepse kur dikush tjetër fillon shakanë, qëllimi i tij është të bëjë dëgjuesin të qeshë.

Mirëpo, Resulallahu s.a.v.s., thotë: **“Një person flet diçka për t'i bërë ata që e rrethojnë të qeshin, por për shkak të kësaj, ky person hidhet në zjarr nga një distancë më larg sesa ylli Syreja (Jupiteri).”**

Omeri r.a., ka thënë: *“Ai që qesh shumë, humb madhërinë e vet. Ai që bën shaka, e humb vlerën e vet. Ai që e tepron në diçka, njihet me të. Ai që flet shumë, bën shumë gabime. Ai që bën shumë gabime, humb turpin. Ai që pak turpërohet, i pakësohet devotshmëria. Atij që i pakësohet devotshmëria, i vdes zemra.”*

Për shkak që qeshja sjell *gaflet* (pavëmendje) ndaj ahiretit, Resulallahu, s.a.v.s., thotë:

“Sikur ta dini atë që di unë, do të qeshnit më pak e do të qanit më shumë”⁸⁵

Një person, e pa vëllain e vet si po qeshte, dhe e pyeti:
- *O vëlla! A je njoftuar ti se **Nuk ka asnjë prej jush që të mos arrijë tek xhehenemi. Kjo është vendosur prerazi nga Rabbi yt.*** (19- Merjem: 71).

- *Po, jam njoftuar, u përgjigj vëllai, e ky e pyeti:*
- *A ke marrë ndonjë lajm për daljen nga xhehenemi?*
- *Jo; tha vëllai, e personi i tha:*
- *Atëherë pse po qesh?*

Thuhet se ky njeri pas kësaj nuk qeshi derisa vdiq.

⁸⁵ Buhriu dhe Muslim nga Aishe r. anha.

Jusuf b. Esbat ka thënë se Hasan Basriu nuk qeshi për tridhjetë vjet, e thuhet se Ata es-Sulemi nuk qeshi për dyzet vjet. Kur Vehab el-Verd pa se njerëzit po qeshin në ditën e Bajramit dhe tha: *“Nëse u janë falë gjynahet në Ramazan, kjo nuk është gjendja e atyre që janë mirënjohës. Nëse nuk u janë falë në këtë muaj të bekuar, kjo nuk është ajo që bëjnë të frikësuarit!”*

Abdullah b. Ebi Yala ka thënë: *“Pse qesh? Ndoshta qefini yt është gati të të prekë.”*

Ibn Abbasi (r.a) ka thënë: *“Kush bën gjynah duke qeshur, do të digjet në xhehenem duke qarë”.*

Muhammed b. Vasi ka thënë: *“Sado e çuditshme që është të qajë një njeri që qëndron në xhenet, aq e habitshme është kur qesh në dynja, e nuk e di ende vendin ku do përfundojë.”*

Pra, këto janë fatkeqësitë e të qeshurit, e të qeshurit tej mase është i përbuzur.

Ndërsa buzëqeshja është e pëlqyeshme. Buzëqeshje është një qeshje pa zë, ku shihen dhëmbët. Kështu qeshte Resulallahu s.a.v.s..

Kasimi (skllavi i liruar i Muavijes), tregon: *“Një beduin mbi një deve e përshëndeti të Dërguarin e Allahut, s.a.v.s.. Edhe pse ai iu afrua të Dërguarit të Allahut tri herë për të pyetur diçka, deveja e tij e largoi atë çdo herë. As’habet duke parë këtë, qeshën. Pastaj deveja e rrëzoi beduinin dhe i shkaktoi vdekjen. As’habët e informuan të Dërguarin e Allahut, a.s., për gjendjen, e Resulallahu, s.a.v.s., tha:*

- Po, dhe goja juaj u mbush me gjakun e tij.

Me këtë donte të thoshte se e qeshura e tyre nuk ishte e drejtë. Për shkak që humori dhe shakaja e humbin dinjitetin, Omeri r.a., ka thënë: *“Ai që bën shaka, tallen me të.”*

Muhammed b. Munkedir ka thënë: *“Nëna ime më tha:
- O bir, mos bëj shaka me fëmijët, se të marrin joserioz.”*

Sad b. As e këshilloi birin: *“O biri im, mos bëj shaka me të ndershmit, sepse ata do të t’urrejnë. Dhe mos bëj shaka me të pandershmit, sepse ata të ofendojnë.”*

Omer b. Abdulazizi ka thënë: *“Kini frikë Allahun e mos bëni shaka, sepse shakatë shkaktojnë urrejtje, e urrejtja shkakton të keqen. Flisni me Kuran dhe uluni nën hijen e Kuranit. Nëse Kurani është i rëndë për ty, merruni me fjalët e mira të njerëzve të mëdhenj.”*

Omeri r.a., ka thënë:

- *A e dini pse shakaja quhet 'mizah'?*

- *Jo, nuk e dimë!*, thanë, e Omeri tha:

- *Sepse largon njerëzit nga e vërteta.*

Është thënë se gjithçka ka një farë, e farë e armiqësisë është shakaja, dhe është thënë se shakaja heq ndalesën dhe prish miqësitë. E nëse ti thua, *është transmetuar se edhe i Dërguari i Allahut dhe shokët e tij kanë bërë shaka. Atëherë, si mund të ndalohet shakaja?* Unë them, nëse jeni në gjendje të flisni vetëm të vërtetën në shaka, sikur i Dërguari i Allahut s.a.v.s., dhe shokët e tij, r.a., nëse nuk i thyni zemrën askujt, nuk e teproni dhe këtë e bëni vetëm herë pas here, brenda këtyre parimeve, atëherë nuk ka asgjë të keqe që edhe ju të bëni shaka. Por, që personi ta bëjë shakanë zanat dhe e tepron, e pastaj thotë që edhe i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., ka bërë shaka, ky është gabim i madh.

Kjo është sikur dikush që shikon gjithë ditën vallëzimin e zezakëve dhe tregon si dëshmi se edhe i Dërguari i Allahut, a.s., e lejoi Aishen të shikonte vallëzimin e zezakëve, për një kohë të shkurtër, në një ditë feste. E kjo është gabim. Sepse, ashtu si disa gjynahe të vogla që shndërrohen në të mëdha për shkak të këmbënguljes në to, është e rëndësishme të mos harrohet se, për shkak të vazhdimësisë, edhe disa *mubah* shndërrohen në gjynahe.

Në transmetimin e Ebu Hurejres, kur as'habët i thanë Resulallahut s.a.v.s.,:

- *Ju po bëni shaka me ne, Resulallahu s.a.v.s., ju tha:*

- ***Por, edhe kur bëj shaka, unë them vetëm të vërtetën.***⁸⁶

A t a tregon: “Një person e pyeti Ibn Abbasin se a ka bërë shaka i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., e Ibn Abbasi tha:

- *Po, ka bërë. Personi dëshiroi të dëgjojë më shumë, e Ibn Abbasi tregoi:*

- *Një ditë i Dërguari i Allahut, a.s., ia bleu një fustan të madh njëërës prej grave të tij, dhe i tha:*

- ***Vishe këtë fustan, lavdëroje Allahun, dhe zvarrite fustanin, si nuse.***

Enesi r.a., ka thënë: “Resulallahu s.a.v.s., kur ishte me gratë e tij, ishte më i dashuri dhe me më së shumti humor”, dhe transmetohet që Resulallahu s.a.v.s., buzëqeshte shumë me to.

Hasan Basriu ka treguar: “Një grua e moshuar erdhi te Resulallahu s.a.v.s., e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Plakat nuk hyjnë në xhenet.*** Gruaja filloi të qajë, e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Atë ditë nuk do të jesh plakë, do të jesh e re,***
dhe ia qetësoi shpirtin.

⁸⁶ Tirmidhiu

Sepse Allahu Teala thotë:

“Ne i kemi krijuar ato në një krijim të ri (formë të re).

Dhe ato i kemi bërë virgjëresha

Të dashuruara (për burrat e vet), të një moshe.”

56-Vakia:35-37

Zejd b. Eslem tregon: *“Një grua me emrin Ummu Ejmen erdhi te i Dërguari i Allahut dhe i tha:*

- O i Dërguari i Allahut! Burri im ju fton. I Dërguari i Allahut e pyeti:

- Kush është burri juaj? A është ai me të bardhën në sy?

Gruaja tha:

- O i Dërguar i Allahut, nuk ka të bardhë në syrin e burrit tim. I Dërguari i Allahut tha:

- Po, ka. Ka bardhësi në sy. Nuk ka njeri që të mos ketë të bardhë në sy! Qëllimi i të Dërguarit të Allahut, a.s., ishte bardhësia që rrethon bebëzën e syrit, e cila është në sytë e të gjithëve. Dhe kjo shaka është e vërtetë.

Edhe një grua tjetër erdhi dhe tha:

- O i Dërguari i Allahut, thua ju të më hipin në një deve. I

Dërguari i Allahut tha:

- Ty le të vendosin në një vogëlush të devesë, jo një deve.

Gruaja tha:

- Çfarë të bëj me vogëlushin e devesë? Ai nuk mund të më mbajë! I Dërguari i Allahut tha:

- Oj grua, çdo deve është vogëlush i një deveje.

Edhe kjo shaka ishte shprehje e së vërtetës.

Enesi tregon: “Ebu Talha kishte një djalë. Emri i tij ishte Ebu Umejr. I Dërguari i Allahut a.s., shkante në shtëpinë e Ebu Talha dhe e pyeste djalin e tij:

- O Ebu Umejr, çfarë po bën Nugaj?

Nugaj ishte lodra e Umejrit, një trumcak i vogël, me çka Resulallahu, s.a.v.s., bënte shaka.

Aisha r. anha tregon: “U nisëm me Resulallahun (s.a.v.s.) për në betejën në Bedr. Një ditë më tha:

- Eja, të garojmë.

E lidha fort këmishën rreth belit. Pastaj vizatuam një vijë dhe filluam të vrapojmë. Resulallahu (s.a.v.s.) fitoi garën dhe tha:

- O Aishe, kjo është për vrapimin në Zu'l-mexhaz.

Zu'l-mexhaz është emri i një vendi në Mekë. Aisha thotë: “Kur ishim atje, një ditë na erdhi Resulallahu (s.a.v.s.), e atëherë unë isha një vajzë e re. Babai më dërgoi për diçka. Resulallahu (s.a.v.s.) vrapoi pas meje dhe nuk më arriti. Prandaj kur ma kaloi këtë herë, tha: **“Kjo është për vrapimin në Zu'l-mexhaz.”**

Aisha r. anha.. tregon: “Me Resulallahun (s.a.v.s.) kemi garuar një herë dhe unë e kalova. Pastaj edhe një herë tjetër garuam por ngaqë u trasha, Resulallahu (s.a.v.s.) ma kaloi dhe më tha: **“Kjo është (përgjigje) për atë garë.”**

Aisha r.anha., tregon: *“Një ditë, Resulallahu (s.a.v.s.) ishte me gruan e tij, Sevde, në dhomën saj. Unë përgatita dhe solla gjellën e quajtur Harire (me miell dhe qumësht). Sevdes i thash:*

- *Ha, e Sevde tha:*
- *Nuk do të ha, nuk më pëlqen kjo gjellë. Unë thashë:*
- *Nëse nuk han, vallahi do ta hedh në fytyrë. Ajo tha:*
- *Bille as e nuk shijoj; e unë mora një copë dhe ia lyva fytyrën. Resulallahu (s.a.v.s.) i bëri gjunjët e tij mburojë për ta mbrojtur Sevden, e unë e lyeva fytyrën time. Resulallahu (s.a.v.s.) po buzëqeshte, me këtë gjendje tonën.*

Sipas transmetimit, Dahak b. Sufjan Kilabi, një person i shkurtë e me një fytyrë të shëmtuar erdhi tek i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., për t'u bërë mysliman dhe u bë. Ende nuk kishte zbritur ajeti për hixhab, e aty ishte ulur edhe Aishe r.a.. Dahhaku i tha Resulallahut s.a.v.s.:

- *O i Dërguari i Allahut! Unë kam dy gra më të bukura se kjo; mund të shkurorëzohem nga njëra, e nëse dëshironi merreni ju atë. Dahak-un, i cili ishte i shkurtër dhe me fytyrë të shëmtuar, Aishe r.a. e pyeti:*

- *A janë gratë tuaja më të bukura se ti?; Resulallahu s.a.v.s., buzëqeshi, e Dahaku tha:*

- *Unë jam më i bukur dhe më bujar se ato.*

Alkame transmeton nga Enesi r.a., se Resulallahu s.a.v.s., i nxirrte gjuhën (nipit) Hasanit. Kur Hasani e shihte gjuhën e tij të bekuar, gëzohej dhe vraponte drejt tij.

Ujejne b. Bearel el-Fezari tha: *“Vallahi lindi djali im, u martua dhe u bë me mjekër, e nuk e putha një herë”*, e pas kësaj Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Ata që nuk janë të mëshirshëm nuk do të mëshirohen!***⁸⁷

Sipas transmetimeve, shumica e këtyre shakave janë me gra dhe fëmijë. Kjo ishte për të heq mërzinë e brendshme, e jo se kishte prirje për shaka. Një ditë Resulallahu s.a.v.s., e pa Suhejbin r.a., që kishte dhimbje në sy, duke ngrënë hurme, dhe i tha:

- ***Si ha hurme kur ke dhimbje na sy?***, e Suhejbi i tha:

- *O Resulallah (s.a.v.s.), po ha me syrin e shëndoshë, e Resulallahu s.a.v.s., buzëqeshi. Disa bile thanë se buzëqeshi aq shumë sa që iu dukën dhëmballët e tij të bekuar.*

Transmetohet se Havat b. Xhubejr el - Ensari ishte ulur në rrugën për në Mekë me disa gra fisi Kab. Resulallahu s.a.v.s., erdhi dhe i tha:

- ***O Ebu Abdullah! Çfarë po bën me këto gra?*** Ai tha:

- *Janë duke thurur një litar (nga flokët e tyre) për devenë time kokëfortë, prandaj jam ulur pranë tyre.*

Resulallahu s.a.v.s., u largua për nevojat e tij, e kur u kthye dhe i pa përsëri aty, i tha:

- ***O Ebu Abdullah! A nuk e braktisi akoma kokëfortësinë ajo deve?***

⁸⁷ Transmetojnë Ebu Jala dhe Hatib

Më pas, Havati ka treguar:

“Unë heshta dhe u turpërova. Pas kësaj, sa herë e shihja Resulallahun s.a.v.s., ikja nga turpi. Një ditë shkova në Medine, isha duke u falur në xhami. Resulallahu s.a.v.s., më pa, erdhi dhe u ul pranë meje, e unë e zgjata namazin. Resulallahu s.a.v.s., më tha:

- Mos e zgjat namazin, jam duke të pritur. Unë menjëherë dhashë selam, e Resulallahu s.a.v.s., më tha fjalët e njëjta. Përsëri u turpërova dhe nuk bëra zë.

E takova edhe një herë Resulallahun s.a.v.s., kur ishte mbi një gomar me të dyja këmbët e varura në njërën anë, e më tha:

- O Ebu Abdullah! Si nuk iku deveja ende pas asaj. E unë thashë:

- Beto hem në Allahun që të dërgoi ty peygamber, se deveja nuk iku pasi u bë mysliman. Resulallahu s.a.v.s., bëri tri herë tekbir: Allahu Akbar, Allahu Akbar, Allahu Akbar, pastaj bëri dua:

- O Allahi im, udhëzoje Ebu Abdullahun! Transmetuesi tregon se pas kësaj duaje Ebu Abdullahu u bë njeri i mirë.

Nuajman el – Ensari ishte një person shakatar. Një ditë e kapën duke pirë alkool në Medine dhe e sollën te i Dërguari i Allahut, a.s.. Derisa pa zbatohet dënimi për pirje, njëri prej as’habëve i tha Nuejmanit:

- Allahu të mallkoftë; e i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., tha:

- Mos thuaj kështu, sepse ai e do Allahun dhe të Dërguarin e Tij.

Nuejmani, kur fruta e qumësht i freskët arritën në Medinë, ai mori disa dhe ia dërgoi të Dërguarit të Allahut, s.a.v.s., e i tha:

- *O i Dërguari i Allahut! Unë i bleva këto; është dhurata ime për juve.* Por, kur shitësi ia kërkoi paratë, ai e solli atë te i Dërguari i Allahut, a.s., dhe i tha:

- *Paguaje këtë person.* I Dërguari i Allahut i tha:

- *Por, ti i solle ato si dhuratë, tani çfarë pagese kërkon?;*
e Nuejmani tha:

- *O i Dërguari i Allahut! Nuk kisha para. Doja që ju të hani nga kjo, kështu që i bleva dhe erdha e ju solla.*

Resulallahu s.a.v.s., buzëqeshi dhe e pagoi shitësin.

Këto janë shaka të këndshme, dhe prapë, edhe nëse bëhen rrallë dhe siç i shpjeguam, janë *mubah*. Vazhdimësia në to është e papëlqyer dhe e përbuzur, ndërsa të qeshurit e shumtë është sepse që e mbyl zemrën.

Fatkeqësia e njëmbëdhjetë,
TALLJA DHE IRONIA

Tallja është haram nëse është ofenduese.

Ndërsa Allahu Teala thotë:

“O ju që besuat, nuk bën të tallet një popull me një popull tjetër, meqë të përqeshurit mund të jenë më të mirë nga ata të cilët përqeshin dikë tjetër, e as gratë me gratë e tjera, sepse mund të ndodhë që gratë e tjera të jenë më të mira se ato që përqeshin.”⁴⁹-Huxhurat: 11

Kuptimi i shprehjes '*Suhrije*' në ajet do të thotë *të përbuzësh* - të tërheqësh vëmendjen në anën e të turpshme dhe të mangët, që njerëzit të qeshin. Ky lloj talljeje bëhet duke imituar veprimet dhe fjalët e tjetrit, e ndonjëherë edhe me shenja dhe aludim. Nëse personi që tallet është prezent në mexhlis, edhe nëse nuk quhet *përgojim*, mbartë kuptimin e përgojimit.

Aishe r.anha., tregon:

“Unë po flisja për gjendjen e një personi, e Resulallahu s.a.v.s., më tha:

“Vallahi, nuk më pëlqen të flas për dikë që ka gjendje të tilla.”⁸⁸

⁸⁸ Ebu Davud

Për ajetin: ***“...thonë: Të mjerët ne! Çfarë është ky libër që nuk paska lënë asnjë vepër të madhe apo të vogël pa e shënuar... (18-Kehf:49),*** në komentimin nga Ibn Abbas r.a., thuhet se qëllimi nga shprehja ***“e vogël”*** është buzëqeshja duke bërë tallje me besimtarin. E qëllimi nga shprehja ***“të madhe”*** është të qeshja me zë të lartë gjatë talljes.

Abdullah b. Zem transmeton se Resulallahu s.a.v.s., për ata që qeshën me personin që nxjerri gazra tha:

“Disa prej jush që bëjnë një punë, pse qeshin kur e shohin atë te dikush tjetër?”

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu thotë:

“Për secilin nga ata që tallen me njerëzit, hapet një derë nga xheneti, e i thuhet ‘eja, eja’. Dhe ai duke vrapuar vjen në atë derë, por kur arrin te dera, dera i mbyllet në fytyrë. Pastaj hapet një derë tjetër dhe prapë i thuhet ‘eja, eja.’ Kur arrin te ajo derë, edhe ajo i mbyllet në fytyrë. Kjo vazhdon aq gjatë sa dikur, edhe pse e thërrasin atë person ‘eja, eja’, ai nuk mund të shkojë, dhe në këtë mënyrë mashtrohet dhe tallen me të.”⁸⁹

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Personi që fajëson vëllain e tij (mysliman) për një gjynah për të cilin vëllai është penduar, ai dënohet duke e bërë atë gjynah para se të vdesë.”⁹⁰

⁸⁹ Ibn Ebu’d-Dunja nga Hasani

⁹⁰ Tirmidhiu

Të gjitha këto janë dënime për fyerjen dhe poshtërimin e të tjerëve. Si paralajmërim, Allahu Teala thotë:

“...meqë të përqeshurit mund të jenë më të mirë nga ata të cilët përqeshin dikë tjetër...” 49-Huxhurat: 11

Pra, mos ofendoni personin duke e poshtëruar. Ndoshta ai është më i mirë se ju. Kjo është për ata që janë poshtëruar dhe ofenduar nga tallja. Për atë që tallet me të tjerët dhe kënaqet me këtë treguam më parë pjesët e shëmtuara dhe të bukura, pra, pjesët e hallallit dhe haramit. Pjesa haram është kur personi që tallet, poshtërohet dhe ofendohet. Sepse bëhet fjalë për fyerje. Ndërsa fyerja ndonjëherë bëhet duke qeshur me personin që gabon në të folur ose sepse flet në mënyrë të parregullt. E ndonjëherë bëhet duke qeshur me veprimet e tij, si për atë që ka shkruar, për punën që ka bërë, artin, veshjen, gjatësinë dhe trupin e tij. E gjithë kjo përfshihet në tallje të ndaluar.

Fatkeqësia e dymbëdhjetë,

SHFAQJA E SEKRETIT

Ndalohet shfaqja e sekretit, sepse është tradhti ndaj miqve. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., thotë: **“Kur një person shikon përreth duke folur një fjalë në një mexhlis, ajo fjalë është amanet atyre që dëgjojnë.”**⁹¹

Hasan Basriu ka thënë: *“T’i tregosh sekretin e vëllait tënd dikujt tjetër është tradhti.”*

Muavija i tregoi një sekret Velidit, djalit të Utbe’s. Velidi, i tha Utbes:

- *Prijësi i besimtarëve më tregoi një sekret. Dua t’ju tregoj këtë sekret juve, sepse nuk besoj se do ta fshihte këtë prej teje, e Utbe tha:*

- *Jo, sepse për sa kohë e ruan sekretin, sekreti është me ty. Nëse e tregon, do të jetë kundër teje. Velidi tha:*

- *Por, kjo është diçka mes djalit dhe babait, e Utbe tha:*

- *Jo! Një gjë e tillë nuk është vetëm mes djalit dhe babait. Nuk dua që të poshtërohesh duke treguar sekretin.*

Velidi më pas shkoi te Muavia dhe i tregoi për këtë, e Muavia i tha: *“Babai yt të ka shpëtuar nga robëria e gabimit.”*

⁹¹ Ebu Davud dhe Tirmidhiu nga Xhabiri

Shfaqja e sekretit është tradhti. Nëse bën dëm ndaj dikujt është haram, nëse nuk shkakton dëm, është veprim i qortueshëm. Në librin *“Edukata në miqësi”* i kemi shpjeguar çështjet që kanë të bëjnë me mbajtjen e sekretit, të mos përsërisim.

Fatkeqësia e trembëdhjetë,
MOSZBATIMI I PREMTIMIT

Gjuha shpesh premtton, por nefs i nuk e zbaton. Kjo është një nga shenjat e përçarjes. Allahu Teala thotë:

“O ju që besuat! Zbatoni premtimet.” 5-Maide: 1.

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

**“Premtimi është dhuratë, nuk kthehet mbrapa”⁹², dhe
“Premtimi është si borxhi, ndoshta edhe më me
peshë.”⁹³**

Allahu Teala, duke lavdëruar Ismailin a.s., thotë:

“Ai ka qenë shumë besnik në premtim”

19-Merjem: 54,

⁹² Teberani në ‘Evsat’ nga Kubas b. Ejsem

⁹³ Ibn Ebu’d-Dunja nga Ibn Luhaja

Tregohet se Ismaili a.s., kishte premtuar për një takim. Personi kishte harruar, e Ismaili a.s., qëndroi aty për njëzet ditë, duke pritur. Ndërsa Abdullah b. Omer r.a., para vdekjes, kishte thënë: *“Një person nga Kurejshët më kërkoi vajzën time, e unë i dhashë gjysmë fjale. Nuk dua të shkoj në praninë e Allahut me gjysmë ngatërrese; bëhuni dëshmitar, unë ia dhashë vajzën time!*

Abdullah b. Ebi Hansa tregon: *“Para se Muhammedi (a.s.) të bëhej pejgamber, i premtova se do ta takoja në filan vend për t'i dhënë diçka, por harrova atë ditë, e edhe të nesërmen, e mu kujtua vetëm në ditën e tretë. Shkova dhe pashë se Muhammedi (a.s.), po priste në vendin e caktuar, e kur më pa, tha: **“O i ri, më ke dhënë mundim, ka tre ditë po të pres këtu.”***⁹⁴

Ibrahim en-Nahaiun e pyetën:

- Çfarë të bëjmë kur një person i premtot tjetrit se do ta takojë, por nuk vjen?, e Ibrahim ka thënë:

- Pret deri në namazin tjetër.

Resulallahu s.a.v.s., kur bënte një premtim, ia shtonte edhe *ndoshta*. Edhe Ibn Mesudi r.a., kur bënte një premtim, thoshte *Inshallah*. Por nëse ka arsyetim, atëherë situata ndryshon. Nëse personi, kur premtot veç e ka ndërmend të mos e përmbushë premtimin e vet, kjo është hipokrizi.

⁹⁴ Ebu Davud

Ndërsa sipas transmetimit të Ebu Hurejres, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Kush i ka tri cilësi është hipokrit, edhe nëse falet, agjëron dhe mendon se është besimtar: gënjen kur flet, nuk e zbaton premtimin dhe e tradhton amanetin”⁹⁵,

e në një hadith tjetër thuhet:

“Kush i ka këto katër cilësi është hipokrit. Nëse posedon ndonjërin, ai posedon një cilësi të hipokrizisë, dhe llogaritet hipokrit derisa ta braktisë atë cilësi: Ai gënjen kur flet, nuk e përmbush premtimin kur premtton, kur bën marrëveshje mashtron, dhe kur është në konflikt, sillet jomoralisht (kërkon më shumë se e drejta e tij)”⁹⁶

Bëhet fjalë për ata që janë të vendosur të mos zbatojnë premtimin ose nuk e zbatojnë premtimin, pa arsyetim. Ata që janë të vendosur të zbatojnë premtimin, por nuk mund ta bëjnë për shkak të arsyeve tjera - edhe pse në dukje janë si hipokritë - në realitet (*hakikat*) nuk janë të tillë. Por, ashtu siç shmanget hipokrizia në esencë, ashtu duhet shmangur hipokrizinë edhe në paraqitje, dhe të përpiqet të mos justifikojë, nëse nuk ka ndonjë domosdoshmëri të rëndësishme.

⁹⁵ Buhariu dhe Muslimi

⁹⁶ Buhariu dhe Muslimi

Transmetohet se Resulallahu s.a.v.s., kishte premtuar t'ia japë një shërbëtor Ebu Hajseme b. et-Tahjas. Pas kësaj, Resulallahut s.a.v.s., i sollën tre rob luftime. Dy prej tyre ua dha të tjerëve, një mbeti. Ndërkohë erdhi vajza e Resulallahut s.a.v.s., Fatimja r.anha, dhe i kërkoi një shërbëtor, e i tha:

- *O babush, shiko dorën time nga rrotullimi i mullirit! Më jep një shërbëtor.* Resulallahut s.a.v.s., iu kujtua premtimi që i kishte dhënë Ebu Hajsemes, e tha:

- ***Çfarë do të ndodhë me premtimin që i kam dhënë Ebu Hajsemes?*** dhe, për shkak të premtimit, preferoi që robin e mbetur të luftës t'ia japë Ebu Hajsemes.

Resulallahu s.a.v.s., në Hunej ishte duke ndarë plaçkën e fituar në luftë me fisin Havazi. Erdhi një person, e i tha:

- *O i Dërguari i Allahut. Ju keni bërë një premtim për mua.* I Dërguari i Allahut i tha:

- ***Ke të drejtë, merr çfarë të duash.*** Personi tha:

- *Dua tetëdhjetë dele, me bariun.* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Pak kërkove;*** sepse kur një egjiptiane i tregoi Musasë a.s., varrin e Jusufit a.s., e Musa a.s., i tha:

- *Kërko çfarë të duash;* egjiptiana tha:

- *Dëshira ime është të rikthehem në rininë time dhe në xhenet te jam në afërsinë tënde."*

Bile, kjo u bë fjalë e urtë, e thonë: *"Është më koprrac se ai që kërkon edhe bariun edhe tetëdhjetë delet."*

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Dështimi për të zbatuar premtimin e dhënë edhe pse synohet të kryhet, nuk konsiderohet moszbatim i premtimit”, e në transmetim tjetër:

“Personi nuk është gjynahqar nëse i bën një premtim vëllait të tij dhe synon ta përmbushë, por nëse nuk gjen mundësinë.”⁹⁷

Fatkeqësia e katërmbëdhjetë,
GËNJESHTRA DHE BETIMI I RREMË

Ky është një nga gjynahet më të shëmtuara dhe më të mëdha. Ismail b. Vasit tregon:

"Ebu Bekr Siddik, duke mbajtur një hutbe pas vdekjes së Resulallahut s.a.v.s., tha:

- Një vit më parë, Resulallahu s.a.v.s., ishte ku jam unë tani dhe na tha... - e pasi qau, Ebu Bekri vazhdoi:

*- Na tha... **"Kujdes nga gënjeshtria, sepse gënjeshtria është me të keqen - e të dyja janë në xhehenem."***⁹⁸

Ebu Umame thotë se i Dërguari i Allahut ka thënë:

"Gënjeshtria është një derë e hipokrizisë."⁹⁹

⁹⁷ Ibn Hibban dhe Hakim

⁹⁸ Ibn Maxhe dhe Nesai

⁹⁹ Ibn Adij nga Ebu Umame. në *'El-Kamil'*

Hasan Basriu ka thënë: *"Dallimi ndërmjet të brendshmes me të jashtmen, i fjalës dhe veprës, është nga hipokrizia. Nëna e hipokrizisë është gënjeshtria."*

Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Tradhtia më e madhe është kur e gënjeni shokun tuaj me një premtim që i keni bërë, e ai ju beson."¹⁰⁰

Ibn Mesud tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Personi që gënjen vazhdimisht, tek Allahu shkruhet si gënjeshtar."¹⁰¹

Një herë, Resulallahu s.a.v.s., kaloi pranë dy personave që ishin duke bërë pazar për një dele. Njëri tha:

- *Betohem (në Allahun) që nuk do ta jap për më pak se kaq.* Tjetri tha:

- *Betohem (në Allahun) që nuk të jap më shumë se kaq.*

Pastaj pa që personi bleu delen, dhe tha:

- ***Njëri nga ata dy njerëz mori përsipër edhe gjynahun edhe shlyerjen e betimit*** (keffaret)."

Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

"Gënjeshtria e pakëson furnizimin (riskun)."¹⁰²

¹⁰⁰ Buhariu

¹⁰¹ Buhariu dhe Muslimi nga Ibn Mesud

¹⁰² Ebu Shejh

Kur Resulallahu, s.a.v.s., tha:

-Sigurisht që tregtarët janë gjynahqarë; e pyetën:

- *O i Dërguari i Allahut! A nuk e bëri Allahu shitblerjen hallall?*; e i Dërguari i Allahut tha:

- Po! Allahu shitblerjen e bëri hallall. Por tregtarët betohen në shitblerje, flasin e gënjejnë, bëhen gjynahqarë.¹⁰³

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

"Allahu nuk do t'u flasë tre njerëzve në Ditën e Gjykimit dhe nuk do t'i shikojë ata: atë që bezdis me sadakanë që jep, atë që e shet pasurinë e vet duke u betuar rrejshëm, dhe atë që ec me mendjemadhësi, duke u tundur."¹⁰⁴

"Nëse dikush betohet në Allahun dhe shton një gënjeshtër sa krahu i mushkonjës, ajo do të mbetet një njollë në zemrën e tij deri në ditën e kiametit."¹⁰⁵

"Allahu i do tre persona: njëri prej tyre është ai që gjendet në ushtri dhe lufton derisa të vritet ose të fitojë. I dyti është ai që ka një fqinj të keq që po e torturon, e ai duron derisa të mërgojë prej andej ose të vdesë njeri prej tyre. I treti është ai që shkon në një udhëtim me miqtë e tij ose kundër armikut, kur udhëtimi e lodh dhe secili

¹⁰³ Ahmed dhe Hakimi

¹⁰⁴ Muslimi nga Ebu Dherri

¹⁰⁵ Tirmidhiu dhe Hakimi nga Abdullah b. Enesi

dëshiron të shtrihet e të pushojë, ai tërhiqet anash dhe falë namaz ndërsa shokët e tij janë duke fjetur. Dhe Allahu i urren tre persona: tregtarin që betohet shumë, të varfrin mburravec dhe koprracin që mërzit me atë që jep."¹⁰⁶

"Turp për atë person që gënjen për t'i bërë njerëzit të qeshin. Vaj për të, vaj për të, vaj për të!"¹⁰⁷

"Në ëndërr më erdhi një person dhe më tha: "**Çohu!**" U ngrita me të. Takova dy persona, njëri në këmbë dhe tjetri ulur. Ai në këmbë kishte çengel në dorë, e futi çengelin në gojën e njeriut të ulur, e tërhoqi faqen deri sa faqja i arriti te shpatulla. Pastaj, derisa e tërhoqte çengelin nga ana tjetër, kjo ana këndej po bëhej si më parë, dhe kështu vazhdonte. Personin që më zgjoi, e pyeta:

- **Çfarë është kjo?**; e ai tha:
- **Ky është një gënjeshtar. Kështu do të mundohet në varrin e tij, deri në Ditën e Gjykimit.**¹⁰⁸

Abdullah b. Xherad tregon:

"E pyeta të Dërguarin e Allahut, s.a.v.s..:

- *O i Dërguari i Allahut! A bën besimtari tradhti bashkëshortore (zina)? I Dërguari i Allahut tha:*
- **Mund të ndodh ndonjëherë.**

¹⁰⁶ Transmeton Ahmedi

¹⁰⁷ Ebu Davud dhe Tirmidhiu

¹⁰⁸ Buhariu nga Semure b. Xhundub

Unë pyeta:

- E, a gënjen besimtari?; e i Dërguari i Allahut tha:

- Jo. Pastaj lexoi ajetin: "Gënjeshtren e trillojnë vetëm ata që nuk u besojnë shpalljeve të Allahut." (16:105)

Ebu Said Hudri ka thënë se e ka dëgjuar të Dërguarin e Allahut duke u lutur kështu:

"O Allah, pastroje zemrën time nga hipokrizia, organin tim nga zinaja dhe gjuhën time nga gënjeshtria."¹⁰⁹

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Janë tre njerëz që Allahu nuk u flet atyre, nuk i shikon, dhe as nuk ua pastron zemrat. Për ta ka dënim të dhembshëm. Këta janë: plaku që bën zina, sunduesi që gënjen, dhe i varfri mendjemadh."¹¹⁰

Abdullah b. Amri tregon: *"Kur isha fëmijë, i Dërguari i Allahut erdhi në shtëpinë tonë. Dola të luaj, e nëna më thirri:*

- Abdullah eja, të jap diçka. I Dërguari i Allahut pyeti:

- Çfarë do t'i japësh?, e nëna ime tha:

- Doja t'i jap hurma. I Dërguari i Allahut tha:

- Kujdes, nëse nuk do t'i kishit dhënë asgjë, ajo që thatë do të shkruhej si gënjeshtër në librin tënd!"¹¹¹

¹⁰⁹ Hatib në librin '**Tarih**'

¹¹⁰ Muslimi nga Ebu Hurejre

¹¹¹ Transmeton Ebu Davudi

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Sikur Allahu Teala të më kishte dhënë begati sa këto kokrra rëre, sigurisht që do ta ndaja mes jush. Pas ndarjes, nuk do të më shihnit si dorështrenguar, gënjeshtar apo frikacak."¹¹²

"A t'ju tregoj gjynahet më të madha? Është shirku Allahut dhe mendjemadhësia ndaj prindërve." Pastaj u ngrit, u ul prapë, dhe tha: ***"Kujdes! Gjynahu më i madh nga gjynahet e mëdha është dëshmia e rrejshme"***.¹¹³

"Kur dikush thotë një gënjeshtër, meleku largohet një milje prej tij."¹¹⁴

Enesi r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Më jepni fjalën për gjashtë cilësi e unë ju jap fjalën se do të hyni në xhenet: kur flet ndonjëri prej jush, të mos gënjejë; kur premtan le ta mbajë fjalën; kur i besohet të mos tradhtojë, të largojë sytë nga harami, ta ruajë organin seksual nga zinaja, dhe të largojë duart nga harami."¹¹⁵

"Shejtani ka brushë për qerpikët, parfum dhe ushqim. Brushë qerpikësh i tij është gjumi, parfumi i tij është zemërimi dhe ushqimi i tij është gënjeshtër."¹¹⁶

¹¹² Transmeton Muslimi

¹¹³ Buariu dhe Muslimi nga Ebu Bekr r.a..

¹¹⁴ Transmeton Tirmidhiu

¹¹⁵ Transmetojnë Hakimi dhe Haraiti

¹¹⁶ Teberani dhe Ebu Nuajm nga Enesi

Pra, goja mësohet me gënjeshtër, zemërohet padrejtësisht dhe jep gjumë, për të na penguar të bëjmë ibadet. Një ditë, Omeri deri sa fliste në hudbe, tha: "O njerëz! Ashtu siç qëndrojnë unë para jush në këtë vend, edhe i Dërguari i Allahut duke qëndruar këtu, tha: **"Respektoni as'habët e mi, më pas respektoni taibinët - pasuesit e tyre. Pas këtyre, gënjeshtër do të përhapet. Bile, personi betohet edhe pse nuk ftohet të bëjë betim, dëshmon, edhe pse nuk i kërkohet të dëshmojë.**"¹¹⁷

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

"Ai që transmeton hadithin, duke e ditur se është i rrejshëm, radhitet ndër ata që janë gënjeshtarë."¹¹⁸

"Kush bën betim të rremë për të marrë pronën e një mysimani padrejtësisht, ai vjen para Allahut kur Allahu është i zemëruar me të."¹¹⁹

Sipas transmetimit, Resulallahu s.a.v.s., refuzoi dëshminë e një personit që gënjente, dhe tha:

"Çdo cilësi mund të gjendet tek myslimani përveç gënjeshtres dhe tradhtisë."¹²⁰

¹¹⁷ Tirmidhiu dhe Nesai nga Ibn Omeri

¹¹⁸ Muslimi nga Semur b. Xhundub

¹¹⁹ Buhariu dhe Muslimi nga Ibn Mesud

¹²⁰ Ibn Ebi Shejb nga Ebu Umame

Aisha r.anha., ka thënë se në mesin e as'habëve të të Dërguarit të Allahut, a.s., nuk kishte asgjë më të keqe se gënjeshtria. Kur i Dërguari i Allahut s.a.v.s., dëgjonte se ndonjë as'hab ka gënjyer, kjo nuk do t'i dilte nga mendja derisa e lajmëronin se ai është penduar. Musa a.s., pyeti:

- *Ja Rab, cili prej robërve Tuaj është më i miri në vepra?*;
e Allahu Teala tha:

- *Robi që nuk gënjen, nuk mendon keq dhe nuk bën zina.*

Lokman Hakimi i tha të birit: *“O biri im! Ruaju nga gënjeshtria, sepse është e ëmbël si mishi i harabelit. Pak njerëz mund të shpëtojnë prej saj.”*

Resulallahu s.a.v.s., duke e lavdëruar drejtësinë ka thënë:

“Nëse ke katër cilësi, të metat tua të tjera nga dynjallëku nuk të dëmtojnë. Nëse fol të vërtetën, e ruan amenetin, ke ahlak të bukur dhe i largon duart nga harami.”¹²¹

Pas vdekjes së të Dërguarit të Allahut, s.a.v.s., Ebu Bekri në një hudbe të tij tha: *“Vitin e kaluar, i Dërguari i Allahut në hutben e tij këtu tha:*

“Mos u largoni nga e vërteta, sepse e vërteta është së bashku me mirësinë, të dy janë në xhenet.”¹²²

¹²¹ Hakimi dhe Harati në **‘Mekarim-i Ahlak’**

¹²² Transmetojnë Ibn Maxh dhe Nesai

Muadhi thotë se Resulallahu s.a.v.s., i ka thënë:

“Të këshilloj të kesh frikë Allahun, të thuash të vërtetën, të përmbushësh amanetin, të jesh besnik, të përshëndesësh të gjithë, të jesh i përlur ndaj të gjithëve, dhe të shtrish krahët e mëshirës e dashamirësisë.”¹²³

FJALËT E TË MËDHENJVE TË ISLAMIT

Aliu r.a., ka thënë: *“Gabimi më i madh tek Allahu është gjuha gënjeshtare. Pendimi më i keq është pendimi në Ditën e Gjykimit.”*

Omer b. Abdulazizi ka thënë: *“Prej që kam këmishën në trup, nuk gënjeva.”*

Omeri r.a., ka thënë: *“Më i dashuri për neve pa ju parë është ai me një emër të bukur. Pasi ju shohim, më i dashuri është ai me ahlak më të bukur. Kur të sprovohemi me ju, më i dashuri prej jush për ne është ai që flet të vërtetën dhe që është më i besueshëm.”*

Mejmun b. Ebi Shebih tregon: *“Po shkruaja një libër, por arrita në një çështje, mendova - nëse e shkruaj, do ta shkruaj bukur, por do të jem gënjeshtar, sepse e di që ai zbukurim është gënjeshtër. Vendosa ta lë, e në atë moment një zë më erdhi nga qoshja e dhomës, dhe dëgjova ajetin:*

¹²³ Ebu Nuajn në **‘Hilije’**

“Allahu i forcon ata që besuan në fjalën e fortë (të drejtë), në jetën e kësaj bote dhe në botën tjetër.”

(14-Ibrahim: 27)

Sha'bi ka thënë: *“Nuk e di se cili do të zhytet më thellë në xhehenem; gënjeshtari apo dorështrënguari.”*

Ibnu's-Semmak ka thënë: *“Nuk mendoj se do të shpërblehem për braktisjen e gënjeshtres, sepse po e braktis nga turpi.”*

Halil b. Velidin e pyetën se a mund të quhet gënjeshtar ai që gënjen një herë, e Halidi tha: *“Po, gënjeshtar quhet.”*

Malik b. Dinar ka thënë: *“E vërteta dhe gënjeshtria luftojnë në zemër derisa njëra e nxjerr tjetrën nga aty.”*

Malik b. Dinar gjithashtu ka thënë: *“E lexova në një libër se predikimi i predikuesit krahasohet me veprat e tij. Nëse predikimi i tij përputhet me veprat e tij dhe bën atë që thotë, miratohet. Nëse predikimi i tij nuk përputhet me veprat e tij, buzët e tij priten me gërshërë zjarri.”*

Omer b. Abdulaziz i tregoi diçka Velid b. Abdulmalikut, e Velidi i tha:

- *Po gënjen. Omeri tha:*
- *Nuk kam gënjer prej se e kam mësuar se gënjeshtria e turpëron njeriun.*

RASTET KUR GËNJESHTRA LEJOHET

Dije se gënjeshtër nuk është haram vetvetiu por është haram sepse i shkakton dëm tjetrit. Shkalla më e ulët e gënjeshtres është se personi që jep lajmin beson të kundërtën e lajmit që jep, prandaj ky person në këtë çështje është i paditur e kjo padituri nganjëherë dëmton edhe të tjerët. Ndonjëherë në mosnjohjen e diçkaje, përfiton ai që nuk di ose dikush tjetër. Prandaj një gënjeshtër e tillë që siguron përfitim është e lejuar.

Bile një gënjeshtër e tillë ndonjëherë është *vaxhib*. Mejmun b. Mihran ka thënë se në disa raste është më mirë të gënjeshtër sesa të thuash të vërtetën. Për shembull, nëse një person me shpatë në dorë, duke kërkuar dikë për të vrarë, të pyet: “A e *pe filanin*?”, edhe pse e ke parë, a nuk i thua: “Jo, nuk e pashë.”? Pra, është më mirë të gënjeshtër për të shpëtuar jetë njeriut dhe tjetrin nga vrasja, e kjo është gënjeshtër *vaxhib*.

Megjithatë, nëse një qëllim i mirë mund të arrihet edhe me vërtetësi edhe me gënjeshtër, aty është haram të gënjeshtër. Nëse ai qëllim i mirë ndërlihet me *mubah* dhe mund të arrihet vetëm duke gënjyer, këtua gënjeshtër bëhet *mubah*. Nëse qëllimi i dëshiruar është *vaxhib*, është *vaxhib* edhe të gënjeshtër për ta arritur atë.

Në fakt, është sikur të mbrosh jetën e një myslimani; ti e di se ku fshihet njeriu që vrasësi e kërkon për ta vrarë dhe kur të pyet, këtu gënjeshtria është *vaxhib*.

Në çështje të tilla si arritja e qëllimit të luftës dhe ndërmjetësimi, nëse qëllimi duhet të arrihet vetëm me gënjeshtër, gënjeshtria është *vaxhib*. Megjithëkëtë, duhet të shmanget sa më shumë nga to. Sepse nëse njeriu e hap derën e gënjeshtres një herë, ekziston frika se ajo derë e hapur do ta kalojë kufirin e domosdoshmërisë. Gënjeshtria në esencë është haram, por lejohet kur është e nevojshme.

Hadithi i transmetuar nga Ummugulsumi dëshmon që gënjeshtria është e lejuar në disa situata; Ummugulsumi ka thënë: *“Unë nuk kam dëgjuar që i Dërguari i Allahut të ketë lejuar ndonjë gënjeshtër, por e ka lejuar në tri raste: në ndërmjetësim, në punët të luftës, dhe në bisedat mes burrit dhe gruas.”*

Gjithashtu në transmetimin e Ummugulsumit, Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Një person që gënjen ose shton një gënjeshtër për t'u pajtuar dy njerëz, nuk është gënjeshtar.”¹²⁴

¹²⁴ Muslimi

Në transmetimin e Esma bint-i Jezid, Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Të gjitha gënjeshttrat shkruhen në librin e birit të Ademit. Por, gënjeshttra e atij që gënjen për të pajtuar dy myslimanë, nuk shkruhet si gënjeshtër.”¹²⁵

Ebu Kahil tregon: *“Mes dy as’habëve pati një debat, dhe u ndanë. Shkova te njëri prej tyre e i thashë:*

*- Ti je inatosur me të, por ai të lavdëron vazhdimisht. Pastaj shkova te tjetri e ia thashë të njëjtën, e ata u pajtuan. Më pas mendova se si unë ata i pajtova, por e shkatërrova veten, dhe shkova te Resulallahu s.a.v.s., e i tregova ngjarjen. Resulallahu s.a.v.s., tha: **“O Ebu Kahil! Pajto njerëz, edhe nëse është gënjeshtër.”***

Ata b. Yesar tregon: *“Një person e pyeti Resulallahun s.a.v.s.:*

- O i Dërguari i Allahut, a mund ta gënjej gruan time?, e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- **Nuk ka hair në gënjeshtër. Personi tha:***
- A t'i premtoj disa gjëra gruas sime?, e Resulallahu s.a.v.s., tha:*
- **Në këtë nuk ka zarar (dëm).***

¹²⁵ Ahmedî

Flitet se Ibn Ebi Uzre ed-Dueli gjatë kalifatit të Omerit, i shkurorezonte bashkëshortet me hul¹²⁶. Mes njerëzve u përhapën thashetheme të pakëndshme, e kur i dëgjoi, Ebu Uzre u mërzi. Një ditë, e kapi dorën e Abdullah b. Erkamit dhe nuk ia lëshoi derisa e solli në shtëpi. Pastaj gruas së vet i tha:

- *Betohu, dhe thuaj a më urren?* Gruaja tha:

- *Mos më bëj të betohem.* Por ai insistoi, gruaja tha:

- *Po! Të urrej.* Ebi Uzre iu drejtua Ibn Erkamit dhe i tha:

- *A e dëgjove se çfarë tha gruaja ime?* Pastaj të dy shkuan te Omeri dhe Ebi Uzre tha:

- *O Omer, ju thoni se unë po divorcoj gratë për shkak se po bëj zullum, por unë nuk kam faj, gratë nuk më duan, pyet Ibn Erkamin!* Omeri e pyeti Ibn Erkamen, e ai i tregoi Omerit atë që dëgjoi. Më pas, Omeri thirri gruan e Ebi Uzerit. Gruaja erdhi me tezen e saj. Omeri e pyeti gruan:

- *A je ti ajo që i tha burrit “të urrej”.* Gruaja tha:

- *Unë kisha gënjyer, por ai më bëri të betohem. O udhëheqësi i myslimanëve, a lejohet të gënjej për këtë çështje?* Omeri tha:

- *Po, gënje për këtë çështje. Nëse ndonjë grua nuk e do burrin, mos të thotë se nuk e do. Sepse shtëpitë e ndërtuara mbi dashuri janë shumë pak. Marrëdhënia e njerëzve me njëri-tjetrin është islami dhe soji.*

¹²⁶ Lënia e gruas me *talak* ose me fjalën *hul*, në këmbim të parave të marra nga gruaja.

Në transmetimin e Nevvas b. Sem'an b. Halid el-Kilabi, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Pse të shoh të hedhur në gënjeshtër, siç hidhet flutura në zjarr? Pa dyshim, çdo gënjeshtër që e thotë dikush, shkruhet kundër tij. Megjithatë, nëse dikush thotë një gënjeshtër në luftë, ky është përjashtim, sepse lufta do të thotë mashtrim. Njëjtë vlen edhe kur ka armiqësi mes dy njerëzve dhe personi, me gënjeshtër, i pajton, ose nëse i thotë diçka gruas së tij dhe me atë e kënaq.”¹²⁷

Sevbani ka thënë: *“Të gjitha gënjeshttrat janë gjynah. Përveç gënjeshtres që i sjell dobi myslimanit, ose e largon dëmin prej tij”.*

Alia r.a., ka thënë: *“Betohem se kur transmetoj një hadith nga i Dërguari i Allahut, më e dashur për mua është të rrëzohem nga qielli dhe të copëtohem, sesa të gënjej. Por, kur flasim për luftë mes nesh, lufta është mashtrim.”*

Pra, në këto tri raste është lejuar gënjeshtër. Përveç këtyre, lejohet edhe në raste të tjera të ngjashme, nëse ka qëllim të mirë. Sa i përket pasurisë, lejohet gënjeshtër kur zullumqari dëshiron t'i marrë paratë me forcë, mund t'i thuhet: *“nuk kam para”*, ose, nëse zullumqari pyet a ke bërë ndonjë gjynah që është mes tij dhe Allahut, mund ta mohojë.

¹²⁷ Ebu Bekir b. Lal në **‘Mekarimi Ahlakk’**

Ndërsa Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Kush bën një gjynah, le të përpiqet ta fshehë atë me ndihmën e Allahut.”¹²⁸

Sepse tregimi i gjynahut gjithashtu është gjynah. Është e drejtë e njeriut të mbrojë pasurinë dhe jetën e vet.

Për sa i përket çështjes që ka të bëjë me dikë tjetër, për shembull, nëse pyesin për pasurinë ose sekretin e dikujt, ai mund ta mohojë atë, dhe mund të gënjej për pajtimin e dy njerëzve, për pajtimin mes grave të tij, pra duke i thënë secilës “*të dua më shumë*”. Nëse ajo dëshiron diçka që nuk mund ta përballojë, lejohet të gënjejë për këtë, duke premtuar se do ta sigurojë dhe kështu t'i kënaqë zemrën dhe me qëllim që të kërkojë falje. Por, edhe kjo ka kufi. Gënjeshtria është e rrezikshme. Edhe të thuhet e vërteta këtu është rrezik. Në këtë situatë, krahasohen rreziqet që do të lindin nga gënjeshtria me ato që do të lindin nga e vërteta, peshohen me drejtësi dhe preferohet ana më e padëmshme. Ndonjëherë të dy anët mund të jenë në ekuilibër. Në raste të tilla, ai preferon të vërtetën.

Sepse gënjeshtria konsiderohet e lejuar nga nevoja ose për ndonjë sebeb të rëndësishëm. Nëse mendon se nuk ka sebeb të rëndësishëm, nuk gënjen, sepse gënjeshtria është haram.

¹²⁸ Hakimi nga Ibn Omerit

Meqenëse është e vështirë të maten shkallët e qëllimeve, duhet shmangur sa më shumë nga gënjeshtria. Nuk duhet të përdorë gënjeshtria në çështjet që kanë të bëjnë me veten. E nëse gënjeshtria është e lidhur me dikë tjetër, nuk do të ishte e drejtë që tjetri të dëmtohet e as nuk do të ishte e drejtë të tregohet tolerancë. Fatkeqësisht, gënjeshttrat e njerëzve në përgjithësi janë për të përmbushur dëshirat e nefsit të tyre, për më shumë pasuri, për pozitë. Bile, një grua bën gënjeshtria të ndryshme në emër të burrit të saj, që t'i lavdërohet shemrës, e kjo është haram. Esmatregon se një grua e pyeti Resulallahun s.a.v.s.:

- *Unë kam një shemër, e kam inatosur duke bërë gënjeshtria të ndryshme në emër të burrit tim, a kam ndonjë gjynah në këtë çështje?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Kush pretendon se i është dhënë diçka që nuk i është dhënë, është sikur të vesh dy rroba të rreme.***¹²⁹

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu thotë:

"Një person që pretendon se ka ngrënë një gjellë që nuk e ka ngrënë, ose një person që thotë "është i imi" edhe pse nuk është, ose thotë "kjo më është dhënë mua" edhe pse nuk i është dhënë, ai është si një person që në Ditën e Gjykimit vesh dy rroba të rreme."

Kjo vlen edhe për personin që jep fetva për një çështje që nuk e di. Sepse qëllimi atij që vepron kështu është të

¹²⁹ Buhariu dhe Muslimi

tregojë epërsinë e tij dhe për këtë arsye nuk thotë “*nuk e di*”. Kjo është haram. Në këto çështje, edhe fëmijët janë si gratë. Lejohen premtime të rreme dhe të frikësohen fëmijët që nuk duan të shkojnë në shkollë.

Po, ne thamë se kjo lloj gënjeshtre do të shkruhet në librin e rob-it. Shkruhen edhe gënjeshttrat *mubah* dhe jep llogari për qëllimin e gënjeshtres, pastaj falet. Sepse gënjeshttra është *mubah* vetëm për qëllime të përmirësimit, por mund të përfshihen edhe mastrimet. Sepse ndonjëherë ai gënjen duke u bazuar në qëllimin e përmirësimit për të cilin nuk ka nevojë fare. Prandaj shkruhet gënjeshtër *mubah*. Kushdo që gënjen është në rrezik me ixhtihadin. Ai duhet ta dijë a është qëllimi për të cilin ai po gënjen më i rëndësishëm sesa të thotë të vërtetën, sipas pikëpamjes së shariatit. E kjo është shumë e vështirë. Gënjeshttra që nuk arrin gradën e vaxhibit është më mirë të braktiset. Por, gënjeshttra preferohet në çështje si derdhja e gjakut dhe në parandalimin e gjynaheve. Disa njerëz menduan se lejohet shpikja e haditheve për t'iu shmangur gjynahut, dhe thanë: “*Nuk ka dëm në shpikjen e haditheve, sepse qëllimi është i drejtë.*” E ky është gabim i madh. Sepse Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Kushdo që me qëllim shpik një hadith (nga goja ime), le ta përgatisë vendin e tij në xhehenem.”¹³⁰

¹³⁰ Buhariu dhe Muslimi

Gënjeshtra mund të bëhet vetëm nga nevoja. Megjithatë, nuk ka nevojë në lidhje me fenë; sepse e vërteta në këtë çështje është më se e mjaftueshme. Prandaj, mjaftojnë vendimet në ajete dhe hadithe, e nuk ka nevojë të shpiken të reja.

Atij që thotë: ajetet dhe hadithet për këtë temë janë përsëritur aq shumë sa ndikimi i tyre është zvogëluar dhe ato kanë humb rëndësinë e mëparshme. Diçka e re do të kenë ndikim më të madh;

Ne i themi: Këto janë fjalë bosh, që nuk kanë asgjë me hakikatin. Ky arsyetim nuk e eliminon gënjeshtrën që i atribuohet Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Gjithashtu ngatërron vendimet e shariatit. E mira saj nuk do të jetë kurrë e barabartë me të keqen që do ta lindë. Atribuimi i një gënjeshtre të Dërguarit të Allahut, s.a.v.s., është një nga gjynahet më të mëdha. Kërkojmë falje nga Allahu për të gjithë ne.

SHMANGIA NGA GËNJESHTRA PËRMES ALUDIMIT

Transmetohet nga Selef-i salihin se ka shpëtim nga gënjeshtër nëse folët me aludim. Omeri r.a., ka thënë: *"Ai që përdor aludim ka shpëtuar nga gënjimi."* Ky argument është përcjellë edhe nga Ibn Abbasi dhe të tjerët. Qëllimi i tyre ka qenë rasti kur personi detyrohet të gënjejë, ai mund të shpëtojë duke përdorur aluzione. Kur nuk është e domosdoshme, nuk lejohet aludimi, njëjtë si nuk lejohet as gënjeshtër e drejtpërdrejtë. Megjithatë, aludimi është më i pa dëmshëm se gënjeshtër.

Shembuj të aludimit

Flitet se, kur Mutarrifi hyri në prani të Zijadit, guvernatorit të Basrës, e duke e ngacmuar, Zijadi e pyeti:

- *Pse erdhe kaq vonë?*, e Mutarrifi i tha:
- *Që kur u largova nga ju, nuk kam mund ta ngrija kokën nga jastëku, përveç asaj që më lejoi Allahu.*

Ibrahim Nehai ka thënë: *"Nëse dikush të detyron, por ti nuk dëshiron të gënjesh, thuaj:*

- *Vërtetë që Allahu Teala e di çfarë kam thënë e çfarë nuk kam thënë për këtë!"*

Muadh b. Xhebel r.a., u caktua në një detyrë nga Omeri r.a.. Kur u kthye në shtëpi duarbosh nga detyra, gruaja e tij e pyeti:

- *Pse nuk solle asgjë nga ato që zyrtarët tjerë sjellin në shtëpitë e tyre?*, e Muadhi tha:

- *Unë kisha një vëzhgues që vendosi Omeri, prandaj nuk solla asgjë.* Gruaja i tha:

- *Si mund të vendos vëzhgues Omeri, kur ti nuk ishe i kontrolluar as në kohën e të Dërguarit të Allahut dhe Ebu Bekrit?* Duke folur për këtë edhe mes grave të Medinës, gruaja e Muadhit ankohej prej Omerit. Kur Omeri e dëgjoi këtë, e thirri Muadhin dhe i tha:

- *A kam dërguar unë ndonjë vëzhgues me ty? Pse the kështu?*, e Muadhi i tha:

- *Çfarë të bëj, vetëm në këtë mënyrë shpëtova nga gruaja.*

Omeri qeshi, e i dha diçka Muadhit, dhe i tha:

- *Bëje gruan të lumtur me këto.*

Ibrahim Nehai, për të mos gënjyer, nuk do t'i thoshte vajzës së tij: *“Do të të blej karamеле”*, por i thoshte: *“A dëshiron që unë të të blej karamеле?”* Sepse ndonjëherë nuk kishte mundësi t’ia blejë. E kur i vinte te dera ndonjë person që nuk i pëlqente, i thoshte shërbëtorit: *“Mos i thuaj nuk është këtu, por thuaji “kërkoje Ibrahimin në xhami!”* Qëllim kishte të mbrohej nga gënjeshtër.

Edhe Shabiu, kur i vinte te dera personi që ky nuk dëshironte të takonte, vizatonte një rreth dhe shërbëtorit i thoshte: *“Vendos gishtin në rreth dhe thuaj “Nuk është këtu”*.

Të gjitha këto janë mënyra të shëndetshme që zbatohen në rast nevojë. Nëse nuk ka nevojë, nuk përdoren. Sepse, edhe pse këto nuk janë gënjeshtër të drejtpërdrejta, këto e shtojnë gënjeshtren dhe të gjitha janë mekruh.

Abdullah b. Utbe tregon:

“Së bashku me babanë, vizituam Omer b. Abdulazizin.

Kur dolëm, njerëzit pyetën:

- A ta dha ty halifeja këtë xhybe? Unë thashë:*
- Allahu Teala e shpërbleftë halifen; e babai më tha:*
- O evlad, ruaju gënjeshtres, sepse kjo që e the është shumë e ngjashme me gënjeshtren.*

Sepse këtu ekziston një situatë mburrje dhe përforcon supozimin e tyre. Ky është qëllim bosh dhe nuk ka asnjë dobi.

Po, aluzionet nuk janë si gënjeshtër ashiqare, por meqë qëllimi është i pa bazë, ai aluzion është mubah. Është si kur e kënaqë zemrën e dikujt me një shaka. Është sikur rasti kur i Dërguari i Allahut tha:

“plakat nuk mund të hyjnë në xhenet”, ose “ai me të bardhën në sy”, ose “le të të vendosin në një vogëlush të devesë.”

Sa i përket gënjeshtërs ashiqare, ajo është siç bëri Nuajman Ensari me Osmanin¹³¹ dhe si njerëzit që argëtohen me ndonjë të marrë, duke i thënë: *"Filan gruaja dëshiron të martohet me ty"*.

Nëse këto gënjeshtër ashiqare lëndojnë zemra dhe të bëjnë dëm, atëherë është haram. Por, nëse kjo gënjeshtër ashiqare do të kënaqë zemrën e dikujt tjetër, atëherë ai që e bën këtë gënjeshtër nuk mund të quhet gjynahqar. Megjithatë, kjo gënjeshtër ia ul gradën e imanit. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Besimi i një personi nuk do të jetë i përsosur nëse ai nuk e largon gënjeshtërën nga shakatë e tij dhe nuk do për të tjerët atë që do për vete."¹³²

¹³¹ Mahrema b. Nevfel ishte 115 vjeç dhe ishte i verbër. Një ditë, ai po urinonte në xhami duke mos ditur që është në xhami, e xhemati i tha:

- *Këtu është xhamia, çfarë po bën?* Ai u ndal, Nuajmani e kapi për dore dhe e çoi në një cep tjetër të xhamisë, e i tha:

- *Bëje këtu, nuk je në xhami.* Por xhemati prapë e qortoi, e ai pyeti:

- *Kush më solli këtu?* Xhemati thanë:

- *Nuajmani.* Mahreme tha:

- *Ah, nëse mund ta zë, unë e di se çfarë do t'i bëj atij me këtë shkop.*

Pas kësaj, kaloi një kohë, dhe një ditë Osmani r.a., po falte namaz në xhami, e edhe Mahreme ishte aty. Nuajmani iu afrua dhe i tha:

- *A do ta rrahësh Nuajmanin?* Mahreme tha:

- *Po, dua.* Nuajmani e kapi për dore dhe e afroi te Osmani r.a., i cili ishte duke falë namaz, dhe i tha:

- *Ky është Nuajmani, është duke falë namaz.* Mahreme e goditi me shkop Osmanin r.a., duke menduar se është Nuajmani. E njerëzit i thanë:

- *Ti e godite halifen!*

¹³² Darekutni, İbn Abdilberr

“Kur dikush thotë një fjalë për t'i bërë njerëzit të qeshin, për shkak të kësaj fjale, ai hidhet në xhehenem nga një distancë më të largët se ylli Syreja.”

Në këtë hadith, qëllimi nuk është vetëm tek të qeshurit me shaka, por është edhe përgojimi, ose fyerja.

Disa nga gënjeshttrat nuk llogariten si gjynah, siç janë teprimet që ndodhin në zakonet e popullit, kur thuhet: *“Të kam kërkuar njëqind herë dhe nuk të gjeta.”*

Sepse, këtu qëllimi nuk është te numri, por të tregojë se e ka kërkuar shumë. Nëse e kërkon vetëm një herë por thotë kështu, atëherë i llogaritet gënjeshtëri. Nëse ka kërkuar disa herë, dhe thotë kështu, nuk llogaritet gjynahqar. Mes këtyre, ka shkalla të rrezikut të gënjeshtres. Një nga gënjeshttrat që është bërë adet dhe që mirëprehen me tolerancë janë fjalët si *“nuk kam oreks”* kur ftohen në drekë. Nëse nuk ka qëllim të shëndoshë, është haram.

Esma binti Amis tregon: *“Unë e disa gra tjera ishim me Aishen, kur ajo u bë nuse dhe hyri në gjerdek. Në dhomë kishte vetëm një gotë qumësht. I Dërguari i Allahut piu një gllënjë, pastaj ia dha Aishes, e ajo u turpërua. Unë i thashë:*

- Merre, mos e kthe dorën e të Dërguarit të Allahut. E mori dhe piu një gllënjë. Pastaj i Dërguari i Allahut tha:

- Jëpu shoqeve tua. Gratë thanë:

- *Nuk kemi oreks. e i Dërguari i Allahut na tha:*

- ***Mos i bashkoni urinë dhe gënjeshttrat.***

Esma thotë, unë pyeta:

- *A është gënjeshtër kur themi se nuk kemi oreks për diçka, edhe pse kemi oreks?, e I Dërguari i Allahut tha:*

- ***Gënjeshtra shkruhet si gënjeshtër; edhe gënjeshtra e vogël shkruhet si gënjeshtër, e vogël.***

Besimtarët e devotshëm janë larguar edhe nga gënjeshttrat për të cilat tregohet tolerancë. Lejs b. Sad tregon: “Sytë e Said b. Musejjebit ishin me sklepa për shkak të sëmundjes. Atyre që i thoshin t’i fshij sytë, ai ju thoshte:

- *Mjeku më tha të mos i prek sytë me dorë, e unë i premtova se nuk i preku, dhe nuk dua ta shkeli fjalën.*

Pra, kështu veprojnë besimtarët e devotshëm. Gjuha e atyre që e braktisën këtë udhë, tejkalon kufirin në çështjen e gënjeshtres, dhe gënjejnë pa e ditur.

Sipas asaj që transmetohet nga Huvat-i Tejmi: Motra e Rebi b. Hajsemit erdhi për ta vizituar djalë dhe Rabiut, i cili ishte i sëmurë. Si e pa, e përqafoi dhe e pyeti:

- *O evlad, si je?* Rebiu e pyeti:

- *A i ke dhënë gjë këtij;* e ajo tha:

- *Jo, nuk i kam dhënë gjë;* e Rebiu i tha:

- *Atëherë, a nuk do të ishte më mirë të thuash “nipi im”, dhe të thuash të vërtetën?*

Mes njerëzve është adet edhe të thuhet se Allahu e di atë që ata nuk e dinë. Isa a. s., ka thënë: *"Një nga gjynahet më të mëdha tek Allahu është të thuash: "Allahu e di", për diçka që ti nuk e di".*

Njeriu nganjëherë gënjen duke treguar ëndrrën, që është gjithashtu një gjynah i madh. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

"Një nga gënjeshtret më të mëdha është që personi i një sojit të thotë që është prej një soji tjetër, ose të thotë që ka parë në ëndërr atë që nuk e ka pa, ose të thotë se ka thënë fjalë që nuk i ka thënë."¹³³

"Personi që gënjen kur tregon ëndrrën, në Ditën e Gjykimit do t'i ofrohet që t'i lidhë dy qime, e nuk do të mund t'i lidhë kurrë."¹³⁴

¹³³ Buhariu nga Vail b. Huxhri

¹³⁴ Buhariu nga Ibn Abbasi

Fatkeqësia e pesëmbëdhjetë,

PËRGOJIMI

Tema e përgojimit është mjaft e gjatë. Së pari, le të flasim për të këqijat e përgojimit dhe për dëshmitë e sheriatit për këtë çështje.

Allahu Teala e ka përbuzë përgojimin dhe përgojuesin e ngjasoi me dikë që ha mishin e të vdekurit:

“...mos përgjoni njëri-tjetrin; a mos ndonjëri prej jush dëshiron të hajë mishin e vëllait të vet të vdekur?...”

49- Huxhurat: 12.

Resulallahu s.a.v.s., thotë: **“Jeta, pasuria dhe nderi i myslimanit është haram për myslimanin.”**¹³⁵

Përgojimi është sulm ndaj dinjitetit me fjalë që nuk janë të pëlqyeshme. Siç shihet, Resulallahu s.a.v.s., përmendi përgojimin së bashku me jetën, pasurinë dhe nderin.

Ebu Hurejre transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Mos e përgjoni as mos e spiunoni njëri-tjetrin, mos garoni në tregti njëri me tjetrin, as mos ia keni zili njëri-tjetrit. Mos e urreni njëri-tjetrin, as mos ia ktheni shpinën njëri-tjetrit. O robër të Allahut, bëhuni vëllezër.”¹³⁶

¹³⁵ Muslimi nga Ebu Hurejre

¹³⁶ Buhariu dhe Muslim inga Ebu Hurejre

Xhabiri dhe Ebu Saidi transmetojnë se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Largohuni prej përgojimit, padyshim se përgojimi është më i keq se zinaja. Sepse njeriu ndonjëherë bën zina, por pendohet dhe Allahu ia pranon pendimin, ndërsa përgojuesi nuk do të falet nëse i përgojuari nuk e falë.”¹³⁷

Enesi r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Në natën e Israsë (Miraxhit), kaluam pranë disa njerëzve që gërvishtnin fytyrën me thonj. E pyeta Xhebrailin:

- Kush janë këta?, e Xhebraili i tha:

- Këta janë ata që përgojuan njerëzit dhe kërkuan gjendjet e tyre të fshehta.”¹³⁸

Sulejman Xhabiri tregon: *Shkova te i Dërguari i Allahut dhe i thashë:*

- Më trego për një të mirë që të kem dobi prej saj!

I Dërguari i Allahut më tha:

- Mos përçmo sadakanë. Edhe nëse është pak ujë që e derdh nga kova jote në tasin e dikujt që kërkon ujë. Përsëritet vëllain tënd me buzëqeshje dhe mos e përgojo kur largohet.”¹³⁹

¹³⁷ Ibn Ebu'd-Dunja në *‘es-Semt’*

¹³⁸ Ebu Davud

¹³⁹ Ahmedi në *‘Musned’*

Berra r.a., tregon:

"I Dërguari i Allahut na mbajti një hutbe që, madje edhe gratë ulur në shtëpitë e tyre e dëgjuan. I Dërguari i Allahut na tha:

- O ju që besoni vetëm me gjuhë dhe nuk besoni me zemër! Mos i përgojoni myslimanët, mos hetoni gjendjen e tyre të fshehtë. Sepse Allahu do të hetojë gjendjen e atyre që hetojnë gjendjen e fshehtë të myslimanëve dhe këdo që Allahu e heton, do ta turpërojë, edhe nëse ai është brenda shtëpisë së tij. ¹⁴⁰

Sipas një transmetimi, Allahu Teala i shpalli Musait a.s.:

"Ai që vdes i penduar nga përgojimi, do të jetë personi i fundit që do të hyjë në xhenet. Ai që vazhdon të përgojojë, do të hyjë i pari në xhehenem."

Enesi r.a thotë se i Dërguari i Allahut na urdhëroi të agjërojmë një ditë, pastaj tha:

- Askush të mos e ndërpresë agjërimin pa lejen time.

Të gjithë agjëruan, e në kohën e iftarit erdhën një nga një të kërkojnë leje për iftar, e i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., ju jepte leje. Në fund erdhi një person dhe tha:

- O i Dërguari i Allahut! Dy vajza të reja nga Kurejshët kanë agjëruar, u vjen turp të vijnë tek ju. Lejoni ta bëjnë iftar. I Dërguari i Allahut nuk dha leje, e ky personi erdhi edhe dy herë, e së fundi i Dërguari i Allahut tha:

¹⁴⁰ Ibn Ebu'd-Dunja dhe Ebu Davud

- Ato nuk agjëruan. Si mund të agjërojnë kur gjithë ditën hanë mish njeriu? Shko thuaju atyre që, nëse janë agjërues, le të vjellin. Personi shkoi tek ato dhe i njoftoi. Ato vjellën, sa ju doli gjak nga goja. Ky erdhi prapë te i Dërguari i Allahut dhe e njoftoi, e Resulallahu, s.a.v.s., tha:

- Betohem në Allahun, në dorën e të Cilit është shpirti im, nëse nuk do të villnin e këto copa gjaku do t'u qëndronin në bark, do t'i hante zjarri I Xhehenemit.¹⁴¹

Në një transmetim tjetër, personi në ardhjen e tij të dytë, tha:

- O i Dërguari i Allahut, ato janë afër vdekjes; e i Dërguari i Allahut tha:

- Sillni ato tek unë. Erdhën, e i Dërguari i Allahut kërkoi një gotë dhe njëres prej tyre i tha të vjell në të, ajo volli një përzierje gjak e qelb. Bile e mbushi gotën. I Dërguari i Allahut i tha edhe tjetres të vjellë, e edhe ajo volli njëjtë. Pas kësaj, i Dërguari i Allahut tha:

- Këto dy gra agjëruan e nuk hëngrën nga të mirat që Allahu ua ka lejuar, por hëngrën atë që Ai ua ka ndaluar; përgojuan njerëz e kështu hëngrën mishin e tyre.

Enesi r.a., tregon: **“I Dërguari i Allahut na mbajti një hutbe. Foli për tmerrin e të ngrënit të riba-s (kamatës) dhe tha: “Një dërhëm riba është më i rëndë tek Allahu, se tridhjetë e gjashtë zina. Riba më e shëmtuar është kërkimi i gjendjeve të fshehta të myslimanëve.”**

¹⁴¹ Ahmed i nga Ubajde

Xhabiri r.a., tregon: “Ne ishim së bashku me të Dërguarin e Allahut s.a.v.s., në një udhëtim, e rruga jonë kaloi pranë dy varreve. I Dërguari i Allahut tha:

- **Të dy janë duke u torturuar, për gjynahe që ju nuk i llogaritni të madha; njëri përgojonte njerëzit, e tjetri nuk përmbahej nga urinimi.**¹⁴² Më pas, i Dërguari i Allahut kërkoi dy degë të freskëta, i preu ato, e duke i mbjellë mbi varret e tyre tha:

- **Për sa kohë që këto degë mbeten të lagura, dënimi i tyre do të lehtësohet.”**

Kur Resulallahu s.a.v.s., e dënoi vrasjen me gurë (rexhm) të Maizit për zina, një person i tha shokut të tij:

- *Ky vdiq si qen!*” Resulallahu s.a.v.s., po kalonte pranë, e karshi ishte edhe një cofëtinë kafshe, dhe ju tha:

- **Copëtojeni këtë dhe hajeni!** Ata thanë:

- *O i Dërguari i Allahut! Cofëtinë të hamë!?*; e I Dërguari i Allahut ju tha:

- **Gjynahu që fituat nga fjalët tuaja për Maizin ka erë më të keqe se kjo cofëtinë.**

Kur as’habët takoheshin me njëri-tjetrin, takoheshin me fytyrë të qeshur, dhe kur ndaheshin, nuk përgojonin njëri-tjetrin. Këtë sjellje e konsideronin ibadet të madh, e të kundërtën e konsideronin hipokrizi.

¹⁴²Ibn Ebu’d-Dunja në ‘*es-Semta’*

Ebu Hurejre r.a., ka thënë: *“Ditën e Gjykimit, personit që përgojon vëllain e tij në dynja, do t'i paraqitet mish në shëmbëlltyrën e vëllait të vet, e do të thuhet: “Si e ke përgojuar këtë njeri në botë, tani haje këtë mish.” Ai detyrohet të ha, e nga e pështira e mishi, gërditet e bërtet.”*

Ebu Hurejre tregon se dy njerëz ishin ulur në një prej dyerve të *Mesxhidul-haram*, e pranë ju kaloi një burrë i heshtur, me mjekër e mustaqe të rruara. Ata thanë:

- *“Ky e paska ngjasuar veten me femra, nuk i ka mbetur gjë nga burrëria.”* Thirri ezani dhe ata shkuan në namaz, por gjatë namazit po mendonin për fjalët që i thanë, e më pas e pyetën *A t a-n*, myftiun e Mekës se a është kjo përgojim a jo. *A t a i* urdhëroi që të merrnin përsëri abdes dhe të përsërisnin namazin, e nëse ishin agjërues, ta kompensojnë edhe atë.¹⁴³

Në komentimin e ajetit:

“Mjerë për secilin që ofendon e përqesh (njerëzit).”

(104-Humeze: 1), Muxhahidi ka thënë: *“Termi “humeze” do të thotë ai që i përqesh dhe i tall njerëzit në fytyrë, ndërsa “lumeze” do të thotë ai që përgojon njerëzit dhe ha mishin e tyre.*

Katade ka thënë: *“Jemi informuar se dënimi në varr përbëhet nga tri pjesë: një është përgojimi, tjetra është bartja e fjalëve dhe e treta është moskujdesi gjatë urinimit.”*

¹⁴³ Përgojimi nuk e prish agjërimin, por ia zvogëlon sevapin.

E disa kanë thënë: *“Ne të moshuarit kemi arritur as’habët, e ata nuk e kërkonin ibadetin në namaz apo agjërim, por në mos-përgojim.”*

Ibn Abbasi r.a., ka thënë: *“Kur do të thuash mangësinë e dikujt tjetër, kujto mangësitë tua.”*

Ebu Hurejre ka thënë: *“Ti i sheh qimen në syrin e tjetrit, por nuk e sheh traun në syrin tënd.”*

Hasan Basriu ka thënë: *“O biri i Ademit, ti nuk mund të jesh mysliman i kompletuar përderisa i qorton të tjerët për të metat që i kanë. Për t’u bërë një mysliman i kompletuar, së pari duhet të korrigjosh të metat tua, e më pas të angazhohesh në përmirësimin e të metave të të tjerëve. Vetëm kështu mund të jesh një nga robët më të dashur të Allahut Teala.”*

Malik b. Dinar tregon: *“Isa a.s., po kalonte me Havarijjët pranë një qeni të ngordhur, e Havarijjët thanë:*

- Sa erë të keqe që ka!; e Isa a.s., tha:

- Sa dhëmbë të shndritshëm që ka!”

Isa a.s., foli kështu për t’i penguar ata të përgojnë duke kërkuar mangësi dhe për t’i paralajmëruar se sido që të jetë, diçka mund të ketë të mirë, prandaj do të ishte e drejtë të gjejmë mirësinë e saj, dhe ta themi atë në vend që të kërkojmë mangësitë.

Ali b. Husejin r.a., kur dëgjonte dikë të përgojonte, thoshte: *“Kujdes nga përgojimi, ai është ushqim për qentë.”*

Edhe Omeri r.a., ka thënë: *“Përmendni Allahun (dhikr), sepse dhikri është shërues. Mos përgojoni njerëzit, sepse kjo është sëmundje.”*

Kërkojmë ndihmën e Allahut Teala që të drejtohem në ibadet.

KUPTIMI I PËRGOJIMIT

Përgojimi është të folurit në mungesë të personit për ndonjë mangësi të tij, që nuk do t'i pëlqejë kur të dëgjojë. Nuk ka rëndësi se ku është kjo mangësi, në trup, soj apo ahlak.

Përgojimi i trupit janë fjalët që i shkaktojnë mërzi dikujt, kur t'i dëgjojë, si - *i shkurtë, i gjatë, i zi, i verdhë, fytyrë me puçërr, tullac, i vëngër* e të ngjashme.

Përgojimi i sojit janë fjalë që shkaktojnë mërzi, si *babai i tij është argat, ai është njeri i keq, është tamahqar, këpucar, pastrues*, e të ngjashme.

Përgojimi i ahlakut janë bisedat si *ai është i pamoralshëm, koprrac, arrogant, hipokrit, i padurueshëm, frikacak, i dobët, i pashpirt, dhe të ngjashme.*

Përgojim i besimit të tij janë fjalët si *ai është hajdut, gënjeshtar, pijanec, bixhozçi, tradhtar, zullumqar, dembel në namaz e zekat, nuk e fal mirë namazin, nuk përkulet mirë, nuk bën sexhde mirë, nuk mbrohet nga papastërtitë, nuk e jep zeqatin si duhet, nuk e mbron agjërimin nga të folurit e turpshëm, por edhe nuk i dëgjon prindërit, dhe të ngjashme.*

Përgojimi i kësaj bote janë fjalët si *ai është i pasjellshëm, i paedukuar, i tradhton njerëzit, nuk respekton të drejtat e njerëzve, mendon se vepron me drejtësi, si edhe ai flet shumë, ha shumë, fle shumë, dhe të ngjashme.*

Përgojimi i veshjes janë fjalët si, *të gjerë, të ngushtë, të gjatë, të shkurtra, e pisët, e të ngjashme.*

Disa thanë se nuk ka përgojim për çështje të fesë, sepse atë që e qorton njeriu, janë çështje që edhe Allahu Teala i qorton. Për shembull, thanë ata, duke përmendur gjynahet e dikujt, ai edhe qortohet për ato gjynahe, që është *xhaiz*, dhe paraqitën si dëshmi të Dërguarin e Allahut, s.a.v.s., kur tha: ***“ajo është në xhehenem”***, kur i treguan se ajo falë shumë namaz, agjëron shumë, por ajo i shqetëson komshinjtë me gjuhën e saj.

Edhe kur i treguan për ibadetin e një gruaje tjetër, por thanë se është tamahqare, i Dërguari i Allahut tha: "**atëherë nuk ka asnjë të mirë në të.**"

Ata thanë se kjo nuk është përgojim, për shkak se flitet për gabimet e tyre në fe. Por, ky krahasim i tyre është pa themel. As'habët e pyetën Resulallahun s.a.v.s., për gjëra të tilla sepse kishin nevojë ta mësojnë rregullat e fesë për këto çështje, e jo të qortojnë personat e përmendur. E ky mësim ishte i mundur vetëm duke pyetur Resulallahun s.a.v.s., jo dikë tjetër. Dëshmia jonë është konsensusi i ummetit. Sipas konsensusit të ummetit, përgojues është personi që flet prapa shpine për cilësitë e një personi që atij nuk i pëlqen. Sepse ky është edhe përgojimi i përshkruar nga Resulallahu s.a.v.s.. Njeriu që përgojon edhe pse ka të drejtë, është përgojues, dhe është sikur të ketë ngrënë mishin e vëllait të tij. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

- **A e dini se çfarë është përgojimi?** Ata thanë:

- *Allahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë.* Resulallahu s.a.v.s.,tha:

- **Përgojimi është kur përmend vëllain tënd me një cilësi që atij nuk i pëlqen.** Ata thanë:

- *Nëse vëllai e ka cilësi?*, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- **Nëse e ka atë që ju e thoni, po e përgojoni. Nëse nuk e ka, atëherë po shpifni.**¹⁴⁴

¹⁴⁴ Muslimi nga Ebu Hurejre

Muadh b. Xhebel r.a., tregon: *“Një person u përmend në praninë e Resulallahut s.a.v.s., e as’habët thanë:*

- Ai është shumë i pafuqishëm, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

*- **Mos përgojoni vëllain tuaj.** Ata thanë:*

- Ai është siç themi ne. Resulallahu s.a.v.s., tha:

*- **Nëse nuk është siç thoni ju, atëherë jeni duke shpifur.***

Aishe r.anha., tregon:

*“Një ditë erdhi një grua në shtëpinë tonë. Kur u largua, unë bëra shenjë me dorë se ishte e shkurtër, e i Dërguari i Allahut tha: **“Ti e përgojove”**.*

Hasan Basriu ka thënë:

“Tri mënyra janë kur bisedon për dikë tjetër: përgojimi, shpifja dhe rrena, dhe të gjitha këto janë përmendur në Kuran. Përgojim është kur thuhet mangësia që ka personi, shpifje është kur thuhet mangësia që nuk e ka, dhe rrenë është kur thuhet ajo që ke dëgjuar.

Ibn Shirinit iu kujtua një person dhe tha *“ai i ziu”*, dhe menjëherë më pas, duke kërkuar falje, tha *“unë përgojova duke e thënë kështu”*.

Kur po fliste për Ibrahim Nehaiun, Ibn Sihrini vuri dorën në një sy dhe foli për të, e nuk tha se Ibrahim ishte i verbër në njërin sy.

Aishe r.anha., ka thënë: *“Mos përgojoni askënd. Sepse kur një herë isha me Resulallahun s.a.v.s., thash: “Çfarë fundi të gjatë paska ajo grua!”*, e Resulallahu s.a.v.s., menjëherë më tha: **“Pështyj!”**, e kur pështyva, nxora një copë mish nga goja.”¹⁴⁵

PËRGOJIMI NUK ËSHTË VETËM ME GJUHË POR EDHE ME ÇDO GJYMTYRË

Të folurit me gjuhë është bërë haram sepse i ke treguar dikujt për mangësinë e vëllait tënd mysliman dhe i ke treguar një cilësi që vëllait tënd nuk i pëlqen. Njëra prej këtyre është ajo që tregon Aishja r.anha., kur thotë: *“Një ditë erdhi një grua në shtëpinë tonë. Kur u largua, unë bëra shenjë me dorë se ishte e shkurtër, e i Dërguari i Allahut tha: **“Ti e përgojove”**.*

Përveç kësaj, edhe zbavitja përmes imitimit është përgojim, dhe ndoshta përgojimi më i keq. Përgojim është të imitohet të folurit, ecja, lëkundja dhe gjestet tjera të dikujt. Sepse imitimi është një përshkrim më i qartë. E gjithë kjo është e ndaluar. Ndërsa Aishe r. anha., kur dikush përgojoi dikë në këtë mënyrë, tha: *“Nuk më pëlqen të imitoj dikë kur kanë këto gjendje”*.

¹⁴⁵ Ahmedi.

Edhe përgojimi me shkrim është i tillë. Sepse edhe pena është si një gjuhë. Është përgojim që një shkrimtar të shkruajë kundër dikujt. Por, nëse ka sebeb që e detyron në këtë, mund të tolerohet, e që do ta shpjegojmë. Nuk është përgojim që një autor të shkruajë *“një popull ka thënë...”*, sepse përgojimi është sulm ndaj një personi të caktuar, qoftë ai i vdekur apo i gjallë. Nëse personi me të cilin flet e di çështjen, është përgojim të folurit si *“njëri nga ata që erdhën tek ne sot”* ose *“njëri nga ata që pamë”*.

Sepse ajo që është e ndaluar, është të identifikojë të përgojuarin. Nëse personi me të cilin flet nuk e di se për kë e ke fjalën dhe për kë synon, lejohet të flitet kështu. Kur Resulallahut s.a.v.s., nuk i pëlqente ndonjë veprim i ndonjë personi, ai thoshte:

“Çka u ka ndodhur disa njerëzve, që bëjnë kështu”¹⁴⁶, dhe nuk e jepte emrin e personit. Përgojimi më i shëmtuar është përgojimi nga dijetarët hipokritë. Qëllimi i tyre është të tregojnë veten në mesin e të mirëve. Kinse ata i shmangen përgojimit, e nga ana tjetër, përgojojnë dhe vazhdojnë hipokrizinë e tyre. Për shkak të injorancës së tyre, ata as që e kuptojnë se kanë rënë në këto dy vese.

Për shembull, kur përmend një person ose një dijetar që ishte i lidhur me shtetin, dhe thotë:

¹⁴⁶ Ebu Davud nga Aishe r. anha

“Falënderimi i takon Allahut, i Cili nuk na sprovoi duke na mbajtur para dyerve të sulltanëve dhe sundimtarëve, duke na poshtëruar për një kafshatë bukë.” Ose, thotë: “Kërkojmë strehim tek Allahu nga paturpësia dhe kërkojmë prej tij të na mbrojë.”

Qëllimi i të gjitha bisedave të tilla është të tregojnë se ata janë të pastër dhe të tjerët janë me të meta. Por këtë e shpreh gjoja me dua. Prandaj, ata e fillojnë fjalimin e tyre me lavdërim dhe dua. Ndonjëherë ai fillon të flasë duke lavdëruar personin që dëshiron ta përgojë, si: *“Sa njeri i mirë është filani, ai nuk bën gabime në ibadet. Por mjerisht, ai është mendjemadh.”* Ose thotë: *“Ai është bërë dembel këto ditë, dhe ka rënë nën shkallën tonë, pra është i pa sabër.”* Kështu ai i jep përparësi vetes.

Qëllimi i tij është të diskreditojë të tjerët, qoftë edhe në mënyrë indirekte, dhe të lavdërohet duke e ngjasuar veten me njerëz të drejtë. Duke bërë kështu, ai bashkon tri vepra të këqija: përgojimin, hipokrizinë dhe vetëpastrimin. Përkundër gjithë kësaj, ai paraqitet se është nga të drejtët, që i shmanget përgojimit. Njerëz të tillë injorantë janë lodra në duart e shejtanit. Kur ata angazhohen në veprim me injorancë, shejtani i fut në vështirësi dhe i shkatërron veprat e tyre me mashtrim. Pastaj qesh dhe tallet me ta.

Një nga format e përgojimit nga njerëz të tillë është të kërkojnë dhe zbulojnë gabimet e dikujt, por disa nga dëgjuesit nuk e dinë se për kë është fjala. E, ai përpiqet ta njoftojë personin me veprimet e tij dhe duke thënë: *“Subhanallah, sa i çuditshëm është ky njeri.”* Kështu ai përmend Allahun dhe e bën emrin e Allahut mjet për të arritur qëllimin e tij të shëmtuar.

Një formë e përgojimit është edhe kur thotë: *“U brengosëm që shoku ynë u zhyt në argëtim. Allahu e shpëtoftë.”* Edhe pse thotë kështu, ai nuk është i sinqertë. Sepse po të ishte qëllimi i tij i sinqertë, ai do të bënte dua për të në fshehtësi, pas namazit. Po të ishte kjo brengë e vërtetë, ai nuk do të kishte zbuluar mangësinë e vëllait.

Mënyra tjetër e përgojimit është kur flet kinse është duke bërë dua: *“Mëshirë për të gjorin (filanin), ka pësuar një fatkeqësi të madhe, Allahu e faltë atë dhe neve”.*

Në fakt, ai përgojon, Allahu Teala i di mendimet e tij të pista, por ai nuk mund ta kuptojë se ku ka rënë, për shkak të injorancës së tij. Edhe kur dëgjohej përgojimi me pëlqim dhe habi, është përgojim. Sepse, ai që dëgjon në këtë mënyrë, ai dëgjon përgojuesin i hutuar, që përgojuesit t'i shtohet kënaqësia në përgojim, dhe që ta teprojë.

Duke vepruar kështu, ai sikur nxjerr atë që ka brenda përgojuesit, dhe dëshiron të thotë: *'Çudi! Nuk e dija që ai ishte i tillë. Deri tani e njihja vetëm si njeri të mirë e të drejtë. Mendova se ishte krejt e kundërta e asaj që thua ti. Allahu na ruajtë nga të gjitha llojet e belave!'*

Të gjitha këto janë miratim dhe inkurajim i përgojimit. Bile edhe dëgjimi në heshtje është inkurajim dhe ortakëri në përgojim. E miratimi i përgojimit nuk është gjë tjetër veçse përgojim. Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Edhe ai që dëgjon përgojimin është përgojues.”¹⁴⁷

Është transmetuar nga Ebu Bekri dhe Omeri se njëri prej tyre një ditë tha: *“Filani fle shumë!”* Pastaj të dy kërkuan nga Resulallahu s.a.v.s., t'u shtonte djathë, ullinj, ose hallvë bukës së tyre për të ngrënë, e Resulallahu s.a.v.s., tha:

- Ju keni ngrënë. Ata thanë:

- Jo, nuk kemi ngrënë; e Resulallahu s.a.v.s., ju tha:

- Po, ju hëngrët nga mishi i vëllait tuaj.

Kur i kushtoni vëmendje, e shihni se Resulallahu s.a.v.s., po i akuzon të dy, kurse njëri fliste, e tjetri dëgjonte.

Ngjashëm, edhe pse njëri i tha shokut:

“Ky vdiq si qeni” për Maizin, Resulallahu s.a.v.s., ju tha të dyve:

¹⁴⁷ Teberani nga Ibn Omeri

“Këtë cofëtinë copëtojeni dhe hajeni”¹⁴⁸,

dhe folësin e dëgjuesin i barazoi në mëkatin e përgojimit.

Prandaj, ai që dëgjon përgojimin nuk mund të shpëtojë nga gjynahu i përgojimit. Por nëse refuzon me gjuhën e tij, atëherë shpëton. Personi i cili gjendet në një mexhlis ku përgojnë duhet të refuzojë me gjuhë, e nëse ka frikë - me zemër, ose largohet nga mexhlisi, ose e ndërpret fjalën e përgojuesit me një fjalim tjetër, e atëherë ai nuk konsiderohet përgojues. Nëse nuk i bën këto, është ortak në përgojim.

Edhe nëse rrejshëm thotë: "*Mos fol*", pavarësisht dëshirës së zemrës për ta dëgjuar, kjo është hipokrizi. Ai nuk mund të shpëtohet nga gjynahu nëse nuk e sheh përgojimin si të shëmtuar.

Përpjekja për të kundërshtuar përgojimin vetëm me lëvizje të dorës, kokës, vetullave apo qerpikëve nuk e shpëton nga përgjegjësia. Sepse kjo është nënvlerësim i përgojimit. Ajo që vlen është të tregohet e keqja e përgojimit dhe të ndalohej haptazi.

¹⁴⁸ Ebu'l-Abbas nga Abdurrahmani

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Nëse një besimtar poshtërohet pranë besimtarit dhe ai nuk e ndihmon atë edhe pse mund ta ndihmojë, Allahu do ta poshtërojë atë para njerëzve në Ditën e Gjykimit.”¹⁴⁹

“Kushdo që ruan vëllain e tij (mysliman) nga përgojimi në një mexhlis ku ai nuk është i pranishëm, Allahu do ta mbrojë nderin tij në Ditën e Gjykimit.”¹⁵⁰

“Ai që mbron dinjitetin e vëllait të tij (mysliman) ku ai nuk është i pranishëm, Allahu Teala e çliron prej xhehenemit.”¹⁵¹

SEBEPET QË INKURAJONË PËRGOJIMIN

Ka shumë sebepe që tërheqin në përgojim, që ne mund t'i përmbledhim në njëmbëdhjetë. Tetë nga to janë të përgjithshme, vlejnë për të gjithë, e tri prej tyre kanë lidhje me njerëzit e fesë dhe të zgjedhur (*havas*).

¹⁴⁹ Teberani nga Sehli

¹⁵⁰ Ibn Ebi'd-Dunja

¹⁵¹ Ahmed dhe Teberani nga Esmā b. Zejdit

Tetë sebepe të përgjithshme

1. Sebepe i parë është ta qetësojë zemërimin. Kur dikush është i zemëruar me dikë për ndonjë sebep, ai kënaqet duke folur kundër tij. Nëse nuk ka besim të fortë, natyrisht që fol kundër tij. Ndonjëherë personi nuk mund ta mposhtë zemërimin dhe zemërimi i fshihet brenda, pastaj kjo shndërrohet në urrejtje, dhe ky vazhdimisht përgojon personin. Zemërimi dhe urrejtja janë shkaqet kryesore të përgojimit.

2. Sebepe i dytë është përshtatja shokëve për t'i ndihmuar ata në biseda. Sepse kur shokët e tij përgojnë njerëzit, ai mendon se nëse i mohon shokët, ose largohet nga mexhlisi i tyre, ata do të zemërohen dhe do ta urrejnë. Prandaj, ai i ndihmon ata në përgojim dhe e konsideron këtë si një sjellje të mirë. Ndonjëherë shokët e tij zemërohen për diçka, e edhe ai i bashkohet atij zemërimit për të treguar se është me ta në çdo gjendje, dhe fillon të numërojë të këqijat e njerëzve bashkë me ta.

3. Kur personi beson se do ta përgojnë dhe ofendojnë, prandaj nxiton ta përgënjeshtrojë atë që do të flas kundër tij. Për të përforcuar gënjeshtren në fund, ai së pari tregon atë që e di të jetë e vërtetë për personin, dhe duke përzier gënjeshtren me të vërtetën, mendon se e bën gënjeshtren e vet të bindshme, bile thotë:

“Gënjeshtria nuk është adeti im; unë ju tregova gjendjen e tij, dhe doli siç ju thashë.

4. Personi përgojon për të shpëtuar veten, për shkak që ia ngarkon dikujt tjetër ato që atij ia kanë ngarkuar. Për shembull: kur dikush bën një veprim për të zemëruar një person dhe ky flet kundër atij dhe përmend të këqijat që ky i ka bërë. Por detyra e tij është të shpëtojë veten nga ky zemërim. Nuk është detyrë e tij t’i përmend ato që i ka bërë tjetri, si hakmarrje. Ose, përgojon personin duke thënë, *“e bëmë bashkë me filanin”*, për të ulur barrën e vet, dhe për t’u shfajësuar.

5. Llafet si *ai është injorant, i paditur, fjala e tij është e pavlerë, nënçmon mendimin e tjetrit*, duke u paraqitur se është më i ditur.

6. Zilia, ndonjëherë personi nuk mund të durojë që njerëzit ta lavdërojnë dhe respektojnë dikë, dhe flet kundër tij për ta diskredituar. Kjo është zilia, e cila është tjetër nga zemërimi dhe urrejtja. Sepse zemërimi dhe urrejtja i çojnë njerëzit në vrasje. Por zilia ndonjëherë ndodh edhe mes shokëve më të sinqertë.

7. Sebepi i shtatë është kur rendit gabimet e të tjerëve për të bërë shaka, për t’u zbavitur dhe për të kaluar kohën duke qeshur, gjë që është për shkak të arrogancës dhe mendjemadhësisë.

8. Për shkak se e përçmon njeriun, ai gjithmonë tallet me të, si në prani të tij, ashtu edhe në mungesë të tij. Sebepi i kësaj është se veten e sheh të madh, e të tjerët i nënçmon.

Tri sebepe të veçanta

Sa i përket tri sebepeve që është në lidhje me njerëz të fesë dhe të zgjedhur (*havas*), këto janë pikat më të rënda dhe më delikate të përgojimit. Sepse këto janë të këqija që shejtani i quan të mira, e nëse ka të mira në to, shejtani i shton të keqen.

1. Sebepi i parë është habia për gabimin e cildo personi ose mohimi i një realiteti, dhe burim i kësaj është feja. Kur një person thotë: *"Jam habit shumë nga veprimi i filanit."* Personi që e thotë këtë ndonjëherë është realist dhe thotë atë që beson. Por detyra e tij këtu është të thotë: *"Unë habitem ma ata që besojnë kështu dhe që e bëjnë këtë gabim,"* pa përmendur emër. Fatkeqësisht, shejtani e shtyn të përmend emrin e personit. Në këtë mënyrë ai pa vetëdije bie në vorbullën e përgojimit. Për shembull, kur dikush thotë: *"Jam i habitur si mund të ulet filani pranë atij injorantit."* e kjo është përgojim.

2. Sebepi i dytë është mëshira ndaj personit. Për shembull, filani mërzitet për sjelljen e një personi dhe thotë: *"Sa keq, më ka mërzitur gjendja e këtij personi"*.

Edhe pse ka të drejtë në këtë pohim, por mërzia e shtyen të japë emrin e personit. Në këtë mënyrë ai përgojon. Për të hequr sevapin e shqetësimit, keqardhjes, mëshirës dhe mërzi, shejtani e shtyn ta përmend emrin e personit, dhe në këtë mënyrë ai përgojon.

3. Sebepe i tretë është zemërimi për Allahun. Ndonjëherë personi zemërohet kur sheh ose dëgjon një të keqe që ka bërë filani. Prandaj ai shfaq zemërimin dhe tregon emrin e personit me të cilin është inatosur. Por, detyra e tij është të shfaq zemërimin e vet duke urdhëruar që të bëhen vepra të mira dhe të ndalojë prej veprave të këqija (***emri bi'l-maruf ve'n-nehji-ani'l-munker***) dhe të mos shfaq zemërim mbi dikë tjetër, të mos e përmend personin si keqbërës.

Pra, këto tri sebepe të përgojimit janë çështje e vështirë, jo vetëm për njerëzit e rëndomtë, por edhe për dijetarët. Sepse ata mendojnë se nuk ka të keqe të përmendet emri i personit, kur habia, mëshira dhe zemërimi janë për Allahun, dhe në këtë mënyrë arsyetojnë veten. Por, është gabim të mendohet kështu. Siç do ta përmendim më vonë, ka situata kur lejohet përgojimi, por jo të përmendet emri i personit.

Amir b. Vasil transmeton se në kohën e të Dërguarit të Allahut, s.a.v.s., një person kaloi pranë një mexhlisi dhe i përshëndeti. Edhe ata ia kthyen përshëndetjen, e kur ky u largua, njëri nga mexhlisi tha:

- *Unë e urrej këtë njeri për Allahun.*

Njerëz të tjerë që ishin ulur në mexhlis thanë:

- *Turp të kesh, pse fole kështu?* Betohemi se do t'i tregojmë atë që e thua,”

dhe ata i dërguan personit njërin prej tyre, e ai i tregoi atë që është thënë për të, Pas kësaj personi i përgojuar shkoi te Resulallahu s.a.v.s., dhe u ankua për fjalët që ishin thënë kundër tij. Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- ***Thirre personin që ka folë kundër teje.*** Ai shkoi dhe e thirri atë person. Personi erdhi dhe pranoi se e kishte thënë atë. Resulallahu s.a.v.s., e pyeti:

- ***Atëherë pse e urren këtë njeri?*** Personi tha:

- *Unë kam qenë shërbëtori i tij dhe e di gjendjen e tij. Nuk e kam parë këtë njeri që ka falë namaz tjetër përveç farzit.* Personi i përgojuar i tha:

- *O i Dërguari i Allahut! Pyete këtë njeri! A e ka parë ai se unë nuk kam fal namazin farz në kohë, apo ndonjë mangësi në abdes a në namaz, në ruku dhe në sexhde.*

I Dërguari i Allahut pyeti, e personi tha:

- *Jo, nuk ka bërë gabime, por nuk ka agjëruar asnjë ditë përveç ramazanit.* Personi i përgojuar i tha:

- *O i Dërguar i Allahut! Pyete, a ka parë ndonjëherë që kam bërë gabim në ramazan?* I Dërguari i Allahut pyeti, e personi tha:

- Jo, nuk ka gabuar në agjërimin e ramazanit, por nuk ka dhënë asnjë lek përveç zekatit (të detyrueshëm). Personi i përgojuar tha:

- O i Dërguar i Allahut! Pyete, a kam pasur ndonjë mangësi në kryerjen e obligimit të zekatit. I Dërguari i Allahut pyeti, e personi tha:

- Jo, nuk ka pasur ndonjë mangësi në zeqat. Pas kësaj, i Dërguar i Allahut, i tha përgojuesit:

- ***Largohu nga këtu, ndoshta ky është më i mirë se ti.***¹⁵²

MJETE PËR TË MBROJTUR GJUHËN NGA PËRGOJIMI

Dije se të gjitha adetet e këqija shërohen me dituri dhe me ilaçin e veprimit. Shërimi është i mundur duke diagnostikuar sëmundjen, duke gjetur shkakun dhe me eliminimin e shkakut. Pra, le të shqyrtojmë se babet e shërimit.

Ka dy mënyra për të mbrojtur gjuhën nga përgojimi, njëra është e përmbledhur e tjetra e hollësishme.

¹⁵² Ahmed

Mënyra e përmbledhur,

Siç mund të kuptohet nga hadithet që kemi transmetuar, personi duhet ta dijë se për shkak të përgojimit përballet me zemërimin e Allahut Teala dhe i ngjason atij që ha cofëtinë, dhe se përgojimi ia shkatërron sevapet.

Sepse në Ditën e Gjykimit të përgojuarit do t'i jepen sevapet e përgojuesit, si dënim për përgojimin, e nëse përgojuesi nuk ka sevape, gjynahet e të përgojuarit i jepen përgojuesit, dhe nëse gjynahet i janë më të rënda në peshore, hyn në xhehenem. Bile duhet ta dijë se duke marrë gjynahet e të përgojuarit, gjynahet e tij do të jenë më të rënda dhe sevapet do të zvogëlohen në shkallën më të ultë, dhe të gjitha këto do të ndodhin pas llogarisë së ndërsjellë, pas zbatimit të të drejtës së të përgojuarit në Ditën e Gjykimit.

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Përgojimi shkatërron sevapet më shpejtë se sa zjarri që djeg dru të thatë."

Flitet se një person i tha Hasan Basriut:

- *Dëgjova se po më përgojon; Hasan Basriu i tha:*
- *Shpresoj se për aq sa të kam përgojuar, t'ju jepet juve nga sevapet e mia.*

Kushdo që i dëgjon dhe kupton lajmet për përgojimin, nuk e lëviz gjuhën në përgojim, prej frikës nga këto lajme. Një mënyrë tjetër për të shpëtuar nga përgojimi është të mendojë veten. Ata që gjejnë mangësi në vetvete janë të zënë me përmirësimin e tyre, dhe kujton hadithin:

“Myzhde, për atë person që mangësitë e tij e penguan të merret me mangësitë e tjerëve.”¹⁵³

Personi sa herë që gjen mangësi në vetvete, duhet të ketë turp të përgojojë të tjerët, e më mirë është të jetë i zënë me përmirësimin e mangësive të veta. Edhe nëse nuk i përmirëson mangësitë e veta, duhet të përpiqet të mos përgojoj të tjerët. Këto që po i tregojmë janë mangësi që shfaqen nga veprimi dhe vullneti i personit. Por, nëse ka ndonjë mangësi të lindur, atëherë qortimi për shkak të kësaj do të thotë qortim i Krijuesit. Sepse, kush qorton qëndisjen, po e qorton qëndistarin.

Kur një person i tha një dijetarit:

- *O fytyrë e shëmtuar!; dijetari i tha:*

- *Krijuesi nuk më krijoi të bukur, çfarë faji kam unë?*

Kur personi nuk sheh ndonjë të metë në vete, duhet ta falënderojë Allahun dhe nuk duhet ta ndotë veten me përgojim. Sepse përgojimi është si ngrënia e mishit të vëllait të vdekur.

¹⁵³ Bezzar nga Enesi

Nëse personi mendon se është i përsosur, kjo do të thotë se ai nuk e njeh veten (*nefsin*), e kjo është e meta më e madhe. Siç shqetësohet personi kur përgojohet, duhet ta dijë se edhe dikush tjetër shqetësohet kur përgojohet. Meqenëse personi nuk është *razi* të përgojohet, atëherë, atë që nuk e do për vete, nuk duhet ta dojë as për tjetrin. Pra, këto janë mënyrat e përmbledhura të shërimit.

Mënyra e hollësishme,

Siç thamë edhe më sipër, shërimi është i mundur duke diagnostikuar sëmundjen, duke gjetur shkakun dhe me eliminimin e shkakut. Prandaj, personi duhet së pari të hulumtojë se për çfarë arsye përgojon. Nëse përgojon për shkak të zemërimit, duhet të shikojë mënyrat e shërimit me ilaçet që do t'i shpjegojmë në librin ***“E keqja e zemërimit, urrejtjes dhe hasetit”***. Pra duhet të mendojë, *Nëse unë vazhdoj t'i zemërohem këtij personi dhe ta përgoj vazhdimisht, do të shkaktoj zemërimin e Allahut për përgojimin që Allahu Teala e ka ndaluar.”* Sepse Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Me të vërtetë, në xhehenem ka një derë që do të hyjë vetëm ai që e zbaton urrejtjen duke u rebeluar kundër Allahut dhe duke dëmtuar të tjerët.”¹⁵⁴

¹⁵⁴ Ibn Ebu'd-Dunja nga Ibn Abbasi

“Atij që i frikësohet Rabbit të tij, gjuha i rëndohet dhe nuk përpiqet të hakmerret.”¹⁵⁵

“Kush mund ta mposhtë zemërimin dhe nuk hakmerret edhe pse ka mundësi, në Ditën e Gjykimit Allahu Teala e thërret para të tjerëve, dhe i lejon të zgjedh hyrinë që dëshiron.”¹⁵⁶

Në një nga librat që u janë shpallur pejgamberëve të së kaluarës, thuhet: ***“O biri i Ademit! Kur të jesh i zemëruar, më kujto Mua, që kur të zemërohem Unë, të të kujtoj ty, e mos të të shkatërroj, ndër ata që kam shkatërruar.”***

Nëse përgojon për t’ua bërë qejfin shokëve, dihet se kur dëshiron t’i kënaqësh njerëzit, e zemëron Allahun. Si mund të mos respektohet Krijuesi, e shokët të respektohen, si mund të braktiset kënaqësia e Allahut për kënaqësinë e të tjerëve?

Pra, nuk ke nevojë ta përgojosh personin me të cilin je zemëruar. Përkundrazi, kur shoku yt e përgojon një person, duhet t’i zemërohesh shokut, për hir të Allahut. Sepse me përgojim, që është gjynahi më i madh, ai e kundërshton urdhrin e Allahut.

¹⁵⁵ Ebu Mansur nga Sad b. Said

¹⁵⁶ Ebu Davud dhe Tirmithiu nga Muadh b. Enes

Nëse një person të ka përgojuar ty, dhe ti e përgojon atë me qëllim për të zbardh veten, shpëtimi prej kësaj është duke e kujtuar se më i rëndë është zemërimi i Krijuesit sesa zemërimi i krijesës. Sepse duke përgojuar një herë, ti shkakton zemërimin e Allahut, edhe pse ndoshta mund të shpëtosh nga zemërimi i njerëzve. Prandaj, duke supozuar që ke shpëtuar në dynja, në ahiret shkatërrohesh. Ti po e shkakton zemërimin e Allahut, ndërsa dëshiron të parandalosh njerëzit të mos zemërohen ty në të ardhmen. Pra, po e dëmton veten duke shkatërruar sevapet tua, e kjo është budallallëku me i madh.

Duhet ta dish se arsyetimi yt duke thënë: *“Nëse unë e bëra, edhe filani, i njohur si i devotshëm, e ka bërë”*, kjo nuk është gjë tjetër veçse injorancë. Sepse ti more shembull pa-themel për t’ju përshtatur një personi që nuk lejohet t’i përshtatesh. Kushdo që kundërshton urdhrin e Allahut, atij nuk i përshtatesh.

Një person që hedh veten në zjarr nuk mund të bëhet shembull. Ai që e ndjek këtë person është budalla i madh.

Pra, për shkak që e përmend personin tjetër në këtë mënyrë, ti përgojon, dhe në librin tënd regjistrohen dy gjynahe: arsyetimi yt përmes një personi që ka një gjynah, si edhe gjynahun e injorancës tënde. Pra, ti bëhesh si një dele që shikon dhinë, dhe hidhet nga maja e malit.

E sikur ajo dele të kishte gjuhë e të thoshte "*Dhia është më e mençur; u hodh ajo, u hodha edhe unë*", sigurisht që do të qeshnit me marrëzinë e saj. Fatkeqësisht, ti nuk qesh me veten kur vepron kështu.

Nëse qëllimi i përgojimit është të tregosh veten superior duke kritikuar dikë tjetër, duhet ta dish se e humb virtytshmërinë tek Allahu, pikërisht për shkak të përgojimit që ke bërë për këtë qëllim. Edhe, është e dyshimtë që njerëzit do të respektojnë, madje ndodh e kundërta, kur njerëzit të dëgjojnë duke përgojuar dikë tjetër.

Prandaj, si rezultat i përgojimit tënd që e bërë me qëllim, është humbja e virtytshmërisë tek Allahu për respektin që ti supozon se do ta marrësh nga njerëzit. Por, edhe nëse ky supozim është i vërtetë, ai respekt nuk të shpëton nga asnjë përgjegjësi tek Allahu.

Kur bëhet fjalë për përgojimin për shkak të xhelozisë, shpëtim prej saj është kur e di se po i përmbledh dy vuajtje bashkë. Sepse ti e xhelozon atë person për shkak të dynjallëkut, dhe për këtë vuan në dynja, e duke mos u mjaftuar me kaq, e shtove edhe vuajtjen në ahiret, për përgojim. Në këtë mënyrë, ti dëmton veten edhe në këtë botë edhe në ahiret. Pra, ti ke bashkuar dy vuajtjet. Ti duke përgojuar atë person për shkak të xhelozisë, i dhuron sevapet tuaja. Prandaj, ti je shoku i tij e armiku i vetes, sepse përgojimi yt do të të dëmtojë ty, jo atë.

Bile, sëmundjes së xhelozisë i ke shtuar edhe budallallëkun dhe injorancën. Ndonjëherë xhelozia jote ndihmon edhe për të përhapur virtytin e personit që ti e xhelozon. Ndërsa poeti ka thënë:

***“Kur Allahu Teala ta përhapë një virtyt dëshiron,
bën gati një gjuhë të fshehtë, që me xhelози tregon.”***

Sa për talljen, qëllimi yt është të turpërosh dikë. Por ti, duke u përpjekur ta poshtërosh atë para njerëzve, e poshtëron veten para Allahut, melekëve dhe pejgamberëve.

Nëse mendoni për mallin, pendimin, poshtërimin në Ditën e Gjykimit dhe si do të ngarkohesh me gjynahet e atij me të cilin tallesh dhe do të përfundosh në xhehenem, padyshim që nuk do të përpiqesh ta poshtëron askënd.

Nëse mendon për gjendjen tënde në Ditën e Gjykimit, do të kuptosh se ti meriton më shumë tallje. Sepse ti u talle me tjetrin para disa njerëzve, por në Ditën e Gjykimit do të bartësh gjynahet e tij si një kafshë, në prani të të gjitha krijesave, dhe të gjithë tallen me ty deri sa futesh në xhehenem. Të gjithë do të gëzohen që Allahu e ndihmoi personin që është keqtrajtuar prej teje, dhe që i jepet atij mundësi që të marrë hakun.

Nëse përgojon për të treguar mëshirë dhe dhembshuri ndaj personit për shkak të gjynaheve të tij, kjo është shumë mirë.

Por, edhe për këtë shejtani të mashtron dhe të përshpejton për të thënë emrin e personit duke shkaktuar që në vend të shpërblimit që do të merrje për mëshirën, nga sevapet tuaja do t'i jepet atij. Duke vepruar kështu, ti do të bëhesh për mëshirë. Sepse sevape tua pakësohen.

Pra, u kuptua se zemërimi për Allahun nuk kërkon përgojim. Por, për të shkatërruar sevapet që ke fituar për shkak të zemërimit për Allahun, shejtani të pëshpërit që të përgojosh, që kështu të shkaktojë zemërimin e Allahut ndaj teje.

Duhet ta dish këtë dhe të largohesh prej përgojimit nëse ndodh diçka që të habit dhe të tërheq në përgojim. Duhet të çuditesh se si e shkatërro veten dhe fenë tënde për fenë dhe botën e tjetrit! Megjithëkëtë, ti nuk je i sigurt edhe prej dënimit në dynja. Siç e tregove ti në habi gjendjen e fshehtë të personit, edhe Allahu Teala e zbulon gjendjen tënd të fshehtë, dhe të poshtëron.

Siç shihet, ilaçi për të gjitha llojet e përgojimeve, është zbatimi i rregullave të imanit. Personi që ka iman të fortë pa dyshim që gjuha e tij do të largohet nga përgojimi.

PËRGOJIMI ME ZEMËR ËSHTË HARAM

Dije se, siç është haram përgojimi me gjuhë dhe gjymtyrë, edhe përgojimi me zemër është haram. Kësaj i kanë thënë *mendim i keq*. Ky mendim është si një fjalë e keqe. Ashtu siç është e ndaluar të përmendësh të këqijat e të tjerëve me gjuhë, po ashtu është e ndaluar të mendosh keq për to me zemër. Nuk është e drejtë e jotja të kesh mendim të keq ndaj askujt. Po flas për gjykimin e zemrës tënde ndaj të keqes së dikujt tjetër. Gjërat që kalojnë në zemrën tënde për një çast, falen. Bile edhe dyshimi është falë. I ndaluar është dyshimi (*zann*). Dyshimi është ana në të cilën anon nefsi dhe kthehet zemra. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“O ju që keni besuar, largohuni prej dyshimeve të shumta, meqë disa dyshime janë gjynah.”

49- Huxhurat: 12

Sebepi pse mendimi i keq llogaritet haram është ky: Vetëm Allahu Teala, i Cili e di gajbin, e di atë që ka në zemrën e secilit. Prandaj nuk ke të drejtë të mendosh keq për askënd, nëse nuk ke informacion të fortë, që nuk pranon interpretime. Dyshimet që të vijnë në zemër për gjërat që nuk i sheh me sy dhe nuk i dëgjon me veshë janë nga shejtani. Prandaj, duhet ta mohoni shejtanin. Sepse, shejtani është gjynahqari më i madh.

Ndërsa Allahu Tela thotë:

“O ju që keni besuar, nëse ndonjë i pandërgjegjshëm u sjell ndonjë lajm, ju shqyrtojeni mirë, ashtu që të mos e goditni ndonjë popull pa e ditur realitetin, e pastaj të pendoheni për atë që keni bërë.” 49-Huxhurat: 6

Pra, nuk lejohet pranimi i vesveses së shejtanit, pa marrë parasysh se a është shenjë për ndonjë dëm, apo dobi. Sepse mund të ndodh që gjynahqari ta thotë të vërtetën, por ti duhet ta mohosh, për faktin se është gjynahqar. Për shembull, nëse nuhatni gojën e një njeriu dhe nuhatni verën nga goja e tij, për të nuk zbatohet dënimi i pirjes së verës. Sepse ai mund ta ketë shpëlarë gojën pa pirë, ose mund të ketë qenë i detyruar të pijë.

Meqenëse e gjithë kjo është e mundur, nuk është e drejtë të miratohet me zemër që ai ka pirë, bile më mirë të mohohet ajo mundësi. Pra, nuk lejohet mendimi i keq për personin për shkak kësaj. Sepse Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Allahu i ka bërë haram një myslimani pasurinë e myslimanit tjetër, jetën e tij dhe mendimet e këqija për të.”¹⁵⁷

¹⁵⁷ Bejhaki nga Ibn Abbas

Kushtet që kërkohen që pasuria e njeriut të jetë *mubah*, të njëjtat kërkohen edhe për mendimin e keq. E kjo është duke e parë me sytë e vet, ose ka dëshmitar të drejtë.

Nëse nuk bazohet në shikim dhe dëshmi, e në zemër vjen vesvese e mendimit të keq, menjëherë duhet të refuzohet dhe duhet t'i thotë vetes: *Si më parë, edhe tani, gjendja e tij është e fshehur prej teje, prandaj ka mundësi për të interpretuar atë që po sheh prej tij edhe për të mirë, edhe për të keq.*

Nëse ti thua: *Si të dihet se ajo që vjen në zemër është mendim i keq, pasi që dyshimet luhaten vazhdimisht dhe njeriut i vijnë gjëra të ndryshme në mendje?*; ne themi se, shenja e mendimit të keq është kur sjellja jote e mëparshme ndryshon ndaj personit dhe ti fillon ta urresh, më nuk është i mirëpritur, ti nuk e thërret, dhe kur ai është në vështirësi, ti nuk shqetësohesh.

Të gjitha këto janë shenja të mendimit të keq që është vendosur në zemrën tënde. Për shpëtimin nga mendimi i keq, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

”Tri gjëra mund të gjenden te besimtari, por ka edhe mënyra të shpëtimit nga këto; mënyra e shpëtimit nga mendimi i keq është të mos pasohet ajo që ndjell dyshim.”

Pra, të mos hulumtohet as me veprim, as me zemër. Besimtari nuk duhet të lejojë që mendimi i keq të vendoset në zemrën dhe gjymtyrët e tij. Vendosja e mendimit të keq në zemër është me shndërrimin e dashurisë në urrejtje. Ndërsa vendosja në gjymtyrë do të thotë të veprohet në përputhje me atë mendim të keq.

Shejtani ndonjëherë ia vendos mendimin e keq në zemër personit me një imagjinatë më të thjeshtë, dhe e bën ta pranojë këtë si zgjuarsi të veten, bile ia vendos në zemër edhe vesvesen se *“besimtari shikon me nurin e Allahut dhe gjen të vërtetat e fshehura”*, me çka e mashtron. Në realitet, ai shikim nuk është me dritën e Allahut, por me vesvesen e shejtanit.

Padyshim, ti je i falur për prirjen që të vërtetosh nga një person i drejtë atë që ke dëgjuar. Sepse përpjekja për ta mohuar personin do të ishte një krim kundër drejtësisë, duke menduar se personi i drejtë po gënjen. Nuk është e drejtë të mendosh keq për një person e për tjetrin mirë.

Natyrisht, duhet të hetohet nëse ka ndonjë armiqësi, zili dhe hakmarrje mes tyre që mund të bëhet sepse për këtë akuzë. Sepse sheriati ka refuzuar dëshminë e babait të drejtë për djalin e tij, pasi që është mundësi për gabim. Në këtë mënyrë, nuk pranohet as dëshmia e armikut.

Kur dëshmitari bëhet armik - edhe nëse është i drejtë - duhet të ndalet, nuk duhet as ta pohosh, as ta mohosh, por duhet të thuash: *Ndoshta gjendja e tij ishte e fshehur prej meje, as tani nuk është e ndriçuar për mua, dhe ky mbeti në gjendjen si më parë.* Ndonjëherë personi është i drejtë në pamje të jashtme. Mund të mos ketë urrejtje mes tij dhe përgojuesit. Por përgojimi i njerëzve mund të jetë adet edhe i personit që në pamje të jashtme duket i drejtë. Ai që e dëgjon, mendon se është i drejtë. Por, ai nuk është, sepse ai që përgojon është gjynahqar.

Bile, nëse përgojimi është adet i tij, as dëshmia e tij nuk pranohet. Por fatkeqësisht, për shkak se përgojimi është bërë adet mes njerëzve, ata nuk i japin rëndësi kësaj. Kur ke një mendim të keq për një mysliman, për ty më mirë është të kujdesesh më shumë për të, dhe të lutesh për të. Sepse kjo sjellje e jotja e zemëron shejtanin dhe e largon prej teje. Pas kësaj shejtani nuk mund të vendos mendime të këqija në zemrën tënde. Sepse ka frikë se prapë i japë rëndësi personit dhe lutesh për të. Kur sheh gabimin e një personi, këshilloje fshehurazi. Mos i lejo shejtanit të të mashtrojë e ta përgojosh personin.

Kur i jep këshillë tjetrit, mos e përul dhe mos e mbaj veten më lartë duke i thënë *“Ja, unë e di se çfarë të mungon”*, Qëllimi yt me këtë këshillë duhet të jetë shpëtimi i tij nga ajo situatë e rrezikshme.

Si ndjen keqardhje për veten, duhet të ndjesh keqardhje edhe për të. Bile duhet të jetë më e dashur për ty nëse ai vet e braktis atë mangësi, e jo prej këshillës tënde.

Nëse vepron në mënyrën që e përshkruam, ti merr shpërblim si për këshillën, ashtu edhe për keqardhjen dhe për ndihmën tënde në çështjet e fesë. Një nga frytet e këqija të mendimit të keq është hulumtimi për të mësuar diçka për një person. Pasi që zemra nuk mjaftohet vetëm me supozim, ajo kërkon ta kuptojë të vërtetën. Prandaj hulumton për të zbuluar të metat e personit, e kjo është e ndaluar. Allahu Teala thotë:

“...mos hulumtoni për zbulimin e të metave të njëritjetrit...” 49-Huxhurat: 12.

Supozimi, hulumtimi dhe përgojimi janë të ndaluara në të njëjtin ajet. Shprehja *texhessus* e përdorur në këtë ajet do të thotë: të mos lihet robi i Allahut nën mbulesën e Allahut, të hulumtohen dhe të zbulohen të metat e tij të fshehura, për t'i poshtëruar ata. Në librin “*Urdhërimi për vepra të mira dhe ndalimi prej të këqijave*” (***emri bi'l-maruf ve'n-nehj-ani'l-munker***) kemi shpjeguar hakikatin e *texhessus*-it.

SEBEPE QË LEJOJNË PËRGOJIMIN

Dije se, leja që të flitet për gabimet e të tjerëve, varet nga qëllimi i mirë që mund të arrihet duke i shpjeguar ato. Zhdukja e gjynahit të përgojimit është e mundur vetëm me këtë qëllim të mirë, e këto janë gjashtë:

E para, është ankimi për padrejtësinë. Shembull, nëse një person flet shumë për padrejtësinë, ryshfetin dhe tradhtinë e një gjykatësi, ai përgojon dhe bën gjynah. Por, nëse personit vërtetë i është bërë padrejtësi nga gjykatësi, nuk është gjynah që ai të ankohet te një autoritet më kompetent dhe t'i tregojë atij për padrejtësinë që i është bërë. Sepse personi në këtë mënyrë merr hakun. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s, ka thënë:

“Ai që ka hak, i lejohet të flasë”¹⁵⁸, e në një hadith tjetër:

“Zullum është që një i pasur ta vonojë borxhin.”¹⁵⁹

Edhe në një hadith tjetër:

“Vonesa e (borxhit të) të pasurit e bën të ligjshëm dënimin dhe përgojimin e tij.”¹⁶⁰

E dyta, të kërkohet ndihmë për të korrigjuar gabimin e bërë të gjynahqarit dhe për ta kthyer në rrugën e drejtë.

¹⁵⁸ Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

¹⁵⁹ Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

¹⁶⁰ Ebu Davud, Nesai dhe Ibn Maxhe

Sipas transmetimit, Omeri r.a., shkoi te Osmani r.a., (disa kanë thënë se ka shkuar te Talha, r.s.) i dha selam, e ai nuk ia ktheu selamin. Omeri shkoi te Ebu Bekri r.a., dhe i tregoi për situatën. Ebu Bekr r.a., shkoi te Osmani për ta rregulluar situatën, dhe ata nuk e konsideruan përgojim këtë kërkesë të Omerit për ndihmë. Ngjashëm kur Omeri r.a., dëgjoi se Ebu Xhendeli ishte dehur në Sham, e i shkroi letrën:

“Në emër të Allahut, Mëshiruesit, Mëshirëplotit!

Hâ, Mîm.

Shpallja e këtij Libri është prej Allahut, të Plotfuqishmit dhe të Gjithëdijshtit,

Falësit të gjynaheve dhe Pranuesit të pendimit, që dënon ashpër, si dhe Zotëruesit të të mirave.” (40:1-3).

Pas kësaj letre të Omerit, Ebu Xhendel u pendua, e Omeri nuk e konsideroi personin që ia përcolli letrën si përgojues. Sepse qëllimi i tij ishte që letra e Omerit të ndikojë që Ebu Xhenderi ta braktisë alkoolin. Pra, nëse bëhet me qëllim të mirë, ai përgojim është i lejuar, përndryshe është haram.

E treta, është kërkimi i fetvasë. Për shembull, kur një person shkon te myftiu me qëllim për të marrë një fetva për të gjetur një rrugë shpëtimi dhe i thotë: *“Babai (ose vëllai, ose grua) po më bëjnë zullum”,* kjo është *xhaiz*.

Sepse Hinda, bija e Utbes, shkoi te Resulallahu s.a.v.s., u ankua dhe pyeti:

- *Burri im (Ebu Sufjani) është koprrac, ai nuk më ushqen mua dhe fëmijët mjaftueshëm, prandaj a mund të marr fshehurazi dhe të ushqej fëmijët?* Resulallahu s.a.v.s, tha:

- ***Merr sa është e mjaftueshme për ty dhe fëmijët tu.***

Edhe pse Hinda tregoi mizorinë dhe koprracinë e burrit të saj, meqë qëllimi i saj ishte të marrë fetva, Resulallahu, s.a.v.s., nuk e ndaloi t'i thotë këto fjalë.

E katërta, është mbrojtja e myslimanit nga e keqja. Për shembull, kur sheh një fakih duke u shoqëruar me një gjynahqar, dhe ke frikë se mos i përhapet diçka fakihut për shkak të sjelljes së tij të keqe, i tregon fakihut për gjendjen e këtij gjynahqarit. Nëse nuk ka një frikë të tillë, nuk ka nevojë të tregohet. Sepse mund te përzihet xhelozia. Edhe shejtani përpiket ta zbukurojë atë sikur je i mëshirshëm ndaj njerëzve, gjë që është mashtrim. Në të njëjtën mënyrë, ti i tregon personit që dëshiron të blejë një skllav nga ti, mangësitë që ti i di të atij skllavit. Sepse heshtja në këtë çështje është në dëm të blerësit. Edhe pse fjala jote është në dëm të skllavit, më i rëndësishëm është blerësi, për shkak që është më i pastër. Kështu është edhe për drejtësinë e dëshmitarit, kur pyetet duhet ta thotë atë që e di, ashtu siç është. Rregulli është i njëjtë edhe në konsultimet për martesën ose për të lënë një amanet.

Nëse personi e braktis kur i thuhet: *“mos merr, kjo nuk është mirë për ty”*, kjo mjafton, por nëse nuk e braktis, duhet të tregohet ashiqare gjendja e keqe e personit. Sepse Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“A keni frikë ta përmendi gjynahqarin. Hiqeni maskën e tij që populli ta njohë. Tregoni të metat e tij në mënyrë që populli ta largohen prej tij.”¹⁶¹

Bile kanë thënë se tre persona nuk kanë përgojim, pra nuk ka gjynah nga përgojimi i tyre; sundimtari mizor, bidatxhiu dhe gjynahqari.

E pesta, është personi i njohur me nofkë që vjen nga ndonjë e metë e tij, si *“Filani Topalli”* ose *“Filan qorri”*, etj. Meqenëse nofkën e marrin nga të metat, nuk konsiderohet përgojim të përmenden me këto nofka. Për shembull, Ebu’z-Zinad ka transmetuar nga el - A’rexh (*“i çalë”*) ose *Selmani nga el - A’mesh* (*“që nuk sheh natën”*). Dijetarët e kanë pranuar këtë. Bile kjo është bërë një gjendje normale për personin me nofkë të tillë, sepse më atë nofkë e njohin. Por, nëse ka mundësi të përdoret një nofkë tjetër, është më mirë. Prandaj ka disa që thonë për të verbrin se ai sheh krejt të kundërtën.

E gjashta, është veprimi i hapur i gjynahqarit. Si dikush që vishet si grua, sillet si grua, hap një mejhane, pi hapur, luan kumar hapur.

¹⁶¹ Teberani dhe Ibn Hibban në **‘Dhuafa’**

Bile këta nuk mërzhiten që njerëzit e quajnë pijanec apo kumarxhi, dhe nuk është gjynah të quhen kështu.

Resulallahu s.a.v.s, ka thënë:

“Nuk ka përgojim për atë që hedh perden e turpit nga fytyra.”¹⁶²

Edhe Omeri r.a., ka thënë:

“Të përgojohet gjynahqari nuk është haram”, dhe me këtë fjalë kishte për qëllim atë që bën gjynahe haptas e jo atë që ndoshta bën gjynahe fshehtas. Sepse është domosdoshmëri të respektohet e drejta e atij që fsheh gabimin e vet.

Said b. Tarif tregon:

“E pyeta Hasan Basriun:

- Nëse unë tregoj haptas për veprat e këqija të gjynahqarit, a do të konsiderohem përgojues?; e Hasani më tha:

- Jo, sepse një i tilli nuk meriton respekt.

Hasan Basriu gjithashtu ka thënë: *“Për tre persona përgojimi nuk është haram; për personin që ndjek dëshirat e nefsit, për atë që bën gjynah haptas, dhe për sundimtarin mizorë.”*

¹⁶² Ibn Adij në ‘Kitabu’s-Sevab’

Pika e përbashkët mes këtyre është se që të tre bëjnë gjynah hapur. Këta shpesh mburren me atë që kanë bërë. Megjithatë, nëse kanë gabime tjera që i fshehin, ekspozimi i tyre është përgojim.

Avf b. Ebi Xhemili tregon:

“Shkova te Ibn Shirini dhe fola kundër Haxhxhaxh-i Zalimit, e Ibn Shirini më tha:

- Allahu është gjykatës i drejtë. Siç do ta dënojë tiraninë e Haxhxhaxhit, do ta dënojë edhe atë që e përgojon Haxhxhaxhin. Kur nesër vjen para Allahut, gjynahi më i vogël që ke bërë ti është më i rëndë për ty se gjynahi më i madh që ka bërë Haxhxhaxhi.”

KEFARETI I PËRGOJIMIT

Dije se, obligim për atë që përgojon është të pendohet, të brengoset për gjendjen e vet, dhe kështu të shpëtojë nga përgjegjësia tek Allahu. Përveç kësaj, duhet ta kërkojë hallallëkun nga personi që e ka përgojuar, që të shpëtojë nga dënimi për të keqen që ia ka bërë. Kur merr hallallëk nga personi që e ka përgojuar, duhet të kërkojë falje e të jetë pishman për atë që ka bërë. Ai që përpiqet të marrë hallallëk nëse nuk është sinqerisht pishman, ai është hipokrit, dhe kështu bën edhe një gjynah të dytë. Sipas Hasani Basriut, përgojuesi nuk ka nevojë të kërkojë hallallëk, mjafton vetëm pendimi (të bëjë teube). Këtë e ka thënë duke u bazuar në hadithin e transmetuar nga Enes b. Maliku, se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Kefareti i përgojimit të personit që përgojon është të kërkojë falje (istigfar) për të.”***¹⁶³

Muxhahidi ka thënë: *“Kefareti nga të ngrënit të mishit të vëllait tënd (përgojimi) është ta lavdërosh atë që ke përgojuar, dhe të lutesh për të.”*, e kur Ata b. Ebi Rebah u pyet si bëhet pendimi (teube) nga përgojimi, e ai tha: *“Shkon te personi të cilin e ke përgojuar dhe i thua: ‘Të kam përgojuar, të kam bërë padrejtësi dhe dëm, kam gënjyer. Tani jam bërë pishman, prej teje kërkoj hallallëk. Ti nëse do më fal, nëse do - merre hakun!’”* Kjo është më e drejta.

Kefaret; sadaka ose agjërime për të shlyer një gjynah.

¹⁶³ Ibn Ebi'd -Dynja në **‘Es-Samt’**

Ai që thotë se fjala nuk është si malli, për mallin ka kompenzim, por për fjalën e folur nuk ka, prandaj kushdo që thotë se nuk ka nevojë të merret hallallëku, ka argument të dobët. Sepse ka dënim për personin që sulmon me gjuhë nderin dhe dinjitetin e një burri ose gruaje, dhe ata mund të kërkojnë drejtat të veta. Resulalllahu s.a.v.s., thotë:

“Kushdo që ka bërë padrejtësi ndaj vëllait mysliman lidhur me nderin, dinjitetin dhe pronën e tij, le të kërkojë hallallëk nga vëllai i tij para ditës kur nuk do të gjenden para dhe nuk do të kenë vlerë - Ditën e Gjykimit. Sepse atë ditë do të merret nga sevapet e tij dhe i jepet atij të cilit i është bërë padrejtësi. Nëse nuk ka sevape, gjynahet e personit të cilit i është bërë padrejtësi i jepen atij që ka bërë padrejtësi.”¹⁶⁴

Aisha, r.anha. i tha një gruaje se e ka fustanin shumë të gjatë, e i thanë se ky është përgojim dhe duhet t’ia kërkojë asaj gruaje hallallëkun.

Pra, e shohim se kërkimi i hallallëkut është i domosdoshëm, nëse është i mundur. Nëse personi që e kemi përgojuar nuk është aty, ose ka vdekur, atëherë na duhet që sa më shpesh të kërkojmë falje për të, të bëjmë dua për të dhe të bëjmë sevape për të.

¹⁶⁴ Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

Nëse pyet, *A është dhënia e hallallëkut obligim?*, të përgjigjem që nuk është, sepse ajo është një mirësjellje e vullnetshme, e ajo që është e vullnetshme nuk është e domosdoshme. Por, është e pëlqyer. Ai që kërkon hallallëkun duhet të mundohet që t'i hyjë në qejf atij që e ka ofenduar, deri sa i ofenduari të jetë i kënaqur. Nëse arrin t'ia zbusë zemrën, atëherë edhe përpjekja në këtë drejtim i llogaritet si ibadet kundrejt përgjegjësisë për atë ofendim, në Ditën e Gjykitimit. Në mesin e selef-i salihinëve kishte edhe të tillë që nuk dëshironin t'i japin hallallëkun dikujt. Seid b. El-Musejjeb thotë: *“Nuk ia bëj hallall atij që më ka bërë padrejtësi!”*

Ibn Sirin thotë: *“Unë as nuk ia ndalova atij përgojimin, as nuk do t'ia bëj hallall, dhe kurrë nuk do ta bëj hallall atë që Allahu e ka ndaluar!”*

Nëse pyet, *Si pra t'i kuptojmë fjalët e Resulallahut, s.a.v.s., se hallallëku duhet të kërkohet, kur është e pamundur të bëhet hallall ajo që Allahu e ka ndaluar?*, do të të përgjigjemi se këtu bëhet fjalë për faljen e padrejtësisë, e jo që harami të shpallet hallall.

Kjo që e thotë Ibn Sirin është mendim i bukur para se të ndodhë përgojimi, sepse nuk lejohet që dikujt t'i lejohet të përgojojë.

Nëse pyet, *Cili është kuptimi i fjalëve të Resulallahut, s.a.v.s.: “A nuk mund të jeni si Ebu Damdam, i cili kur dilte nga shtëpia, thoshte: “O Allahu im, nderim tim e bëra sadaka për të gjithë njerëzit.”*¹⁶⁵

pra, si është e mundur të ndahet nderi si sadaka? A lejohet të përgojohet një person i këtillë? Nëse nuk është, si është e mundur pra që të përdoret sadakaja e tij, dhe çka është qëllimi që kjo të inkurajohet?,

do të përgjigjem se kjo ka kuptimin që ai person nuk do të kërkojë shpagesë për përgojimet që i janë bërë. Kjo nuk nënkupton se lejohet përgojimi i tij, as që është e pamundur t’i bëhet padrejtësi atij, sepse ai vetëm ka premtuar falje, para se të përgjohej. Dhe ai ka të drejtë të heq dorë nga ky premtim. Fakihët thonë se fakti që dikush lejon të përgojohet nuk nënkupton shfuqizim të dënimit për atë përgojim. Tjetrit mund t’i bësh padrejtësi edhe për ahiret, njëjtë si në dynjallëk. E, më mirë është të falësh.

Hasan Basriu ka thënë:

“Në Ditën e Gjykimit, kur krijesat mbliidhen në praninë e Allahut Teala, do të thirren të ngrihen ata që do t’i marrin shpërblim nga Allahu Teala, e do të ngritën vetëm ata që kanë falë hakun në dynja.”

¹⁶⁵ Bazzar ve Ibn Sinni në ‘El-Jevm ve’- Leyle’ Ukajli në ‘Zu’afa’ nga Enesit. Ka edhe thashetheme të tjera.

Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Trego mëshirë, urdhëro vepra të mira dhe shmangu nga të paditurit!” 7-Araf:199. Reaulallahu s.a.v.s., e pyeti Xhebrailin a.s.,:

- ***O Xhebrail, çfarë do të thotë vepra e mirë?***, e Xhebraili tha:

- *Allahu Teala po të urdhëron, fale atë që të ka bërë të padrejtë, shko tek ai që nuk të vjen, dhe jepi atij që nuk të jep.*

Një person i tha Hasan Basriut:

- *Të ka përgjuar filanin!*, e Hasani mbushi një pjatë me hurma të freskëta dhe ia dërgoi atij personi, dhe i tha:

- *Dëgjova se më ke dhuruar disa sevape nga veprat e tua të mira. Edhe unë të përgjigjem me këto hurme. Më fal dhe prano dhuratën time.*

Fatkeqësia e gjashtëmbëdhjetë,
THASHETHEMET

Allahu Teala për këta njerëz thotë:

**“Shpifaraku, që përhap thashetheme,
penguesi veprash të mira, shkelësi dhe keqbërësi,
i ashpri që, veç kësaj, është edhe kopil”.**

68- Kalem:11-13.

Abdullah b. Mubarek ka thënë se termi ‘*zenim*’ e përdorur në këtë ajet është kopili që nuk e mban sekretin, dhe Allahu Teala ka vë shenjë se ai që nuk e ruan sekretin, tregon atë që di dhe merret me thashetheme, është kopil.

Allahu Teala thotë:

“Mjerë për çdo përqeshës – shpifës.” 104-Humeze: 1, e thuhet se shprehja ‘*humeze*’ e përdorur në këtë ajet tregon personin që merret me thashetheme.

Allahu Teala thotë:

“ajo që barti dru.” 111- Mesed: 4, e është thënë se kjo grua barte fjalë.

“Ato ishin të martuara me dy nga robët Tanë të ndershëm dhe i tradhtuan ata. Prandaj, ata nuk mund t’i mbrojnë aspak nga Allahu (në Ditën e Gjykimit).”

66- Tahrin: 10

Në komentimin e këtij ajeti thuhet se gruaja e Lutit a.s., e informonte fisin e saj për mysafirët që vinin te Luti a.s., e gruaja e Nuhit a.s., thoshte se ai është i çmendur nga dashuria (*mexhnun*).

Ndërsa edhe Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Bartësi i fjalëve nuk mund të hyjë në xhenet.”¹⁶⁶

Me një hadith tjetër thuhet:

“*Kattat*-i nuk mund të hyjë në xhenet”; e fjala ‘*kattat*’ do të thotë thashethemexhi - bartës fjalësh, e Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Më i dashuri prej jush tek Allahu është ai me ahlak më të mirë dhe ai që sillet mirë me njerëzit edhe njerëzit sillen mirë me te. Më i papëlqyeri prej jush tek Allahu është ai që e bartë fjalë ndër njerëz, ai që përpiket të grindë vëllezërit e motrat dhe ai që kërkon mangësitë tek njerëzit e pastër.”¹⁶⁷

“A t’ju informoj për më të keqin prej jush? Është ai që fut grindje e mosmarrëveshje në mes të njerëzve dhe ai që kërkon mangësi te njerëzit e pastër.”¹⁶⁸

¹⁶⁶ Buhariu dhe Muslimi

¹⁶⁷ Teberani nga Ebu Hurejre

¹⁶⁸ Ahmedî nga Ebu Malik el-Esh’ariu

“Kushdo që përhap një fjalë për të njollosur padrejtësisht një mysliman, Allahu Teala do ta njollosë atë me zjarr në Ditën e Gjykimit.”¹⁶⁹

“Një njeri që shpif fjalë kundër tjetrit me qëllim për ta turpëruar, ky njeri meriton që Allahu Teala, për shkak të asaj fjale, ta shkrijë në xhehenem në Ditën e Gjykimit.”¹⁷⁰

Ebu Hurejre r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Ai që dëshmon rrejshëm kundër një myslimani, le ta përgaditë vendin e tij në xhehenem.”¹⁷¹; e thuhet se një e treta e vuajtjes në varr është nga bartja e fjalëve.

Ibn Omeri r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka treguar:

“Kur Allahu Teala krijoi xhenetin, e urdhëroi të flasë, e xheneti tha: *“Ai që hyn tek unë ka arritur lumturinë!”*, e Allahu Teala tha:

***- Pasha madhështinë Time, tetë grupe njerëzish nuk mund të hyjnë tek ti: Ata që vazhdojnë në alkool, ata që vazhdojnë në zina. ata që bartin fjalë (kattat), kodoshët, sundimtarët zullumqar, burrat që vishen e sillen si femra, ata që i ndërpresin marrëdhëniet me të afërmit e tyre, ata që betohen në emër Tim se do ta bëjnë ndonjë punë, por nuk e përmbushin premtimin e tyre.*¹⁷²**

¹⁶⁹ Ibn Ebi'd-Dynja dhe Teberani nga Abdullah b. Mejmun

¹⁷⁰ Transmetojnë Ibn Ebi'd-Dynja dhe Teberani

¹⁷¹ Transmetojnë Ibn Ebi'd-Dynja dhe Ahmedi

¹⁷² Transmetojnë Ahmedi dhe Nesai

Ka'b-ul-Ahbar tregon: “Një krizë buke i goditi Beni Israilët. Edhe pse ata dolën disa herë me Musain a.s., të luten për shi, shiu nuk ra. Allahu Teala i shpalli Musasë a.s.:

- Unë nuk do të përgjigjem ty as atyre që luten me ty. Sepse brenda jush është njëri që vazhdon të bartë fjalë.
Musa a.s., tha:

- O Rabb, më trego cili është, do ta largoj; e Allahu tha:

- O Musa! Unë po ju ndaloj juve të bartni fjalë, e ti kërkon që Unë të barti fjalë! Të gjithë heshtën e u penduan, dhe ra shi.

Thuhet se një person eci në këmbë për shtatëqind fersah¹⁷³ deri te një dijetar, për të mësuar prej tij shtatë fjalë. Kur arriti, i tha dijetarit:

- Kam ardhur të përfitoj nga dituria që të ka dhënë Allahu Teala. Më tregoni çfarë është më rëndë se qielli, më gjerë se toka, më fort se guri, më nxehtë se zjarri, më ftohtë se dimri i ashpër, më e madhe se deti dhe më pafat se një jetim, e dijetari i tha:

- Shpifja ndaj një personi të mirë është më e rëndë se qiejt, e vërteta është më e gjerë se toka, zemra e qafirit është më e fortë se guri, lakmia dhe zilia janë më të nxehta se zjarri, kur të afërmit kanë nevojë për ty e ti nuk përgjigjesh - kjo është më ftohtë se dimri i ashpër, zemra e kënaqur (me pak) është më e madhe se deti, e personi që merret me thashetheme, ai është më i pafat se një jetim.

¹⁷³ Fersah: njësi matëse e vjetër. Një fersah është 4444 m.

NJOHJA E THASHETHEMES DHE PJESA QË DUHET TË REFUZOHET

Dije se, thashetheme, në përgjithësi do të thotë t'i përcillni personit fjalët e folura kundër tij, për shembull, *"filani ka thënë ashtu-kështu për ty"*. Por, nuk do të thotë që vetëm kjo është thashetheme. Të tregohet diçka që nuk është e pëlqyeshme quhet gjithashtu thashetheme. Nuk ka rëndësi, edhe nëse ky njoftim është diçka që nuk i pëlqen folësit, personit që i thuhet ose dikujt tjetër. Nuk ndryshon as nëse ky njoftim bëhet me fjalë, me shkrim apo me shenja, dhe nëse ka të bëjë me veprimin e personit, fjalët, apo ndonjë mangësi të tij.

Esenca e thashethemes është të tregohet diçka që nuk është pëlqyeshme të tregohet. Është mirë që personi të heshtë kur sheh në gjendjen e njerëzve diçka që nuk është e pëlqyeshme. Por, nëse i sjell dobi myslimanit, ose parandalon ndonjë të keqe, ai mund të tregojë. Për shembull, kur sheh dikë që po vjedh pasurinë e dikujt tjetër, në këtë rast, është e nevojshme që ai të dëshmojë në këtë çështje për të mbrojtur të drejtat e myslimanit. Por kur sheh një person që fsheh pasurinë e tij, nuk tregon. Sepse nëse tregon sekretin zbulohet dhe kjo është thashetheme. Duke vepruar kështu ai bën edhe përgojim edhe thashetheme.

Detyrat e atij që i sjellin fjalë

Sebepi kryesor i personit që bartë fjalë është ose për të keqen e personit që ia bartë fjalën, ose për të keqen e personit të cilit i sjell fjalë.

E personi të cilit i sjellin fjalë të tilla ka gjashtë detyra:

E para është të mos i besojë thashethemexhiut, sepse thashethemet janë gjynah, e dëshmia e gjynahqarit nuk pranohet. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“O ju që keni besuar, nëse ndonjë i pandërgjegjshëm u sjell ndonjë lajm, ju shqyrtojeni mirë, ashtu që të mos e goditni ndonjë popull pa e ditur realitetin, e pastaj të pendoheni për atë që keni bërë.” 49-Huxhurat: 6

E dyta është ta qortojë për këtë veprim dhe ta këshillojë që t'i braktisë thashethemet. E Allahu Teala thotë:

“Urdhëro të bëhen vepra të mira e ndalo nga veprat e këqija.” 31-Lukmann: 17.

E treta është ta urrej thashethemexhiun për rizanë e Allahut. Sepse ky person është i papëlqyer tek Allahu, ndërsa është *vaxhib* të urresh atë që është e papëlqyer tek Allahu.

E katërta është që të mos dyshosh tjetrin me fjalët e thashethemexhiut.

Sepse Allahu Teala thotë:

“O ju që keni besuar, largohuni prej dyshimeve të shumta, meqë disa dyshime janë gjynah.”

49-Huxhurat: 12

E pesta, me fjalët e thashethemexhiut të mos hulumtojë që t’ia zbulojë mangësitë tjetrit. Allahu thotë:

“...mos hulumtoni për zbulimin e të metave të njërit-tjetrit...” 49-Huxhurat: 12

E gjashta është të refuzojë fjalët e thashethemexhiut dhe të mos i tregojë askujt për to, si për shembull të thotë: *“Filani më tha...”*, sepse në këtë mënyrë ti bën atë që ke refuzuar, dhe bëhesh edhe thashethemexhi edhe përgojues. Transmetohet se një person erdhi te Omer b. Abdylazizi dhe i përcolli Omerit diçka që ka thënë një person për Omerin. Omeri i tha:

- Nëse dëshiron, mund ta hetojmë këtë çështje; nëse po gënjen, hyn në gjykimin e këtij ajeti: **“O ju që keni besuar! Nëse ndonjë njeri i pandershëm ju sjell ndonjë lajm, ju shqyrtojeni mirë...”** (49-Huxhurat: 12), e nëse ke të drejtë atëherë hyn në gjykimin e këtij ajeti: **“Shpifës, që vetëm bart fjalët e huaja.”** (68-Kalem: 11). Nëse dëshiron, pa e hetuar këtë çështje, po të falim ty. Personi tha:

- O udhëheqësi i myslimanëve, më fal. Premtoj se nuk do ta bëj më kurrë një gabim të tillë.

Një dijetar u vizitua nga një shok i tij, i cili tregoi dijetarit për fjalët e dikujt kundër tij. Dijetari i tha: *“Ti e prishe këtë vizitë, dhe i bëre tri krime: u fute mes meje dhe vëllait tim, ma prishe qetësinë e zemrës time dhe, e humbe besimin tim tek ti.*

Sulejman b. Abdulmaliku ishte ulur, dhe Zeheri ishte aty afër. Erdhi një person, e Sulejmani i tha:

- *Kam dëgjuar që ke folur kundër meje.* Personi tha:
 - *Jo, nuk kam folur.* Sulejmani i tha:
 - *Por personi që ma tregoi këtë lajm është besnik dhe i drejtë.* Atëherë ndërhyri Zeheri dhe tha:
 - *Thashethemexhiu nuk mund të jetë besnik dhe i drejtë.*
- Sulejmani i tha:
- *Po, ke të drejtë, dhe personit i tha:*
 - *Mirupafshim, mund të shkosh.*

Hasan Basriu ka thënë: *“Thashethemexhiu që të sjell fjalën e dikujt ty, edhe fjalën tënde ia dërgon dikujt.”* Kjo thënie e Hasan Basriut tregon se është me vend të urrejmë thashethemexhiun, të mos i besojmë fjalës së tij dhe të mos mbështetemi në drejtësinë e tij. Sepse njerëz të tillë nuk mund të shpëtojnë nga përgojimi, tradhtia, zilia, hipokrizia, mashtrimi dhe shkaktimi i përçarjeve mes njerëzve. Pra, shkakton ngatërresa mes njerëzve që Allahu Teala i ka ndaluar. Nëse sot të përkrah ty, nesër është kundër teje.

Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Përgjegjësia (ndëshkimi) është vetëm kundër atyre që u bëjnë njerëzve padrejtësi dhe kundër atyre që pa farë arsye bëjnë çrregullime në tokë. Për ta është një dënim i dhembshëm” 42–Shura: 42.

Thashethemexhiu është njëri prej tyre, ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Atij të cilit i frikësohen njerëzit për shkak të së keqes së tij është prej njerëzve më të këqij”¹⁷⁴, e edhe këtu thashethemexhiu është njëri prej tyre.

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Kesen nuk mund të hyjë në xhenet.”¹⁷⁵, e atyre që e pyetën *“Kush është ky kesen”*, Resulallahu s.a.v.s., ju tha:

“Është ai që përçanë njerëzit.”

Pos kësaj, *“kesen”* përdoret edhe në kuptimin e atij që ndërpret marrëdhënien me të afërmin e tij. Transmetohet se një person erdhi te Alia r.a., dhe filloi ta përgojojë një person tjetër, e Alia r.a., i tha:

- *Nëse dëshiron, mund ta hetojmë këtë që thua. Nëse është e vërtetë, ne do të zemërohemi në ty, e nëse është gënjeshtër, do t'ju dënojmë. Por nëse ti dëshiron, ne mund ta braktisim këtë çështje tani;* e personi tha:

- *Unë e braktisa, më fal.*

¹⁷⁴ Buhariu dhe Muslimi nga Aishe r, anha

¹⁷⁵ Buhariu dhe Muslimi nga Xhubejr b. Mutimi

E pyetën Muhammed b. Ka'b el-Kuraziun *Cilat tabiate e poshtërojnë besimtarin*; e Muhammedi tha:

- *Kur flet shumë, zbulon sekretin, dhe beson fjalët e secilit.*

Një person erdhi te Abdullah b. Amari i cili ishte guvernator i Basrës, dhe e pyeti:

- *Kam dëgjuar se filani të ka thënë se unë po flas kundër teje, a është e vërtetë?* Abdullahi pohoi, e personi tha:

- *Atëherë më trego çfarë tha, që të dëshmoj në praninë tënde se ai është gënjeshtar.* Abdullahi i tha:

- *Nuk flas kundër vetes me gjuhën time. Mjafton që nuk i kam pranuar ato fjalë, dhe nuk e ndërpres miqësinë me ty.*

Kur në prani të një personi të virtytshëm u çel muhabeti për thashethemexhiun, ky tha:

“E çfarë prisni prej tyre? E vërteta është e mirëpritur prej të gjithëve, por prej thashethemexhiut - edhe nëse e flet të vërtetën, fjalët e tij nuk pranohen.”

Musa b. Zubejri ka thënë:

“Ne e dimë se fjalët e thashethemexhiut janë më të dëmshme se vet thashethemet. Sepse thashethemexhiu informon për një të keqe, dhe nëse pranohen fjalët e tij, do të thotë se ajo e keqe pranohet si e vlefshme. Ai që informon për diçka nuk mund të jetë si ai që e pranon atë. Largohuni nga thashethemexhiu.

Sepse edhe nëse fjala e tij është e vërtetë, për shkak që nuk e ruan sekretin dhe zbulon punët e fshehta - ai është i ulët dhe keqbërës.”

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Personi që e ka adet të bartë fjalë mes njerëzve, është fëmijë jashtëmartesor.”**¹⁷⁶

Një person i tha Sulejman b. Abdulmalikut:

“Do t’ju them diçka, që ndoshta nuk do t’ju pëlqejë, por edhe nëse të dhemb, kërkoi të më dëgjosh. Në fund do të jeni të kënaqur.”

Sulejmani i dha leje, e ky tha:

- O udhëheqës i myslimanëve, të ka rrethuar një grup që japin fenë e vet e marrin mallin tënd, zemërojnë Rabbin e vet e preferojnë pëlqimin tënd, kanë frikë nga ti, por jo nga Rabbi i tyre. Mos ju beso për çështjet që Allahu t’i ka besuar ty. Mos ju shpjego fshehtësitë që Allahu i ka ruajtur për ty. Atyre nuk ju intereson populli, kanë punuar që të fundoset ky popull, ta shkelin nderin, ta zhdukin besimin. Qëllim i tyre janë ngatërresa dhe zullumi. Mjetet e tyre janë përgojimi dhe thashethemet. Megjithatë, ti je përgjegjës për krimet që ata kryejnë, por ata nuk janë përgjegjës për krimet që ti i bën. Prandaj, mos e përmirëso dynjallëkun e tyre duke e prishur ahiretin tënd! Sepse, më i dëmtuari nga njerëzit është ai që shet ahiretin e vet për dynjallëkun e tjetrit.

¹⁷⁶ Hakimi nga Ebu Musa

Dikush përgojoi Zija el-Axhemmin te Sulejman b. Abdulmeliku. Ky i thirri të dy, e Zija i këndoi atij personit:

*“Asnjëherë nuk të besova, prapë gënjeve, përgojove.
Në mes nesh ti je tradhtar, e tash edhe gjynahqar.”*

Njëri i tha Amr b. Ubejdit se Usvari nga fisi Temim po flet për veprimet e këqija të Amr, e Amr i tha: *“Ti nuk e mbrojte të drejtën e tij të miqësisë. Sepse më solle bisedën e tij, më solle një lajm nga vëllai im që nuk më pëlqeu dhe nuk e mbrojte as të drejtën time. Por shko dhe thuaji se vdekja do të na fshijë të gjithëve. Varri do të na përqafojë të gjithëve, kiameti do të na bashkojë të gjithëve. Allahu do të na gjykojë të gjithëve dhe Ai është gjykatësi më i mirë!*

Një spiun i dërgoi letër vezirit Sahib b. Ubade, ku e lajmëroi për vdekjen e një personi dhe se pasuri e madhe kaloi në trashëgiminë e fëmijës së tij jetim, dhe e inkurajoi Sahibin t'ia merrte jetimit një pjesë të saj. Sahibi, pasi e lexoi letrën, shkroi në anën e pasme të saj: *“Edhe nëse është e vërtetë, spiunimi është shumë i shëmtuar. Nëse e pranon spiunimin si këshillë, humbja jote është shumë më e madhe se fitimi yt. Për të përmbushur këtë kërkesë të pamend, unë strehohem tek Allahu. Po të mos ishe plakur pranë meje, do të kisha dhënë dënimin që meriton. O i mallkuar, largohu nga këto gjëra të turpshme. Allahu Teala e di fajin tënd. I vdekuri arriti në mëshirën e Allahut, e fëmijës iu thye kurrizi që mbeti jetim. Ndërsa Allahu ia shtoi pasurinë. Allahu e mallkoftë spiunin që e ndjek këtë.”*

Llokmani në një këshillë, i tha djalit të vet: *“Do t’i tregoj katër veti; nëse i zbaton, bëhesh kreu i xhematit;*

- Sillu mirë me të gjithë, pavarësisht a janë afër apo larg;*
- Fshihe padijen tënde nga njerëzit e mirë, dhe të këqij;*
- Vizito të afërmit, dhe garantoju se nuk do të pranosh fjalët e spiunit dhe nuk do të dëgjosh fjalët e grindavecit që dëshiron të prishë marrëdhënien mes jush;*
- Zgjidh shokë të tillë që kur largohen prej teje, as ti nuk flet keq për ata e as ata nuk flasin keq për ty, dhe mbroj ata.*

Dikush ka thënë: *“Thashethemet janë ndërtuar mbi gënjeshtër, xhelozë dhe përçarje, e këto janë shtyllat e turpit.”*; e dikush tjetër ka thënë:

“Edhe sikur të jenë të vërteta fjalët e thashethemexhiut, prapë ai është më i keq sesa armiku yt. Sepse armiku nuk t’i thotë në fytyrë fjalët që i ka për ty, e thashethemexhiu t’i thotë.”

Shkurt, e keqja e thashethemes është e madhe, dhe nga ajo duhet të mbrohemi. Hammad b. Selema tregon: *“Një person e nxori në shitje skllavin e tij, e blerësit i tha:*

- Nuk ka të metë tjetër, veç merret pak me thashetheme; e blerësi tha:

- Në rregull, unë pa pranoj; dhe e bleu skllavin. Pasi qëndroi disa ditë me zotërinë e tij të ri, skllavi i tha gruas së zotërisë së tij:

- Zotëria im nuk të do dhe dëshiron të sjellë një grua tjetër. Prandaj, merr briskun dhe prit disa qime nga mjekra

kur ai fle, që të bëj magji në ato qime që të lidhet me ty dhe të të dojë. Pastaj shkoi te zotëria e tij dhe i tha:

- Gruaja jote ka një shok (lidhje me një burrë) dhe ajo dëshiron të të vrasë. Zotëria i tij nuk i besoi, e skllavi i tha:

- Bëhuni sikur jeni në gjumë dhe shikoni vetë, atëherë do ta dini se është e vërtetë. Burri bëri sikur flinte. Gruaja erdhi për të prerë mjekrën me brisk. Burri mendoi se gruaja e tij donte vërtet ta vriste, u ngrit dhe vrau gruan. Skllavi njofton të afërmit e gruas, të cilët erdhën dhe e vranë burrin. Kështu, mes dy fiseve shpërtheu luftë, dhe u shkatërruan.

Qe, pasojat e thashethemeve dhe ngatërresës.

Fatkeqësia e shtatëmbëdhjetë,
DYFYTYRËSIA

Hipokriti, mes dy armiqve, i flet secilit sipas dëshirës së tyre. Kjo është dyfytërësi e pastër, e Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Kush ka dy fytyra në këtë botë, në Ditën e Gjykimit do të ketë dy gjuhë të zjarrit.”¹⁷⁷

Ebu Hurejre tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Në Ditën e Gjykimit, do të gjeni robët më të këqij të Allahut, me dy fytyra. Ata flasin në një anë ndryshe, në tjetrën ndryshe. Shkojnë te një xhemat me një fytyrë dhe te një xhemat tjetër me një fytyrë tjetër.”¹⁷⁸

Ebu Hurejre ka thënë: *“Dyfytërëshi nuk mund të jetë i besueshëm tek Allahu.”*

Malik b. Dinar ka thënë:

“Kam lexuar në Tevrat:

- Nëse një person përdor dy fjalë të ndryshme kundër mikut të tij, kjo do të thotë se amaneti bëhet i pavlefshëm. Allahu do ta shkatërrojë në Ditën e Gjykimit këdo që përdor dy fjalë të ndryshme’.

¹⁷⁷ Buhariu dhe Ebu Davudi

¹⁷⁸ Buhariu dhe Muslimi

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Më të urreyerit tek Allahu në Ditën e Gjykimit do të jenë gënjeshtarët dhe mendjemëdhenjtë. Ata në gjoks kanë urrejtje për miqtë e tyre, por kur takohen me ta, ju bëjnë lajka. Kur ftohen në rrugën e Allahut dhe i Dërguari i Tij, janë dembelë, por kur ftohen në rrugën e shejtanit, janë në rreshtin e parë.”**

Edhe Ibn Mesud ka thënë: *“Mos u kthe në çdo drejtim si gjethe plepi kur të fryn era. Mos u lëkund majtas e djathtas. Mos i thuaj secilit; ‘jam në shërbimin tënd.”*

Selefët kanë thënë se dyfytyrësi është të flasësh me dy njerëz të ndryshëm me dy fytyra të ndryshme. Ka shumë shenja dyfytyrësisë, e kjo është një nga to. Sipas transmetimit, Huzejfe r.a., nuk mori pjesë në varrimin e një as’habit. Omeri r.a., e pyeti:

- *Pse nuk more pjesë në varrim?,* e Huzejfe tha:
- *Ai ishte dyfytyrësh!* Omeri i tha:
- *Betohu se do të thuash të vërtetën; a jam unë prej tyre apo jo?* e kur insistoi, Huzejfe tha:
- *O Allahu im, më fal; Jo, ti nuk je një prej tyre. Por pas teje nuk mund të them për askënd.*

E nëse ti pyet se me çfarë veprimi personi konsiderohet dyfytyrësh dhe çka është kufiri i saj, unë them se personi nuk është dyfytyrësh nëse shkon te secili nga dy armiqtë, veç e veç, flet mirë me secilin dhe, nëse nuk është gënjeshtër ajo që flet; ky nuk është dyfytyrësh.

Sepse një person mund të jetë mik veç-e-veç me dy persona të armiqësuar. Kjo miqësi mund të mos ngrihet në nivelin e vëllazërisë. Sepse nëse miqësia dhe vëllazëria realizohen në kuptimin e plotë, kjo domosdo do të sjell edhe armiqësinë e tij ndaj njërit. Këtë e kemi shpjeguar në librin ‘*Sohbet*’. Mirëpo, nëse i bartë fjalët e njërit te tjetri, atëherë është dyfytyrësh. Sepse edhe personi që i bartë fjalë vetëm njërit quhet thashethemexhi. Ai që bartë fjalë nga të dyja palët, sigurisht që është thashethemexhi edhe më i keq.

Nëse nuk bartë fjalë, por të dyja palëve ju thotë: “*Po, ti ke të drejtë*”, prapë është dyfytyrësh. Edhe nëse ju premtan ndihmë të dyja palëve, ose i lavdëron të dytë për armiqësitë, prapë është dyfytyrësh.

Edhe kur i thotë në fytyrë njërit “*Ti ke të drejtë*”, e kur largohet prej tij thotë se ai nuk ka të drejtë, edhe kjo është dyfytyrësi. Ajo që i ka hije këtij personi është ose të heshtë, ose t’i thotë atij që ka të drejtë “*Ti ke të drejtë*”, e atij që s’ka të drejtë t’i thotë se ai s’ka të drejtë.

E pyetën Ibn Omerin:

- *Kur jemi në praninë e sundimtarëve tanë, me ta flasim një gjë, e kur largohemi, flasim tjetër; çfarë do të thotë kjo?, e Ibn Omeri ju tha:*

- *Në kohën e të Dërguarit të Allahut (s.a.v.s.), këtë e konsideronim si shenjë dyfytyrësie.*

Personi që vepron kështu kur nuk ka nevojë të vizitojë sundimtarët, është shenjë dyfytyrësie. Edhe për personin që ka mjaftueshëm nga dynjallëku dhe viziton sundimtarët me qëllimin për të fituar pozitë e pasuri, sigurisht që është dyfytyrësi. Ky është edhe kuptimi i hadithit: ***“Dashuria për pasurinë dhe pozitën mbin farën e dyfytyrësisë në zemrën e njeriut, ashtu si uji i mbinë perimet.”***¹⁷⁹

Dashuria për pasurinë dhe pozitën i bën njerëzit të kenë nevojë për sundimtar dhe i dërgon ata në dyfytyrësi. Por nëse personi detyrohet të takohet me sundimtarin dhe nëse e lavdëron sundimtarin nga frika, tolerohet. Sepse marrja e masave për t'u mbrojtur nga e keqja lejohet. Ebu Derda r.a., ka thënë: ***“Ka shumë njerëz që ju buzqeshim në fytyrë, por zemrat tona i mallkojnë ata!”***

Aishe r. anha., tregon: ***“Një person kërkoi leje për të hyrë, e Resulallahu s.a.v.s, tha:***

- Ai është njeriu më i keq i fisit të tij. Por, lëreni të hyjë.

Kur hyri, Resulallahu s.a.v.s, bisedoi ngrohtë dhe shumë butë me të. Kur u largua, i thashë Resulallahut s.a.v.s.:

- Ju thatë se ai është njeriu më i keq i fisit të tij, por fole ngrohtë dhe butë me të. Çfarë do të thotë kjo?, e Resulallahu s.a.v.s., më tha:

- O Aishe, më i keqi i njerëzve është ai që unë e sajdisi, që të mbrohem nga e keqja e tij.¹⁸⁰

¹⁷⁹Ebu Mansur Dejlmi në ***‘Musned-i Firdevs’***

¹⁸⁰ Buhariu dhe Muslimi

Ky hadith tregon lejueshmërinë e pritjes mirë dhe me buzëqeshje, si mbrojtje, ndërsa lavdërimi i zullumqarit është i ndaluar; kjo lloj gënjeshtre lejohet vetëm nga nevoja, si mbrojtje. Këtë e shpjeguam në pjesën e fatkeqësisë së gënjeshtres. Nuk lejohet lavdërimi i sundimtarëve, konfirmimi i asaj që thonë ata, apo tundja e kokës në shenjë pajtimi me deklaratat e tyre të rreme. Kushdo që vepron kështu, është dyfytirësh. Sepse të refuzohen fjalët e kota është e domosdoshme, e nëse nuk ka forcë a mundësi, duhet të heshtë dhe t'i mohojë me zemër.

Fatkeqësia e tetëmbëdhjetë,

LAVDËRIMI

Edhe lavdërimi është i ndaluar në disa raste, njëjtë si përbuzja. E shpjeguam se e qortuar është zbulimi i gjendjeve të fshehta të tjetrit dhe përgojimi. Lavdërimi ka edhe gjashtë fatkeqësi; katër për lavdëruesit e dy për të lavdëruarit.

Fatkeqësitë e lavdëruesit

E para, nganjëherë lavdërimi i tepërt çon në gënjeshtëri. Halid b. Mikdadi ka thënë: *"Kush lavdëron një sundimtar ose ndonjë person tjetër me cilësi që ai nuk i ka, në Ditën e Gjykimit do të vijë në mahsher me gjuhë varur."*

E dyta, nganjëherë, me lavdërim përzihet dyfytyrësia. Sepse ai që lavdëron dëshiron t'ia shpreh dashurinë e tij lavdëruarit, e shumë herë nuk ka dashuri në zemër, madje as nuk e beson shumicën e asaj që e thotë. Prandaj ai bëhet dyfytyrësh, e edhe përçarës.

E treta, ndonjëherë, ai mund të lavdërojë gjëra që, as nuk i njeh, e as nuk mund t'i dijë. Transmetohet se, një person filloi ta lavdërojë një tjetër në prezencën e Resulallahut, s.a.v.s., e Resulallahu, s.a.v.s., i tha:

- Turp të kesh! Ia këpute qafën shokut. Po të dëgjonte ai këtë që e thua, nuk do të shpëtonte nga vështirësitë;

dhe duke vazhduar, tha:

- Nëse ndonjëri prej jush duhet ta lavdërojë shokun e vet, le të thotë: 'Unë mendoj se filani është i tillë, e nuk po e shfaqësoj askënd. Gjykatësi i të gjithëve është Allahu Teala, e nëse Allahu Teala pranon, atëherë është mirë.'¹⁸¹

Fatkeqësia e tretë – lavdërimi për atë që nuk e njeh. Për shembull, nuk ka fatkeqësi kur thuhet "*ai është i devotshëm*", ose "*ai është zahid*", ose "*ai është i mirë*" e kështu me radhë. Sepse këto janë gjëra që shihen, por, nuk do të ishte e drejtë të gjykojë me vendosmëri për çështje që nuk mund të shihen me sy. Marrja e një vendimi përfundimtar për aso çështje është i mundur vetëm pasi të ketë studiuar gjendjen e tij të brendshme.

Omeri r.a., dëgjoji një person si po lavdëronte dikë, dhe e pyeti:

- *Ti a ke udhëtuar me të?*
- *Jo*, tha personi, e Omeri prapë pyeti:
- *A ke ortakëri në tregti me të?*
- *Jo*, tha prapë personi, e Omeri vazhdoi:
- *A je komshiu i tij, a shiheni në mëngjes e në mbrëmje?*

Kur personi prapë u përgjigj me *Jo*, Omeri tha:

- *Vallahi, ti nuk di asgjë për të.*

E katërta, personi i lavdëruar nganjëherë rehatohet për shkak të lavdërimit, edhe pse është zullumqar ose gjynahqar.

¹⁸¹ Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Bekri

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., thotë:

“Kur lavdërohet gjynahqari, Allahu zemërohet.”¹⁸²

Hasan Basriu ka thënë: *“Kush lutet që zullumqari të jetojë gjatë, ai kundërshton urdhrat e Allahut.”*

Veprimi më i mirë është të qortohet zullumqari dhe gjynahqari, që ai të pikëllohet dhe të mos lavdërohet e të rehatohet.

¹⁸² Ibn Ebi'd-Dynja nga Enesi

Rreziqet për të lavdëruarin

Lavdërimi e dëmton njeriun në dy mënyra:

E para, Për shkak të lavdërimit, personi zhvillon mendjemadhësi dhe krenari, e këto të dyja janë shkatërruese.

Hasani Basri tregon:

“Një ditë, derisa Omeri r.a., ishte ulur me shokët e tij e në dorë po mbante një kamxhik, erdhi Xharub b. Munzir. Njëri nga shokët i tha Omerit:

- Ky është kreu i fisit Rabia.

Këtë e dëgjuan edhe shokët edhe Xharubi, e kur Xharubi iu afrua, Omeri filloi ta godasë me kamxhik. Xharubi i tha:

- O Omer, çfarë ndodhi, çfarë kam bërë?; e Omeri i tha:

- E dëgjove çfarë tha? Xharubi tha:

- Po, e dëgjova. Omeri tha:

- Të godita me kamxhik për të thyer mendjemadhësinë tënde, nga frika se do të lind mendjemadhësi në zemrën tënde.

E dyta, I lavdëruari gëzohet për lavdërimin, rehatohet në të e dembeloset në ibadet. Sepse ai që e sheh veten me të meta bën më shumë ibadet. Por, kur gjuhët lavdërojnë personin, edhe ai mendon se ka arrit qëllimin dhe e lë pas dore ibadetin.

Prandaj Resulallahu s.a.v.s., tha: ***“Turp të kesh! Ia këpute qafën shokut. Po të dëgjonte ai këtë që e thua, nuk do të shpëtonte nga vështirësitë”***.

Dhe ka thënë,

“Kur lavdëroni personin në fytyrë, është sikur t'i tërhiqje një brisk të mprehtë në fyt.”¹⁸³

Edhe kur një person lavdëroi një person tjetër, Resulallahu, s.a.v.s., tha:

“Allahu të dënoftë, e there njeriun.”

Mitrafi ka thënë: *“Sa herë dëgjoj që më lavdërojnë, menjëherë i mbylli veshët.”*

Zejjad b. Ebu Muslimi ka thënë: *“Pavarësisht se kush është ai, kur dëgjon se po lavdërohet, shejtani këtë ia shfaq këndshëm, por besimtari largohet menjëherë prej kësaj.”*

Ibn Mubarek ka thënë: “Këta dy persona të përmendur më lart e kanë thënë të vërtetën. Sa i përket Mitrafit, ai po flet për zemrën e njerëzve të zgjedhur, e sa për atë që flet Zejjdi, ajo është zemra e njerëzve të rëndomtë.

Resulallahu s.a.v.s, thotë: ***“Më mirë është të ndjekësh personin me shpatë të mprehtë sesa ta lavdërosh në fytyrë.”***

¹⁸³ Ibn Mubarek nga Jahja

Edhe Omeri r.a., ka thënë: *“Lavdërimi do të thotë therje”*. Sepse, siç shkëputet nga lëvizja krijesa e therur, edhe i lavdëruari bëhet dembel dhe mendjemadh. Prandaj lavdërimi është krahasuar me therjen.

Nëse fatkeqësitë e lavdërimit nuk ndikon lavdëruarin dhe lavdëruesin, atëherë lavdërimi nuk ka dëm.

Bile ndonjëherë mund të jetë edhe *mustehab*. Prandaj Resulallahu s.a.v.s., ka lavdëruar shokët e tij (as’hab) dhe për Ebu Bekrin r.a., ka thënë: **Sikur imani i gjithë botës të vendosej në njërën anë të peshores, e në tjetrën imani i Ebu Bekrit, ana e Ebu Bekrit do të ishte më e rëndë.**¹⁸⁴

Edhe për Omerin r.a., ka thënë: ***“O Omer, po të mos isha dërguar unë, ti do të ishe dërguar si pejgamber.”***

A ka lavdërim më të madh se kjo? Mirëpo, siç e tha të vërtetën Resulallahu s.a.v.s., edhe ata ishin njerëz që i qëndronin larg mendjemadhësisë dhe dembelizmit.

Edhe vetëlavdërimi është i shëmtuar, sepse edhe në të ka mendjemadhësi dhe dembelizëm. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Unë jam zotëria i bijve të Ademit, dhe këtu nuk ka mburrje.”***¹⁸⁵

¹⁸⁴ Është përmendur në *Librin për Diturinë*.

¹⁸⁵ Tirmidhiu dhe Ibn Maxh nga Said-i Hudri

Sepse Resulallahu s.a.v.s., ishte i lumtur për afërsinë e tij me Allahun, e jo duke qenë i biri i Ademit dhe udhëheqës i tyre! Ashtu si një person që pranohet nga sulltani me shumë dashuri por ky nuk gëzohet që është përpara sulltanit dhe që është më i preferuar nga shërbëtorët tjerë të sulltanit, por për bekimin që e pranon me këtë.

Pra, nga të gjitha këto shpjegime, ju mund të njihni dallimin mes lavdërimit të tepërt dhe lavdërimit inkurajues. As'habët, duke përcjellë xhenazen e dikujt, thanë:

- *Ishte njeri i mirë, Allahu e mëshiroftë*"; Resulallahu, s.a.v.s., kur i dëgjoi, tha: ***"E meritoi rahmetin e Allahut."***¹⁸⁶

Muxhahidi ka thënë: *"Ka shumë melaïke rreth bijve të Ademit, dhe kur njëri prej tyre e përmend tjetrin me mirësi, melaiket thonë: "Edhe ty Allahu ta dhashtë të njëjtën." E kur e përmend me të keqe, melaiket thonë: "O biri i Ademit, të cilit i janë fshehur gjendjet e të tjerëve, ktheju nefsit, përmirëso veten dhe falënderojë Allahun që i fsheh të metat."*

Pra, këto janë fatkeqësitë e lavdërimit.

¹⁸⁶ Buhariu dhe Muslimi nga Enesi

Detyrat e të lavdëruarit

Dije se detyrë e atij që e lavdërojnë, është që të largohet nga sëmundja e mendjemadhësisë dhe vetëlavdërimit, si edhe, që për shkak të lavdërimit, të mos bëhet dembel në ibadet. Ai mund të mbrohet nga këto sëmundje vetëm nëse e njeh veten - nefsin, dhe i kupton hollësitë e dyfytërsisë dhe fatkeqësitë e veprave. Sepse njeriu njeh më shumë të meta të veta që të tjerët nuk i dinë. Nëse ai që e lavdëron do të dinte për të metat e këtij, nuk do ta lavdëronte.

Një detyrë tjetër është ta përçmojë personin që po e lavdëron, duke thënë: *“Ai nuk di dhe nuk kupton”*, që në këtë mënyrë ta përbuzë lavdërimin që i bëhet.

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Gjuaj dhé në fytyrën e atij që të lavdëron!”¹⁸⁷

Sufjan b. Ujejne ka thënë: *“Lavdërimi nuk e dëmton atë që e njeh veten.”*

E lavdëruan një të devotshëm, e ai tha: *“O Allahu im, Ti më njeh mua, këta nuk më njohin.”*

¹⁸⁷ Muslimi nga Mikdadi

E një i devotshëm tjetër, kur e lavdëruan, tha: *“O Allahu im, ky robi Yt më është afruar për të të zemëruar Ty, dhe Ti je dëshmitar që unë e urrej atë.”*

Edhe Alia r.a., kur dëgjoji se e lavdëruan, tha: *“O Allahu im, më fal gabimet e mia që këta nuk i dinë, mos më qorto me fjalët e tyre, më bëj më të mirë se çfarë mendojnë ata.”*

Kur një person filloi ta lavdëronte Omerin r.a., Omeri, r.a., tha: *“Ti do të na shkatërrosh; edhe mua edhe veten.”*

Kur një person filloi ta lavdërojë Alinë r.a., në praninë e tij, e i njëjti e kishte qortuar Alinë r.a., pas shpine, Alia r.a., tha: *“Unë jam më i ulët se ajo që e thua, por më i lartë nga ajo që e mendon.”*

Fatkeqësia e nëntëmbëdhjetë,
GABIMET GJATË TË FOLURIT

Dije se, vetëm dijetari që flet shkoqur dhe qartë mund të flasë për Dhatin (Qenien) e Allahut, cilësitë të Tij dhe urdhrat e Tij. Ai që ka pak njohuri mund të gabojë. Por Allahu ia falë gabimin për shkak që ky s'ka njohuri.

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Kur dikush prej jush flet, nuk duhet të thotë: “Dëshira e Allahut dhe dëshira jote,” por le të thotë: “Dëshira e Allahut pastaj dëshira jote”¹⁸⁸

Sepse lidhësa “dhe” tregon një lidhje absolute, e të sjell në mendje një barazi mes vullnetit të Allahut dhe vullnetit të njeriut, ndërsa fjala ‘*summe*’ (*pastaj*) është qëndrim mbrapa. Pra, dëshira e robit mbetet mbrapa.

Ibn Abbas r.a., tregon:

“Një person erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe duke biseduar për një punë të tij, tha:

- Nëse Allahu dhe ti dëshironi, e Resulallahu s.a.v.s., i tha:

- A më barazon mua me Allahun?! Thuaj, vetëm dëshira e Allahut!¹⁸⁹

¹⁸⁸ Ebu Davud dhe Nesai

¹⁸⁹ Nesai dhe Ibn Maxhe

Një person në praninë e Resulallahut s.a.v.s. tha:

- *Ai që i nënshtrohet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, ai arrin në rrugën e vërtetë (hidajet), e ai që ngre krye kundër tyre, devijon nga rruga e vërtetë.* Resulallahut s.a.v.s., nuk i pëlqei kjo e shprehur dhe e urdhëroi të thotë:

“Ai që ngre krye kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, devijon nga rruga e vërtetë.” (Me fjalë të tjera, përdorni shprehjen *“Allahut dhe të Dërguarit të Tij”* në vend të shprehjes *“tyre”*, që të mos nënkuptojë barazi!)

Ibrahim Nehai e shihte si të shëmtuar shprehjen *“Kërkoj strehim tek Allahu dhe te ti”*. Mund të thuhet: *“Së pari Allahu e pastaj ti”*, por nuk duhet të thuhet: *“Sikur të mos ishte Allahu dhe ti”*.

Njëri nga selefët e konsideroi të shëmtuar të thuhet: *“O Allah, ne shpëto nga xhehenemi”*, sepse shpëtimi po kërkohet pas hyrjes në xhehenem. Në vend të kësaj, më mirë është të thuhet: *“O Allah, na ruaj nga zjarri i xhehenemit.”*

Dikush u lut: *“O Allahu im, më bëj prej atyre që kanë arritur shefatin e të Dërguarit të Allahut”*, e Huzejfe r.a., tha:

- *Allahu është i kënaqur me besimtarin, Allahu e falë besimtarin. Shefati i të Dërguarit të Allahut është për gjynahqarët myslimanë.*

Ibrahim Nehai ka thënë: *“Kur një person i thotë tjetrit: ‘Gomar’, ose ‘derr’, në ditën e gjykimit për të thuhet: ‘Bëje këtë person gomar (ose derr).’*”

Ibn Abbasi r.a., ka thënë: *“Personi mund të bëjë shirk pa e ditur. Ai bën shirk edhe me qenin, kur thotë: ‘do të na vidhnin pasurinë sonte po të mos ishte qeni’.”*

Omeri r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Allahu Teala ju ndalon të betoheni në emër të baballarëve dhe gjyshërve tuaj. Ose le të betohet në emër të Allahut. ose le të heshtë”**¹⁹⁰, e Omeri r.a., ka thënë: *“Pasi e dëgjova këtë, nuk u betova më kurrë.”*

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Mos i thuaj ‘kerm’ rrushit. Sepse kerm do të thotë njeriu mysliman.”**¹⁹¹

Ebu Hurejre r.a., tregon se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Mos të thotë askush prej jush ‘Robi (skllavi) im, skllavja ime.’”** Sepse çdo mashkull është rob i Allahut dhe çdo grua është skllave e Allahut. Por le të thotë: *‘shërbëtori im, shërbëtorja ime’*. Edhe skllavi mos të thotë: *‘rabbi (pronari) im’,* por le të thotë *‘zotëria im’*. Sepse të gjithë ju jeni robë të Allahut dhe Rabb është vetëm Allahu.”¹⁹²

¹⁹⁰ Buhariu dhe Muslimi

¹⁹¹ Buhariu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

¹⁹² Ibn Ebi’d-Dynja në **‘Kitabu’s – Samit’**.

Resulallahu s.a.v.s, gjithashtu ka thënë: **“Mos e quani personin gjynahqar ‘zotëria ynë’. Sepse, nëse ai bëhet zotëri i juaj, ju do ta zemëroni Rabbin tuaj.”**¹⁹³

“Kush thotë ‘mos qofsha mysliman’, ashtu është, nëse ai po e flet të vërtetën. E nëse po gënjen, gënjeshtari nuk mund të kthehet plotësisht në Islam.”¹⁹⁴

Të gjitha këto janë fatkeqësi të gjuhës, që nuk mund të numërohen. Kush mendon për fatkeqësitë e gjuhës, kur flet pakontrolluar, e kupton se nuk do të mund të gjejë shpëtim prej tyre, dhe pastaj e njih kuptimin e asaj që ka thënë i Dërguari i Allahut: **“Ai që hesht shpëton.”**

Sepse të gjitha këto fatkeqësi janë të rrezikshme dhe të gjitha gjenden në rrugën e atij që flet. Shpëtimi prej tyre është vetëm përmes heshtjes, e me të folur, e vë veten në rrezik. Nëse është dijetar që flet shkoqur, është orator, i devotshëm, që e kontrollon veten dhe flet pak, shpresohet se do të shpëtojë. Megjithatë, nuk është i sigurt nga rreziku.

¹⁹³ Ebu Davud nga Burejde

¹⁹⁴ Nesai dhe Ibn Maxhe nga Burejde.

Fatkeqësia e njëzet,

PYETJET E TEPRUARA TË NJERËZVE TË RËNDOMTË

Kjo është kur njerëzit e rëndomtë pyesin për cilësitë e Allahut Teala, se a janë ato të gjithmonshme, të pa-fillim e pa-mbarim (*baki*) apo të mëvonshme (hadith).

Detyrë e njeriut të rëndomtë është të zbatojë urdhrat e Allahut Teala. Këto të vërteta i vijnë rëndë, atij i pëlqejnë gjërat boshe. Njeriut të rëndomtë i pëlqen të flas për diturinë dhe kënaqet prej kësaj. Sepse shejtani i vendos në zemër mendimin se gjoja ky është i ditur dhe i virtytshëm, dhe e bën ta dashurojë këtë gjendje sa që personi fillon të flet edhe kufër e as që e di këtë.

Për personin e rëndomtë më mirë është të bëjë ndonjë paturpësi sesa të flasë me injorancë në emër të diturisë. Sidomos është e rrezikshme të flasë për Dhatin (Qenien) e Allahut dhe cilësitë e Tij. Detyra e personit të rëndomtë është të besojë në atë që e solli Pejgamberi s.a.v.s.. nga Allahu Teala dhe të zbatojë urdhrat, pa hyrë në detaje. Nuk është sjellje e mirë të pyetet për çështje që nuk kanë të bëjnë me ibadet. Nëse vepron kështu, meriton zemërimin e Allahut dhe do të përballet me rrezikun e kufrit. Pyetje të tilla të personit të rëndomtë janë si çobani të pyes për sekretet e sulltanit. Kjo është situatë që ndëshkohet.

Askush nuk ka nevojë të pyes për një çështje shkencore të cilën nuk është në gjendje as ta kuptojë. Një person i tillë në lidhje me atë çështje konsiderohet si person i rëndomtë. E Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Kini kujdes atë që po ju lë; ata që kanë qenë para jush janë shkatërruar për shkak të pyetjeve të shumta dhe kundërshtimeve të Pejgamberëve të tyre. Kur t’ju ndaloj diçka, largohuni prej saj, ndërsa kur t’ju urdhëroj diçka, përmbusheni sa keni mundësi.”¹⁹⁵

Enesi r.a., tregon: *“Një ditë njerëzit i bënë pyetje Resulallahut s.a.v.s., aq shumë sa Resulallahu a.s., u mërzit dhe i pakënaqur, na tha:*

- Më pyetni, por, çfarëdo që pyetni, unë do t’ju tregoj.
Një person u ngrit dhe pyeti:

- O i Dërguari i Allahut, kush është babai im?, e I Dërguari i Allahut u përgjigj:

- Babai yt është Huzejfe.

Pastaj dy të rinjtë u ngritën dhe pyetën:

- O i Dërguari i Allahut! Kush është babai ynë? I Dërguari i Allahut u përgjigj:

- Ai me të cilin jeni lidhur, ai është babai i juaj.

Pastaj personi i tretë u ngrit dhe pyeti:

- O i Dërguari i Allahut! A jam unë në xhenet apo xhehenem? I Dërguari i Allahut tha:

- Jo, ti nuk je në xhenet, ndoshta je në xhehenem.

¹⁹⁵ Buhriu dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

Ata që panë se i Dërguari i Allahut u mërzit, heshtën dhe nuk pyetën asgjë. Pastaj Omeri r.a., u ngrit dhe tha:

- O i Dërguari i Allahut! Ne e pranuan Allahun Rabb, islamin fe dhe Muhammedin pejgamber, dhe ne jemi të kënaqur. I Dërguari i Allahut tha:

- O Omer! Allahu të mëshiroftë, ulu. Sigurisht kjo që the është e vërtetë (hakikat).¹⁹⁶

Sipas hadithit, i Dërguari i Allahut ndaloi thashethemet, shpërdorimin e pasurisë dhe pyetjet e shumta.

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Njerëzit do të shkojnë aq larg në pyetjet, bile do të pyesin: “Allahu i krijoi krijesat, e kush e krijoi Allahun?” Kur njerëzit të pyesin këtë, lexoni suren ‘Ihlas’ pastaj njëri prej jush le të pështyjë në të majtë tri herë dhe të kërkojë strehim tek Allahu nga e keqja e shejtanit.”¹⁹⁷

Xhabiri r.a., ka thënë: *"Ajeti për të mallkuarit është zbritur për shkak se njerëzit bënë shumë pyetje."*

Në tregimin e Musasë a.s., dhe Hidrit a.s., tregohet se është e shëmtuar të bësh pyetje para se të vijë koha. Hidri a.s., i tha Musasë, a.s.:

¹⁹⁶ Transmetuar pjesërisht nga Buhariu dhe Muslimi

¹⁹⁷ Buhari dhe Muslimi nga Ebu Hurejre

- ***Nëse më shoqëron, mos më pyet për asgjë, derisa vet të të tregoj.*** E kur Musai a.s. e pyeti për arsyen pse e shkatërroi anijen, Hidri a.s. tha:

- ***A nuk të thash se nuk do të mund të kesh durim me mua?*** Musa a.s.,tha:

- ***Mos më qorto përse harrova dhe mos më mundo me vështirësi në këtë shoqërim timin.*** Por, Musa a.s., nuk pati durim dhe kur e pyeti Hidrin s.a., për të tretën herë, Hidri s.a., tha:

- ***Tash ka ardhur koha e ndarjes mes meje dhe teje;*** dhe u largua prej tij.

Pyetja e personit të rëndomtë për çështjet e thella të fesë është një nga fatkeqësitë më të mëdha. Aso pyetje mund të shkaktojnë grindje, dhe duhet të parandalohen. Zhytja e një personi të rëndomtë në shkronjat e Kuranit është sikur Sulltani t'i ketë shkruar një letër atij dhe në atë letër e urdhëron të zbatojë një urdhër konkret, por ai nuk merret me urdhrat e sulltanit, por me cilësinë e letrës, a është e vjetër apo e re. Natyrisht që meriton dënim për këtë. Edhe personi i rëndomtë, duke injoruar urdhrat e Kuranit, pyet për cilësitë e Tij!

Përmbajtja

PARATHËNIE	3
RREZIKU I MADH I GJUHËS DHE FAZILETI I HESHTJES.....	6
FJALËT E AS'HABËVE DHE DIJETARËVE NË KËTË TEMË.....	14
FATKEQËSITË E GJUHËS	19
FJALËT BOSH	19
ZGJATJA E FJALËVE.....	26
FJALËT PA VLERË	31
MIRA DHE XHIDAL	34
ARMIQËSIA	43
MUNDIMI NË BISEDË	49
SHARJA, GJUHA E NDYRË DHE FJALA E SHËMTUAR	52
MALLKIMI	59
KËNDIMI (TEGANNI) DHE POEZIA	70
SHAKAJA	73
TALLJA DHE IRONIA	85
SHFAQJA E SEKRETIT	88
MOSZBATIMI I PREMTIMIT.....	89
GËNJESHTRA DHE BETIMI I RREMË	93
FJALËT E TË MËDHENJVE TË ISLAMIT	101
RASTET KUR GËNJESHTRA LEJOHET.....	103
SHMANGIA NGA GËNJESHTRA PËRMES ALUDIMIT	112
PËRGOJIMI	119
KUPTIMI I PËRGOJIMIT	126
PËRGOJIMI NUK ËSHTË VETËM ME GJUHË POR EDHE ME	
ÇDO GJYMTYRË.....	130
SEBEPET QË INKURAJONË PËRGOJIMIN	136
PËRGOJIMI ME ZEMËR ËSHTË HARAM	151
SEBEPE QË LEJOJNË PËRGOJIMIN	157
KEFARETI I PËRGOJIMIT	163
THASHETHEMET	168
NJOHJA E THASHETHEMES DHE PJESA QË DUHET TË	
REFUZOHET.....	172
DYFYTYRËSIA.....	182

LAVDËRIMI.....	187
Fatkeqësitë e lavdëruesit.....	187
Rreziqet për të lavdëruarin.....	190
<i>Detyrat e të lavdëruarit</i>	194
GABIMET GJATË TË FOLURIT	196
PYETJET E TEPRUARA TË NJERËZVE TË RËNDOMTË	200

